

Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II
Кафедра філології

Реєстраційний № _____

Кваліфікаційна робота
СПЕЦИФІКА НАРОДНИХ ВІРУВАНЬ ТА НАРОДНОЇ
РЕЛІГІЙНОСТІ У ПРОЦЕСІ ІСТОРИЧНИХ ЗМІН У СЕЛІ ВАРИ
БЕРЕГІВСЬКОГО РАЙОНУ

_____ **Берегсасі Габрієлла Лайошівна** _____

Студентка IV-го курсу

Освітня програма: 014 Філологія «Мова і література угорська»

Ступінь вищої освіти: бакалавр

Тема затверджена Вченою радою ЗУІ

Протокол № 7 /27 жовтня 2020 року

Науковий керівник:

Кейс Маргарета Юрїївна

кандидат наук, доцент

Завідувач кафедрою філології:

Берегсасі Аніко Ференцівна

доктор габілітований, доцент, професор

Робота захищена на оцінку _____, « ___ » _____ 202_ року

Протокол № _____ / 202_

Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II

Кафедра філології

Кваліфікаційна робота

**СПЕЦИФІКА НАРОДНИХ ВІРУВАНЬ ТА НАРОДНОЇ
РЕЛІГІЙНОСТІ У ПРОЦЕСІ ІСТОРИЧНИХ ЗМІН У СЕЛІ ВАРИ
БЕРЕГІВСЬКОГО РАЙОНУ**

Ступінь вищої освіти: бакалавр

Виконала: студентка IV-го курсу

Освітня програма: 014 Філологія «Мова і література угорська»

Берегсасі Габрієлла Лайошівна

Науковий керівник: **Кейс Маргарета Юрїївна**

кандидат наук, доцент

Рецензент: **Пенцкофер Іван Іванович**

кандидат наук, доцент

Берегове
2021

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola

Filológia Tanszék

MEZŐVÁRI NÉPHITE ÉS NÉPI VALLÁSOSÁGA A VÁLTOZÁS FOLYAMATÁBAN

Szakedolgozat

Képzési szint: alapképzés

Készítette: Beregszászi Gabriella

IV. évfolyamos hallgató

Képzési program: 014 Filológia «Magyar nyelv és irodalom»

Témavezető: Dr. Kész Margit

kandidátus, docens

Recenzens: Dr. Penckófer János

kandidátus, docens

ЗМІСТ

I. ВСТУП	6
1.1. Вибір теми та мети	6
1.2. Процес роботи	8
II. ПЕРЕГЛЯД СПЕЦІАЛЬНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	10
2.1. Дослідження народної віри та релігії народу	11
2.2. Роль церкви у розвитку народної душі.....	13
2.3. Дослідження минулого народної віри та народної релігійності	15
III. СВІТ РЕЛІГІЇ	21
IV. ПОВІР'Я ЖИТЕЛІВ НАСЕЛЕНОГО ПУНКТУ У ЩОДЕННОМУ, БУДЕННОМУ СВИТОГЛЯДІ.....	38
4.1. Переконавання, пов'язані з природою та явищами.....	38
4.2. Переконавання про події	43
4.3. Переконавання про людей	50
4.4. Порчі.....	53
4.5. Історії, казки усної народної творчості.....	58
V. ДАНІ ПРО ІНФОРМАТОРІВ.....	61
VI. СПИСОК ЦІЛЮЩИХ ТРАВ	62
VII. ВИСНОВКИ.....	63
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	65
РЕЗЮМЕ	71
ДОДАТОК.....	73

TARTALOM

I. BEVEZETÉS	6
1.1. Témaválasztás és célkitűzés	6
1.2. A munka menete	8
II. SZAKIRODALMI ÁTTEKINTÉS	10
2.1. A néphit és népi vallásosság fogalma	11
2.2. Az egyház szerepe a néplélek alakulásában	13
2.3. A néphit és népi vallásosság-kutatás múltjáról.....	15
III. A VALLÁS VILÁGA	21
IV. HIEDELMEK A TELEPÜLÉS LAKOSAINAK MINDENNAPI, PROFÁN ÉLETSZEMLELETÉBEN	38
4.1. Természethez és jelenségekhez kapcsolódó hiedelmek	38
4.2. Eseményekhez fűződő hiedelmek	43
4.3. Személyekhez kötődő hiedelmek	50
4.4. Rontó cselekmények	53
4.5. Szájhagyomány útján terjedt történetek, mesék	58
V. AZ INTERJÚALANYOK ADATAI	61
VI. GYÓGYÍTÁSBAN ALKALMAZOTT FÜVEK JEGYZÉKE	62
VII. ÖSSZEGZÉS	63
FELHASZNÁLT IRODALOM	65
REZÜMÉ	71
MELLÉKLET	73

I. BEVEZETÉS

1.1. Témaválasztás és célkitűzés

Minden közösség maga teremti meg a múltját és építi fel történetét. A múlt azonban korszakonként különböző képeket tükröz, más célokat szolgál, és eltérő helyzetekben jelenik meg, vagyis – időszakonként lejátszódik a múlt újraértelmezése. Az pedig, hogy a múlt dolgaiból mit vesz birtokba az ember, miként alkalmazza, hogyan tekint rá és minek nevezi – örökségnek, hagyatéknak, értéknek vagy hagyománynak – felelősséggel jár mind a használat folyamatát illetően, mind pedig a tulajdonba vett értékek szempontjából.¹

Györffy István szerint például a nemzeti műveltségnek is a népi hagyományokon kell fölépülnie: *„A néphagyomány, a népi tudás a magyar nemzeti műveltség tartozéka. A középosztálynak annyira magáévá kell ezt tennie, mint amennyire sajátja a magyar nyelv. Nem elégedhetünk meg tehát azzal, hogy népi elemeket vegyünk át a magasabb műveltségünkbe, hanem a nemzeti műveltség alapjává kell tennünk a néphagyományt. Ezen kell tehát nyugodnia a középosztály nemzeti műveltségének is, mely így alátámasztva az elnemzetietlenítés veszélye nélkül hordozhatja az európai műveltséget is, mert hiszen az európai művelt népek közösségébe is beletartozunk”.*²

Felfedezése óta a népi kultúra sokféle megközelítésben szerepelt. Leggyakrabban *hagyományként* tekintettek a népi kultúrára, aminek bár gyökerei a régmúltba nyúlnak vissza, de a jelenből táplálkozik, és ott is fejt ki hatását. Az utóbbi időben e hagyomány sajnos egyre inkább veszíti el kapcsolatát a mindennapokkal, s ez az oka annak is, hogy jelenleg egy olyan örökségnek tekintjük, amelyet óvni és ápolni kell, hisz a különböző hagyományok alakítják identitástudatunkat, éppen ezért ezek jelentik közösségeink megmaradását is. A megőrzés részvételen alapul – egyaránt tartalmazza a hagyományok átadását és azok alakítását.³

A hiedelem a kultúra legerőteljesebb és leginkább változó része, s bár a tárgyi és nyelvi kultúrában egyaránt megfigyelhetőek változások, ez utóbbiban a folyamat mégis sokkal lassabban és kisebb mértékben következik be, hisz az ember – s így az egész közösség tudatában hosszú ideig meghatározó tényezőként vannak jelen a múltbeli élmények.⁴

Szülőföldem, Kárpátalja egy jó példa arra, hogy bebizonyítsuk, nem lehet olyan könnyen kitörölni az emberek életéből azokat a szokásokat és hagyományokat, amelyekbe

¹ Jakab–Vajda 2016: 7.

² Baksa 2015: 13.

³ Jakab–Vajda 2016: 7.

⁴ Keszeg 1991: 122.

beleszülettek, amelyekkel a kezdetek óta együtt léteznek. Hisz tudjuk, hogy az évek során bár számtalan nehézséggel kellett szembenézniük; az egyes hatalmak, mint az évtizedeken át tartó kommunista diktatúra is sok olyan rendelkezést és törvényt hozott, mely megpróbálta megnehezíteni, ellehetetleníteni és megfosztani az e vidéken élő közösségeket szellemiségüktől, ám ezek a törekvések mégsem érték el céljaikat, hisz ma is itt vagyunk, megtartottuk főbb szokásainkat és szellemi örökségeinket, s ezeket adjuk tovább másoknak is. Fontos azonban megemlíteni, hogy a sikeres megőrzésben szerepe volt magának a terület elszigeteltségének és elmaradottságának is abból a szempontból, hogy ide aligha, vagy később értek el a modern változások.

Az egyszerű ember hitvilága a századok során azonban itt is különböző átalakulásokon ment keresztül, s mind a természetfeletti világról, mind a különleges erőkről és az ésszerűen nem, vagy csak nehezen megmagyarázható jelenségekről sokat változott a lakosok korábban megfogalmazott véleménye. Ma már gyakran el-eltűnni látszanak azok a hagyományok és hiedelmek, melyek hajdan magukba foglalták az élet különböző jelenségeinek, történéseinek a magyarázatát, a babonás elgondolásokat, a jeles napokhoz és eseményekhez, a természethez, az időjáráshoz és annak változásaihoz, az égitestekhez és egyes személyekhez fűződő megfigyeléseket. Mindezek régen a hétköznapiak részei voltak, és a különböző népszokásokban mutatkoztak meg. A néphit tehát változott, és ma is változik – folyamatos alakulásban van. Hol kivesznek belőle egyes elemek, hol pedig újabbak csatlakoznak a régiekhez, ezzel kissé megváltoztatva, módosítva azokat. Abban az egyben azonban biztosak lehetünk, hogy fontos részét képezik az életünknek, s arra kell törekednünk, hogy minél több elemet megőrizzünk belőle, hisz ezek szellemi örökségünk részei.⁵

Szakedolgozatom témája: Mezővári néphite és népi vallásossága a változás folyamatában. Munkám tárgyát tehát a vallás – szűkebb értelmezésben a népi vallásosság és hiedelemrendszer, hiedelemvilág képezi. Kutatásom alap kutatásnak tekintendő abban az értelemben, hogy annak célja szülőfalum, Mezővári hitvilágának, vallási hagyományainak a feltárása, illetve azoknak a hiedelmeknek és hagyományoknak a felkutatása, amelyek mára sem vesztek ki a köztudatból, s azon szokások felidézése is, amelyek már csak az emberek emlékezetében élnek.

Dolgozatomban az irányított beszélgetés módszerét alkalmaztam mezővári születésű, vallásos középkorú és idős személyekkel, melyhez egy általam előre

⁵ Vida 2018: 209-210.

összeállított, 48 kérdésből álló, a mellékletben bemutatott kérdőívet használtam. Az interjúk elvégzése után megvizsgáltam, összehasonlítottam az adatközlők válaszait, és lejegyeztem azokat. Munkám során egészen pontosan 7 adatközlővel dolgoztam, akik közül 5 hölgy és 2 férfi. Vallásukat tekintve reformátusok. A munkámat illetően hipotéziseket is felállítottam, melyek a következők:

- az elmúlt évek során változások mentek végbe a magyar néphitben;
- adatközlőim tisztában vannak a különböző népszokások és hiedelmek meglétével, és azok lakosságra történő hatásával;
- az emberek még mindig alkalmazzák elődeik tudását, felhasználnak egyes praktikákat mindennapi életük során;
- a keresztény egyház kötelékébe való tartozás erősen él az emberek tudatában.

1.2. A munka menete

Szakedolgozatomat először is a szakirodalom áttekintésével és feldolgozásával kezdem. Ebben a részben szólok a néphit és népi vallásosság fogalmáról, illetve a velük kapcsolatos kutatásokról és azok eredményeiről, valamint az egyház szerepéről. Az elméleti rész áttekintését követően kerül sor az interjúzásra, amit jól megválasztott adatközlőkkel végzek. A következőkben elkészítem a beszélgetések jegyzékét, összegyűjtöm és bemutatom a településről szóló fontosabb információkat, annak jellegzetességeit, s neki látok az elemzésnek, vagyis: feltérképezem a vallás világát, az imádság szerepét, a böjtölés szokását, a diktálás hagyományát és annak alakulását. Ezt követően egy újabb fejezetben ismertetem a kutatópont hiedelemrendszerét, amit interjúkérdéseimnek megfelelően kategóriákra is bontok. Ezek a következők: természethez és jelenségekhez kapcsolódó hiedelmek, eseményekhez fűződő hiedelmek, személyekhez kötődő hiedelmek, rontó cselekmények, szájhagyomány útján terjedt történetek, mesék. Dolgozatom végén kerülnek feltüntetésre az interjúalanyok adatai, valamint itt olvasható a gyógyításban alkalmazott fűvek jegyzéke is a települést illetően. A mellékletben szerepelnek majd az interjúk, melyeket teljes egészében közlök. Szakedolgozatom legutolsó eleme az összefoglalás, melyben röviden megfogalmazom a munkámmal kapcsolatos eredményeket.

A munkámhoz talált szakirodalmak között egyebek mellett szerepel: Jakab Albert Zsolt és Vajda András „*Érték és közösség. A hagyomány és az örökség szerepe a változó lokális regiszterekben*” című munkája, a Dömötör Tekla és Hoppál Mihály által szerkesztett „*Magyar néprajz nyolc kötetben: Folklor 3. Népszokás, néphit, népi*

vallásosság” című írás, Barna Gábor: „Bálint Sándor „Egy magyar szeptember”-e. (Egyéniségkutatás a magyar vallási néprajzban)” című tanulmánya, Fodor Attila: „Hiedelmek egy aranyosrákosi asszony élettörténetében” című kutatása, továbbá Balássy Enikő: „Egy székelyhodosi család hiedelemvilága” nevezetű munkája.

II. SZAKIRODALMI ÁTTEKINTÉS

Amióta a különböző világfelfogások, a tudás és az eszmerendszerek elkülönültek egymástól, azóta a hiedelmek tanulmányozása az emberiség körében erőteljesen és állandó jelleggel van jelen, és bár a különböző elmélekedések a témáról általában hiedelemellenes magatartást tanúsítanak, ettől függetlenül, érdekes módon a hiedelmek mégsem vesztek ki az emberek életéből, épp ellenkezőleg, újak is kialakultak.⁶

*„A magyar parasztság hagyományos tudásanyagának hiedelemként minősíthető része a népi hitvilág. Mint ilyen nem külön „babonás” világgépként és gyakorlatként, hanem a köznapi tudattal, ill. a „népi tudással” (természetismeret) és a vallásos világgéppel és gyakorlattal (népi vallásosság) szoros összefüggésben működött”.*⁷

A néprajztudomány vizsgálatának tárgyát tehát a parasztságra korlátozott népi kultúra felderítésében látta. A néprajzi jellegű felmérésekre jellemző tehát, hogy a kisebb-nagyobb csoportok és közösségek kultúráját térképezik fel.⁸

A néphit vizsgálatakor az ember akarva-akaratlanul szembe találja magát azzal a kérdéssel, hogy hol van a határ a hiedelem és a tudás között, egyáltalán elkülönül-e a kettő. Az erre a kérdésre választ adó irodalmak igen szerteágazóak, de segítségükkel megállapítható – a két fogalom nem áll távol egymástól, sőt, érinti egymást, s csak bizonyos részekben különülnek el. Ugyanazon forrásból erednek, és a gyakorlatban is egyféleképpen érvényesülnek. A hiedelem és tudás egyaránt a valóságra reagál, s mindkettőnek a meggyőződés képezi az alapját. Köpeczi Béla meghatározása szerint: *„a hiedelem igaznak vagy valóságosnak tartott tudati jelenség, amelyet nem kell bizonyítani, mert valamely társadalmi csoport minden bizonyítás nélkül is elfogadja”.*⁹

A hiedelem tehát kéz a kézben jár a tudással, s voltaképpen maga is tudás, hiszen jellemzői ugyanazok: segít megérteni a világot, nélkülözhetetlen az ember számára, időről-időre megújul. Láthatjuk tehát, mért is ennyire életképes és alkalmazkodó.¹⁰

A népi hitvilág tárgyköre maga az emberi élet. Összefoglalja a születéssel, halállal, a szerelemmel, házasságkötéssel kapcsolatos hiedelmeket, a személy mindennapi életével, szokásaival, használati tárgyaival, a termeléssel, valamint a fogyasztással kapcsolatos (vadászat, halászat, takarítás, tisztálkodás, tűzgyújtás, táplálkozás, földművelés, állattenyésztés) hiedelmeit. Magába foglalja a természeti világot (eső, dörgés, villámlás),

⁶ Keszeg 2013: 11.

⁷ Pócs 1997: 23.

⁸ Vajda 2016: 22; Barna 1998: 26.

⁹ Keszeg 1991: 122.

¹⁰ Keszeg 2013: 11.

továbbá a világmindenségre vonatkozó, általános elképzeléseket (nap, hold, bolygók, csillagok, ezekkel kapcsolatos mondák), valamint az emberi lélekre, a túlvilágra vonatkozó – a keresztény egyházi tanokkal nem feltétlenül összefüggő, személyes elgondolásokat. Pócs Éva szerint: „*A népi hitvilág leggazdagabb, mai napig – legalábbis a szájhagyományozott hiedelemmondákban – lelegelevenebben élő területe a hiedelmek hagyományos alakjaihoz kötődik. Ezek egy része a paraszti mindennapi életben fontos funkciót betöltő személy volt (pl. gyógyító, bába, halottlátó), akinek veszélyes, „kétarcú” tevékenysége szinte vonzotta magához a „természetfeletti” képességekre vonatkozó hiedelmeket.*”¹¹

A hiedelmek meghatározott környezetben léteznek, szerepüket pedig az emberi kapcsolatok belső, rejtett rendszerében töltik be.¹² Bár a hiedelmeken nemritkán túllépni szeretnénk, embertársainkat mégis felvilágosítani törekszünk az általunk elképzelt, sokszor irracionális jelenségekről, amiből szintén látszik, mennyire a részünket képezik ezek a dolgok.¹³ Hisz jelentőséget tulajdonítunk az egyes tárgyaknak, cselekedeteknek (kereszteletlen gyermek), magyarázatokat fűzünk az egyes személyekhez, állatokhoz, növényekhez (gyógyítás) és minden olyan dologhoz, ami körülöttünk megtalálható, és az életünkben fontos szerepet tölt be. Ezek alapján minden cselekvésnek megvolt és megvan a maga helye és ideje a közösség életében (szenes víz használata, jóslás, stb.).¹⁴

A hiedelemvilágról ugyanakkor nem csak úgy kell gondolkodnunk, hogy az szabályok és tilalmak sorozata, mert valójában az mindig valamilyen cél elérésére törekszik, legyen az jó szándékú (gyógyítás) vagy rossz cselekedet (átkozás, rontás).¹⁵

Végeredményben elmondható, hogy minden korszak, minden csoport és minden egyes ember identitása az ezekről szerzett tudás alapján épül fel.¹⁶

2.1. A néphit és népi vallásosság fogalma

Előd István teológus és vallástörténész meghatározása szerint a hitet, valamint az abból eredő belső viselkedést, attitűdöt *vallásos tudatnak*, míg a vallásosság külső magatartásban való megnyilatkozását *vallásos viselkedésnek* nevezzük. Az előbbi tehát röviden az ember belső értékét és meggyőződését jelenti, az utóbbi pedig, hogy az ember külső magatartásában és viselkedésében is megmutatkozik az ő hite és belátása. A leírt

¹¹ Pócs 1980: 728.

¹² Czégényi 2012: 9.

¹³ Keszeg 2013: 11.

¹⁴ Diószegi 1954.

¹⁵ Diószegi 1954.

¹⁶ Keszeg 2013: 11.

meghatározások tartalma szerint a vallásos tudat és vallásos viselkedés olyan javakra, tárgyakra utal, amelyek egyfajta rendszert alkotnak, s magát ezt a rendszert nevezzük *vallásnak*.¹⁷

Amikor *népi vallásosságról* beszélnek, s eme fogalmat próbálják meg körbehatárolni vagy megnevezni, először is annak a hivatalos vallással szembeni tulajdonságaira térnek ki, tehát e két fogalom ellentéteire támaszkodnak. Például: formális – informális, kishagyomány – nagyhagyomány, elit, nemes, művelt – egyszerű, tudatlan, írásbeli – szóbeli, csoport – egyéni felfogás, stb.¹⁸ Ebből kiindulva a népi vallás egy olyan kategória, amely mindig a művelt és kulturált, haladó gondolkodású, elit vallással szemben húzódik meg – ahhoz viszonyítva egyszerű, régies és alsóbbrendű.¹⁹

Ez a meghatározás Robert Redfield kultúraértelmező modelljével rokonítható, aki szerint egy adott kultúra rendszere két önálló, de egymással mégis összefüggésben lévő szokásból áll, amelyet ő *kis (little)* és *nagy (great) hagyománynak* nevez. Véleménye szerint a kis hagyományok körébe a folklór és népi vallásosság sorolható, míg a nagy hagyomány csoportjába a városi civilizáció és vallásosság tartozik.²⁰

Tovább menvén, Karen Louis egészen egyszerűen és érthetően határozta meg a fogalmat. Ő a fent leírt nézetnek teljes ellentettjét vallja. Olyan cselekedetek, tevékenységek összességként nevezi meg, melyeket egy adott közösségen belül többen ismernek és használnak. Kiemeli azt is, hogy a népi vallásosság nem áll szemben a keresztény vallással, nincs elhatárolva attól, épp ellenkezőleg – a kereszténység egészét felöleli. Szerinte minden formális egyháznak van népi vonatkozása, a tekintetben, hogy például a központilag meghatározott és betartandó vallási szertartások – ha csak nagy vonalakban is – mindenhol azonosak. Hangsúlyozza, hogy a vallás, mint egész sem osztályok, sem csoportok, sem megnyilvánulási módok, sem az értékek közvetítési módja szerint nem határozható meg és nem is különíthető el, mégpedig azért, mert ezek a típusok egytől egyig figyelmen kívül hagyják azt a tényt, hogy a két réteg (a hivatalos vallás és népi vallás) egymás hagyományaiból építkeznek.²¹

A népi vallásosság esetében nem beszélhetünk felekezetekről. Egyik legnagyobb sajátossága a vallási és mágikus gondolkodás keveredése. A népi vallásosságban a vallásos, hívő ember lényegében ugyanolyan, vagy hasonló módon reagál különböző

¹⁷ Lancu 2012: 4.

¹⁸ Lancu 2013: 8.

¹⁹ Hesz 2018: 448.

²⁰ Lancu 2013: 14.

²¹ Lancu 2013: 16.

eseményekre, egyes jelenségekre, kommunikál Istenével, vagy a közvetítő felkentekkel. Ennek pontos jelei azonban kor és felekezeti-függőek lehetnek.²²

A népi vallásosságban a vallással kapcsolatos szimbólumok és az imádság az Istennel való eredményes közbenjárás eszközeiként kapnak hangsúlyt. A népi kereszténységben a Mindenható rendszeresen közbenjár gyermekeiért és gondot visel rájuk, ami befolyásolható a hívek ígéreteivel és az egyes áhítatformákkal. Ebből eredeztethető az egyes „eszközök”, mint a bizonyos ünnepek és alkalmak, a szent helyek és a hatásos imák fontossága.²³

A nemzetközi szakirodalmak a tudományosan meghatározott, hivatalos vallásossággal ellenben a *népi vallásosság* fogalmát leggyakrabban a kisebb szokásokat és hagyományokat tartalmazó, egyszerű közösségeket érintő, írásbeliséget nélkülöző – inkább a szóbeliségben elterjedt és működő népek vallásosságának a megnevezésére használják. A társadalmi rétegzettséget figyelembe véve magát a fogalmat egy olyan rendszerként határozzák meg, amely a hétköznapi élettel, a mindennapokkal, érzésekkel és erkölcsi értékekkel rokonítható. A szakirodalomban gyakoriak a viták azzal kapcsolatosan, hogy a népi vallásosság egy független és különálló vallási rendszer-e. Sokak az egyes társadalmi osztályokat különbözőképpen érintő egyháztörténeti, művelődési és/vagy társadalomtörténeti folyamatokkal bizonygatják mindezt. A népi vallásosságot azonban a tudomány a néphit fogalmi körébe beletartozó, nem keresztény népi ismeretektől – a hiedelmektől is elhatárolta. Az effajta módszertani problémák kiküszöbölésére született – a folklorisztikában is egyre inkább meghonosodni látszó *helyi vallás* fogalom, amely egyöntetűen tanulmányozza az egyes csoportok életével kapcsolatos változásokat.²⁴

2.2. Az egyház szerepe a néplélek alakulásában

Az egyháznak a magyar néplélekre gyakorolt hatása felbecsülhetetlen. A nép nyitott szívvel hallgatta tanításait és úgy érezte, Isten szól hozzájuk felkentjei által. Az evangélium üzenete elérte az embereket, megfogant és gyümölcsöt hozott – egészen világnézetté formálódott, s ennek részletekbe menő elemzése a magyar vallásos néprajz kötelessége.²⁵

A korábbról fennmaradt néprajzi gyűjtések több darabja is téves, indokolatlan elő felvetésekből indult ki. Kutatásaiban a magyar ősvallás távoli illúzióit kergette. Magyarázataiban gyakran csak végső esetben fordult az egyházi hagyományok felé. Ez a

²² Barna 2014: 26.

²³ Mohay 1999: 543.

²⁴ Lancu 2012: 4.

²⁵ Bálint 1937: 6.

hozzaállás magyarázza azt is, hogy a népélet tárgyait már alaposan felkutatták, de a néplelek tanulmányozásától, amely a vallással szorosan összefüggő lenne – szeretnének távol maradni. Az általános néprajznak ugyanakkor igyekeznie kell választ adni mindazon kérdésekre, melyek a néplelket-népéletet érintik.²⁶

Az egyház új életstílusnak, új emberideálnak – tehát új kultúrának az elvárásával is előállhat. Célja, hogy nem csak a vallásos kinyilatkozásokat, hanem az ember egész földi létét is el akarja a maga természetfeletti világosságával árasztani. Az ünnepnapokon kívül a hétköznapokat is meg akarja szentelni. Nem csak imádkozni, de az életet élni is meg akarja tanítani a híveit. A templom bár elsődlegesen az istentiszteleteknek és vallási szertartásoknak a színhelye, e mellett – mivel a magatartást általában az érzelmek irányítják – ösztönzésekkel is gazdagítja az embert.²⁷ A vallás és néphit elemeinek az összekapcsolása nem okoz problémát, hisz tudás birtokában az ember kialakíthatja az egyéniségének megfelelő összetételt. És mivel az egyéniség is a hagyományos műveltség által meghatározott – a közösség tagjainak vallásossága is hasonlóképp formálódik.²⁸

A 19. század második feléig élt az az elterjedt gondolat, hogy a templom az emberek elsődleges közösségi szükséglete. Nemcsak a vallásos kultusz legfontosabb színtere, hanem annak közéleti jelenősége is van – a kisebb településeken az az egyetlen középület.²⁹

A reformáció nem törekedett újfajta templomtípus létrehozására. A változások az istentiszteleti szokások átalakulásából és szükségéből fakadtak, mint mondjuk az evangélikus stílusú és a Türelmi Rendelet után közvetlenül udvarban, valamint torony nélkül épült templomok.³⁰

Ennek ellenére több – máig ható változást hozott magával és terjesztett el egész Európában. A Biblia kötetlen értelmezéséből alakult ki a szabad kutatás elve, ami a protestáns egyházak további osztódását vonta maga után.³¹

A reformációval a papi rend is átalakult: eltörlődött a pap áldozó szerepe, s már nem tölt be közvetítői szerepet az emberek és az Atya között. Mindezek helyett lelki tanító és egyházi vezető státuszt töltött be.³²

²⁶ Bálint 1937: 6.

²⁷ Bálint 1937: 7.

²⁸ Bartha 1989: 122.

²⁹ Dömötör 1990: 463.

³⁰ Dömötör 1990: 463.

³¹ Barna 2014: 27-28.

³² Dömötör 1990: 455.

Az alkalmakon való részvét a vallási összetartozást jelképezte. A liturgia érzékenyen kifejezi a dogmatikai irányultságot és az egyes felekezeti eltéréseket. A reformációt követő években a protestánsok sokat foglalkoztak liturgiai kérdésekkel, és több istentiszteleti rendet tartalmazó könyvet is megalkottak. Ezeknek a könyveknek a használata a hittudományi irányok elfogadását jelentette.³³

A reformációkat követő évtizedekben még nagyobb hangsúlyt fektettek az úrvacsorázásra is. Kanizsai Pálfi János, az első református presbitérium alapítója még minden vasárnapra, a három főünnepre, vízkeresztre, nagypéntekre és áldozócsütörtökre előrendelte. A 19-20. században a reformátusok a három fő ünnep mellett már csak újkenyérkor és újborkor, valamint a böjt első vasárnapján kínálják az úrvacsora lehetőségét a híveknek.³⁴

A reformátusok a 17. században bár elhagyták az éneklős-párbeszédés liturgiát, ettől függetlenül a gyülekezettel való közös éneklés a kezdetektől fontos és kihagyhatatlan része az istentiszteleteknek, minden protestáns egyházban. Magában a templomi éneklés hagyományában nem történt érdemi változás. A zsoltárokat többnyire az emberek választották. A gyülekezet olyan dicséreteket választott, amelyet szerettek akár szövegében vagy hangzásában, s ezekhez a pap igazodott.³⁵

Az egyházak egymás közötti kapcsolatát tekintve etnikai alapon erős összetartás figyelhető meg a református illetve katolikus magyarok között, amit az azonos latin/nyugat-európai egyháztörténelmi múlt, a közös magyarságtudat, és a kulturális gyökerek eredményeznek.³⁶

2.3. A néphit és népi vallásosság-kutatás múltjáról

Nincs könnyű feladata annak, aki a népi kultúra szerteágazó összefüggésrendszerét szeretné felvázolni, bármilyen történelmi korszak kapcsán tenné is azt. A feladat nehézségei csak tovább gyarapodnak, ha valaki az igencsak sokszínű régióknak számító Kárpát-medence térségeiben szeretné mindezt megfogalmazni.³⁷

³³ Dömötör 1990: 466.

³⁴ Dömötör 1990: 467.

³⁵ Dömötör 1990: 467.

³⁶ Barna 2014: 30.

³⁷ Baráth 2013: 9.

Nehéz feladvánnyal áll szemben az is, aki egy tudományág eredményeit szándékozik mérlegre tenni, mert abban a különös szituációban találja magát, hogy nincs olyan mérleg, melyen a mérés megvalósítható lenne.³⁸

A magyar néphitkutatás nem tekintendő régi tudománynak, a népi hitvilág mai értelemben vett vizsgálata a múlt században kezdődött, mégpedig a magyar ősvallás kutatásával.³⁹

Ennek dacára a szakirodalmakból többet megtudunk a magyar néphit múltjáról, mint a magyar nép szellemi kultúrájának egyéb részeiről. Mialatt az írástudók nem igazán tartották fontosnak, hogy a magyar nép költői termékeiből feljegyzéseket készítsenek – mint például népmese, népdal – addig a magyar néphitről majdhogynem a Kárpát-medencében való letelepedés ideje óta vannak – bár hiányos – információink. Mindennek magyarázata, hogy a keresztény egyház, amely írásbeliséggel rendelkezett, alaposan szemügyrevett és megvizsgált minden olyan jelenséget, mely saját tanaival nem egyezett, s ezeket írásban is rögzítette, mikor rendelet, mikor pedig tilalom formájában. Ekképpen a magyar néphitre vonatkozó korábbi forrásaink főként gyakorlati célúak, ám lehetőséget adnak arra, hogy némiképp tájékozódni tudjunk a témáról.⁴⁰

A néphit tudományos értelemben vett kutatásának kezdetekor nem a néphit iránti érdeklődés ösztönözte leginkább az embereket. A magyar értelmiség elsősorban a saját ősi, kereszténységet megelőző kultúrájával szeretett volna megismerkedni, s ezért kezdett el az „ősvallással” alaposabban foglalkozni. Azt ugyanis az egyes népek már a 18. század vége óta érzékelték, hogy a néphit többféle archaikus elemet tudott raktározni, mint a népi kultúra egyéb területei.⁴¹

A magyar néphitkutatás legfontosabb előzményei tehát a következők:⁴²

- azon egyházi eredetű források, amelyek a kereszténységgel szembenálló „pogány” történeteket jegyzik;
- a felvilágosodás korai szakaszai óta olyan leírt anyagok, melyek a köznépbabonáit tartalmazzák, és főleg a célból jöttek létre, hogy tegyenek ellenük;
- azon művek, melyek a magyar ősvallásról szeretnének tájékoztatást adni, hogy ezzel is közelebb kerüljenek az egyes etnikai kérdésekhez.

³⁸ Keszeg 1995: 99.

³⁹ Dömötör 1990: 501; Pócs 1997: 27.

⁴⁰ Dömötör 1990: 501.

⁴¹ Dömötör 1990: 501.

⁴² Dömötör 1990: 502.

Az első tanulmányok a 19. század végén születtek, s ezek a magyar néphit önmagáért vizsgálták – vagyis olyan szellemi produktumoknak tekintették, melyek a magyar nép világszemléletéről, morális és egyéb meggyőződéséről adnak felvilágosítást.⁴³

Az évek során egyre csak gyarapodott a szakirodalmak száma. Az Osztrák Néprajzi Társaság szaklapja például 1968-ban megközelítőleg hatvan – a népi vallásosság témájában – 1966-1968 között beérkezett tanulmányt tart számon.⁴⁴

A magyar folklorisztika egy népszerű ága lett tehát a népi vallásosság kutatása, melyből kiemelkedik többek között Schwartz Elemér munkássága. Ő írta a Magyarország néprajzában a Vallási néprajz néhány fejezetét, ami a népi vallásosság kutatása kiindulópontjának is tekinthető.⁴⁵

Fontos helyet foglal el továbbá Bálint Sándor, aki több olyan kutatást is végzett, mely a magyar vallási néprajzzal kapcsolatos. „*Egy magyar szentember. Orosz István önéletrajza*” című tanulmányában a figyelmet a tudomány egy alapvető kérdésére irányította: az ember és a közösség kapcsolatának újragondolására a népi kultúrában – a vallásos életben.⁴⁶ „*Liturgia és néphit*” című írásában a keresztény liturgia és a magyar néphit tanulmányozására vállalkozik. Munkájában arra utal, hogy a problematika alapvetően az ünnepek és a hétköznapiak rítusainak és hagyományainak keresztény vallási vonatkozásait is érinti, a szorosabb értelemben vett hiedelmek mellett. „*Népünk ünnepei*” nevezetű munkájának egy fejezetében a vallásos kultuszt, a megszentelt teret és időt mutatja be. Ugyanezen könyv másik részében az egyházi év néprajzával, a karácsonyi, húsvéti, pünkösd-i ünnepkör katolikus ünnepi hagyományaival foglalkozik.⁴⁷

Hiedelmekkel kapcsolatos kutatást végzett Fodor Attila „*Hiedelmek egy aranyosrákosi asszony élettörténetében*” címmel. Vizsgálódásának színhelye tehát az erdélyi Aranyosrákos, egy zárt falusi közösség. Elmondása szerint korábban nem készültek olyan néprajzi jellegű gyűjtések, melyek mélyrehatóan tanulmányozták volna a települést. Munkája során legfőképpen egy adott személy életéhez kapcsolódó történeteket igyekezett összegyűjteni. Az érdekelte, hogy adatközlője miért került a boszorkányság vádjá alá. Rajta kívül olyan egyéneket kérdezett, akikről előzetes információk alapján, vagy gyűjtése során tudta meg, hogy kapcsolatban állnak az általa vizsgált személlyel.⁴⁸

⁴³ Dömötör 1990: 502.

⁴⁴ Tüskés 1986: 76.

⁴⁵ Verebélyi 2019: 23.

⁴⁶ Barna 1998: 26.

⁴⁷ Barna 2014: 15.

⁴⁸ Fodor 2012: 11-13.

Lancu Laura 2013-ban Románia egyik magyarlakta településén, Magyarfaluban végzett felmérést „*Vallás Magyarfaluban*” címmel. Munkájának tárgyát a népi vallásosság képezte. A témával kapcsolatban született tanulmányában az ezzel a kérdéskörrel kapcsolatban felmerülő elméleti és módszertani kérdésekre szeretett volna választ adni. Írásában Bálint Sándorra hivatkozva jegyzi le a népi vallásosság jellegzetességeit.⁴⁹

Kész Margit egy munkájában az archaikus népi imádságokkal foglalkozott. Kutatásának címe „*Az archaikus népi imádságok az egyéni vallásgyakorlatban a 21. századi Kárpátalján*”. Tanulmányában az archaikus imaszövegeket nem motívumok alapján csoportosította, hanem az egyéni vallásgyakorlat szerint. Vizsgálata során megállapította, hogy ugyan az archaikus imák már nem a mindennapi imádságok részeként vannak jelen Kárpátalján, de a szájhagyományban való továbbélés az idősebb korosztálynál megfigyelhető.⁵⁰

Gyimesfelsőlok lakóinak vallási életével és hiedelmeivel kapcsolatos vizsgálatokat végzett Pócs Éva a pécsi egyetem Néprajz-Kulturális Antropológia Tanszékének oktatóival és diákjaival együttesen. Ez a helység a magyarság egyik legarchaikusabb vallási és folklórhagyományokat őrző területe, éppen ezért tartották nagyon fontosnak, hogy míg lehetőség van rá, felkutassák az itt élő emberek hagyományait. Kutatásukban a vallás- és hiedelemrendszert, mint komplex egészt, és mint világképadó rendszert tanulmányozták. A folkloristák hiedelmeket és többféle néphagyományt is összegyűjtöttek, mint ráolvasásgyűjteményt, népzene- és néptánc-gyűjteményt.⁵¹

Csurgó Bernadett és Szatmári Anita két községben végzett felmérést „*Vidéki kultúra, helyi közösség és lokális identitás. A kulturális örökség szerepe a lokális identitásépítésben és a helyi közösségfejlesztésben Hajdúdorogon és Hajdúhadházon*” címmel. Tanulmányukban a közösségi tevékenységekre fókuszálva arra keresték Hajdúdorogon és Hajdúhadházon a választ, hogy a helyi kultúra és hagyomány hogyan járul hozzá a helyi identitás újraértelmezéséhez és múltjához, valamint, hogy eme dolgok hogyan jelennek meg az emberek életében.⁵²

„*Foly a szent vére, szomorkodik szent lelke, hervad szent színe*” – archaikus népi imádságok Kárpátalján” címmel szintén Kész Margit tollából született tanulmány. Ebben a munkájában ugyancsak az archaikus népi imádságokat kutatta. Összegyűjtött különböző imaszövegeket, és kéziratban fennmaradt ráolvasó imaszövegeket is. Az ő munkái azért

⁴⁹ Lancu 2013: 11-19

⁵⁰ Kész 2019a: 113-128.

⁵¹ Pócs 2006: 7-12.

⁵² Csurgó–Szatmári 2014: 33-51.

értékesek a magyar néprajz számára, mert az archaikus népi imádságokról sajnos mindezidáig kevés kutatás született, főleg nálunk, Kárpátalján.⁵³

„*Sok szép imádságot leírtam.*” *Archaikus imák a szakrális nép kéziratok füzeteiben Ugocsa megye magyar falvaiban*” című munkájában kárpátaljai kéziratok imafüzeteit vizsgálta. Megállapította, hogy a területeken vizsgált könyvekben a legelterjedtebb archaikus imaszövegek változatai: *A Fehér/piros rózsá, Mária* nevezetű imádságok. Kutatása során még inkább bebizonyosodott, milyen sürgető feladat ezeknek és az ehhez hasonló imáknak a felkutatása és lejegyzése.⁵⁴

Az archaikus imádságok felkutatásán túl korábban népgyógyászati elemeket is vizsgálta. Ezen témájú munkájának címe „*Gyógyító hagyomány Kárpátalján. Úgy ne ártson neked...*” A kutatás során a népi gyógyászatot tanulmányozta Nevetlenfaluban, Batáron, Akliban, Aklihegyen és Újakliban. Az eredmények azt bizonyították, hogy a népgyógyászat elemei fontos helyet foglalnak el a kárpátaljai közösségek életében, s hogy a hagyományos gyógymódok palettája a területen igen színes.⁵⁵

Kunt Ernőt a kultúra egészét vizsgáló modern antropológia egyik jelentős mestereként tartják számon. Szakdolgozatában a temetkezési szokásokat vizsgálta Pányokon. Három társával Erdélyben járva Csíkszentdomokoson is végzett kutatást, melyben az ott élő emberek szokásait vizsgálta.⁵⁶

Salánki-Fazekas Éva egy berettyószéplaki cigányasszony hiedelmeit tanulmányozta. Munkájában rávilágít a hiedelmek reprezentatív voltára az adatközlő életvezetésében, ezen kívül beszámol a hiedelmek funkcióiról is. A hiedelemlényeket – mint természetfeletti lények, boszorkányok és állatok – kategóriákba sorolja és megjelenési formájuk, tulajdonságuk szerint csoportosítja őket. Alkalmazott módszere a beszélés néprajza és a tartalomelemzés.⁵⁷

Salló Szilárd Gyimesfelsőlokon és Gyimesközéplekon végzett terepmunkát „*Rontók, jószok és gyógyítók a Gyimesekben*” címmel. Gyűjtését három szakaszban valósította meg. Első alkalommal adatgyűjtés szándékával látogatott el a településekre, s interjúkat készített; másodszer visszatérve már az ismert adatközlők közül négyet kiválasztott, s csak azokkal dolgozott; harmadik alkalommal pedig a célból ment, hogy beszélgetést folytasson népi gyógyítókkal. A Gyimesekben végzett munkája során

⁵³ Kész 2016: 71-83.

⁵⁴ Kész 2019b: 79-91.

⁵⁵ Kész 2006: 8.

⁵⁶ Kunt 2003: 2-29.

⁵⁷ Salánki-Fazekas 2012: 71-177.

megismerkedett az ottani négy boszorkánytípussal, rontó személyekkel és rontásformákkal, átkokkal, jósokkal, valamint a rontás helyreállítóival is.⁵⁸

Balássy Enikő egy székelyhodosi család hiedelmeit vizsgálta meg egyik munkájában. Célja az volt, hogy egy átfogó képet tudjon adni a hodosi hiedelemrendszer felépítéséről, funkcióiról és jellemző tulajdonságairól, adatközlőiről, valamint a községet alkotó négy településről. A hiedelmek állapotát vizsgálva bebizonyosodott, hogy azoknak az a rétege él a legelevenebben az emberekben, melyek a természetfeletti erővel rendelkező emberekről, lényekről szólnak.⁵⁹

⁵⁸ Salló 2012: 179-263.

⁵⁹ Balássy 2001: 77-111.

III. A VALLÁS VILÁGA

A kutatott település bemutatása

2009-ben született egy rövid tanulmány, aminek a segítségével egy átfogó képet kaphatunk Mezővári községről.

A falu Kárpátalján, a Beregszászi járás déli részén fekszik, néhány kilométerre az ukrán-magyar határtól. Legelőször Anonymus tesz említést a településről egyik írásos emlékében. A Borzsa folyó két részre szeli Mezővárit, amelyeket híd köt össze egymással. Szomszédos települései: Halábor és Nagyborzsova. A helységet a Beregszászi járás legnagyobb lélekszámú településeként tartják számon.⁶⁰

A kutatópont nemzetiségi összetételét tekintve főleg magyarlakta (81,1% – 2001-es népszámlálási adatok szerint). Magyar nemzetiségűeken kívül lakják még ukrán, (1%) illetve cigány (18%) nemzetiségűek is. Vallását tekintve elsősorban református.⁶¹ Az itteni gyülekezet majdnem kétezres lélekszámával ma is egyike a legnagyobb gyülekezeteknek a megyében. Az itteni református egyház 1595-ben jött létre. Ennek a templomnak a korábbi változata egy XV. században épült román stílusú templom volt. Mai egyedülálló alakját egy 1795-ben elvégzett felújításnak köszönheti, ekkor épült ugyanis különleges toronysisakja és a déli oldalon fekvő előtere.⁶²

Mezővári egy szervezett közszolgáltatással rendelkező, egyházi szempontból is kimagasló, városias külsejű település, amelyet a környék egyik leggazdagabb magyarlakta településeként tartanak számon, s ami nem mellesleg a kezdetektől őrzi hagyományait és identitástudatát.⁶³

Nem utolsó sorban a település gazdag történelmi múlttal is rendelkezik. Esze Tamás és kísérei 1703. május 21-én Beregszászon kívül Váriban is kitűzték a Rákóczi által küldött lobogót, a nép pedig bizakodva és jókedvűen fogadott hűséget az uralkodónak. Erről az eseményről egyébként a mai napig megemlékeznek az itt élő emberek. A pedagógusok, diákok és egyházi vezetők általában minden évben összegyűlnek, hogy megünnepeljék a Rákóczi-szabadságharc kezdetét jelentő zászlóbontást. Az ünnepséget a templom melletti terén szokták megrendezni.⁶⁴

További különlegesség még, hogy Rákóczi Ferenc ugyanebben az évben, július 14-én maga is ellátogatott a településre, s eltöltött itt egy éjszakát, másnap pedig innen vette

⁶⁰ Barta 2009: 3-12.

⁶¹ Molnár–Molnár D. 2005: 83.

⁶² Barta 2009: 49.

⁶³ Botlik–Dupka 1993: 111.

⁶⁴ Barta 2009: 14.

az irányt következő állomása – Vásárosnamény felé. 1898-ban egyébként a község emléktáblát is készíttetett ezen történelmi események tiszteletére, ami azóta is a templom egy oldalán található.⁶⁵

A népi vallásosság megnyilvánulása a településen

Korábban már említettem, hogy a népi vallásosság igen sokrétű jelenség, melyet gyakran úgy próbálnak meghatározni, hogy elválasztják, szembehelyezik valamivel, amitől különbözik – vagyis a „tanult, hivatalos vallásossággal”, az „uralkodó osztályok vallásosságával”. A kétfajta vallásosságot azonban nem lehet éles határvonalakkal elkülöníteni egymástól, mert vannak olyan vallásos jelenségek, melyekben mindkét irány sajátosságai, jellemzői érvényre jutnak.⁶⁶

Mégis, ha hívő emberek körében vallással és vallásossággal kapcsolatos kérdések vetődnek fel, az emberek nagy része a keresztény vallással és Istennel hozza összefüggésbe a jelenséget, persze találkozhatunk olyan megfogalmazásokkal is, amelyek ettől teljesen, vagy részben eltérő nézőpontokban fogalmazódnak meg. Kíváncsi voltam, hogyan vélekednek adatközlőim a vallásosság fogalmáról, s hogy ők maguk vallásosnak tartják-e magukat. Az ezekre a kérdésekre adott feleletek valóban eltérőek, s az emberek sokszor sajátos módon, különbözőképp, másféle megközelítésben határozták meg a kérdésre a választ. Voltak olyanok, akik csakugyan Istennel hozták összefüggésbe a fogalmat: „*Isten hitet jelent, hogy megvallom a Jóistent. Vallásosnak tartom magam, hát, hiszek Istenbe. Vallást teszek róla, vallom az Ő nevét. Ezen túl én hívő embernek tartom magam elsősorba inkább, mint vallásosnak.*”⁶⁷ „*Hát, gondolom, hogy az vagyok, mivel én Isten gyermekének számítom magamot, megváltott gyermekének.*”⁶⁸

Megfigyelhetők voltak olyan adatközlők is, akik a vallást egyfajta tudati jelenséggé fogják föl, meggyőződésnéppen tekintenek rá: „*A vallásosságot egy tudati jelenséggé fogom fel. Amikor azt mondom, hogy vallásos vagyok, akkor az azt jelenti, hogy vallok valamit, meggyőződéselem van valamiről, amivel mondjuk tudok azonosulni, vagy amire neveltek és egyebek.*”⁶⁹ „*Számomra a vallás egyfajta valamibe való hit, amit vallunk. Például nem biztos, hogy minden hívő vallásos. Bármibe lehet hinni, bármit vallhatunk: van, aki vallja, hogy van Isten, van, aki azt mondja, hogy nincs Isten. Tehát*

⁶⁵ Barta 2009: 14.

⁶⁶ Alszegehy 1991: 13.

⁶⁷ Lengyel Ilona, 1943, református

⁶⁸ Tóth Gizella, 1969, református

⁶⁹ Beregszászi, Gabriella 1975, református

egyik is egyfajta vallás, a másik is egyfajta vallás. Az igazi vallás szerintem az Istenbe való hittel kapcsolatos, de inkább azt mondom, hogy ugye mi reformátusok vagyunk, és a református vallást gyakoroljuk, ugyanakkor nem biztos, hogy minden ember hívő, aki református, de vallásos, mert református vallásban van.”⁷⁰

Olyan emberrel is találkoztam munkám során, aki a vallást, vallásosságot a cselekedetek, a tettek felől közelíti meg, vagyis azt úgy fogja fel, hogy az szoros kapcsolatban áll az egyénnel: *„Hát, csak mutatóba hisz. Mutogassa magát, becsapja magát. A vallásos ember az becsapja magát, mert az nem hisz az Istenbe, az Úr Jézus Krisztusba igazán, csak vallásos, mert ő tartozik valahova, és közbe meg nem, nem, nincs hite, mert ha valami nehézség jön, lelécel.*”⁷¹

Ezekon kívül olyan emberekkel is beszélgettem az interjúk során, akik konkrétan a hittel kapcsolják össze a fogalmat: *„Igen, vallásosnak tartom magam, mivel a szüleim is vallásos emberek. Édesanyám meghalt, édesapám még él. Hát, a vallás, az egy hit, az embereknél egy hitfajta. Hitet jelent valamiben, hit az Istenben például.*”⁷² *„Igen, vallásosnak. Hitet és reményt, hogy hiszek valamibe, hiszek Istenbe mondjuk.*”⁷³

Ezen sokszínű megközelítések is mind azt bizonyítják, hogy a vallásosság fogalmát tehát lehetetlen pontosan meghatározni. A két jelenség pedig nem határolható el teljes mértékben egymástól, hisz a népi vallásosság mondhatni a hivatalos vallás népi gyakorlata, kiegészülve egyéb eredetű elvekkkel és elemekkel.⁷⁴

Ugyanezt támasztja alá a világ vallásainak meglehetősen nagy száma is, illetve azok megjelenési formái és változatossága, eltérése. Ez mind önmagában is azt bizonyítja, hogy a „vallás” szónak nem lehet egy egyedüliként elfogadott, hivatalos meghatározása, hanem arra csak egy nagy összefoglaló csoportként tekinthetünk. Mindenki számára tehát mást jelent, mindenki az ő egyéni gondolataira, érzéseire, tapasztalásaira és cselekedeteire támaszkodva határozza azt meg, és hozza összefüggésbe azzal, amit ő maga isteninek tekint.⁷⁵

⁷⁰ Jakab Ilona, 1958, református

⁷¹ Dér Jolán, 1953, református

⁷² Ifj. Beregszászi Lajos, 1972, református

⁷³ Id. Beregszászi Lajos, 1939, református

⁷⁴ Pócs 1980: 731.

⁷⁵ Urbán 2012: 12-13.

Az imádság szerepe az emberek életében

Habár az ima alapvetően az egyéni vallásosság kifejezése, és ebből adódóan az egyén legszemélyesebb ügye és cselekedete, az imádkozás eredete mégis a csoport és közösség gyakorlatába nyúlik vissza.⁷⁶

Lovász Irén szerint az ima a „két világ” közötti kommunikációt segíti elő. Nagyon fontos szerepe van a földi ember életében, hisz az ennek a segítségével tud kapcsolatba lépni az Atyával és a szentekkel. Az imádságnak megvan a maga szabálya: egy szent dologról beszélünk, amiben az elhangzott szavak is szentek, s mindegyikre nincs befolyással az sem, hogy azok előre megírtak, vagy esetleg spontán módon fogalmazódnak meg.⁷⁷

Megnyilvánulási formájától függetlenül továbbá az imádságra vallásos tevékenységként tekintenek, vagyis akár közös ima formájában, vagy egyénileg történik – e cselekvés mindenképp a vallás tárgykörébe tartozik.⁷⁸

A nagyszülőknek gyakran meghatározó szerepük van abban, hogy a gyermek mennyire lesz vallásos, milyen lesz az imádkozáshoz való hozzáállása. Ez főleg azoknál a családoknál van így, ahol több generáció él együtt, s ez által a nagyszülők is részt tudnak venni a gyermek nevelésében.⁷⁹

Mezővári település hívő lakosai körében az imádságnak fontos szerepe van. Adatközlőim mondhatni mindegyike valóban már egészen kicsi korában megtanult imádkozni nagyszüleitől, szüleitől.

„Igen, imádkoztunk, igen. Gyermekkoromba. Egész kicsi koromba. Tíz éves korom körül már arra emlékszek, hogy minden este imádkoztunk, mindég imádkoztunk, kivált, ha lefeküdtünk. Úgy nem aludtunk el.”⁸⁰ „Ilyen kis könnyebb imákat már kiskoromba a mamámtul megtanultam, hogy Én Istenem, Jóistenem, becsukódik már a szemem, meg ilyen hasonlók.”⁸¹ „Persze, egész kicsi koromba imádkoztunk együtt. Én kicsi koromba mamámékka meg anyámékka tanultam meg. Be kellett állni az ajtó hátamegé, és ott imádkozni. Addig nem vót füstök, reggeli, na. Ezt minden reggel. Ilyen öt-hat éves lehettem, nem tudom pontosan. Én szerintem úgy vót, hogy nem hangoson kellett, hanem mindenkinek csak úgy magába.”⁸² „Minden este imádkoztunk. Mihelyst tudtam már beszélni – szerintem ilyen négy-öt éves koromba – már a Miatyánkot tudtam, mert ugye

⁷⁶ Szabó 1999: 113.

⁷⁷ Lovász 2002.

⁷⁸ Kővári 1933: 257.

⁷⁹ Lancu 2013: 248.

⁸⁰ Lengyel Ilona, 1943, református

⁸¹ Jakab Ilona, 1958, református

⁸² Id. Beregszászi Lajos, 1939, református

aztat megtanította a leghamarább édesanyám. Úgyhogy akkor már imádkoztam. Sokszor leültünk és együtt imádkoztuk a Miatyánkot. Megszoktuk.”⁸³ „Nagymámnál gyerekkoromban sokat ott aludtam, és ott, mielőtt elaludtunk, minden este imádkoztunk. Ő tanította meg velem azokat az imádságokat, amiket ma is tudok, mint a Miatyánk, Fehér rózsza Mária és az Én Istenem, Jóistenem. Nem tudom pontosan, hány éves lehettem, vagy hét-nyolc.”⁸⁴

Ezek a válaszok mind megerősítik azt a tényt, hogy az imádkozásnak már a régi időkben is fontos szerepe és hagyománya volt, sőt, talán még lényegesebb helyet is foglalt el az emberek életében, mindennapjaiban. Az idősek nagy része már egészen kicsi korukban maga mellé hívta gyermekeit, unokáit, és megtanította erre a rítusra. Egyik adatközlőm szerint az imádkozás „...békeességet ad az embernek, olyan biztonságot, hogy van valaki, aki tud rajtam segíteni, akinek elmondhatom örömöm-bánatom. Régen az emberek úgy gondolták, hogy ez űköt védi.”⁸⁵

Az ima volt tehát az, amibe kapaszkodni tudtak, és aminek a segítségével közvetlen kapcsolatba léphettek az Atyával. Ezek az emberek belátták, hogy a Mindenhatótól függnék. Mondhatjuk, hogy az imádságuk középpontjában az Isten szeretetének megtapasztalása állt, és szerették volna neki kiönteni a szívüket. Az imádkozás ezen kívül személyiségformáló szerepet is betölt, általa pedig az ember közelebb kerülhet az Úrhoz, és tovább erősítheti Istennel való kapcsolatát.⁸⁶

Ez utóbbit Lengyel Ilona református adatközlő is hasonlóképp megfogalmazta egyik válaszában: „Hát, mindenért kell imádkozni. Azért, hogy a lelkünk könnyebb legyen, hogy ezzel az Úrral beszélgetünk, meg hálát adunk, meg evvel úgyi tudunk közelebb az Úrhoz menni, ha imádkozunk.”⁸⁷

Az ima, akárcsak a vallás, mondhatni az idők kezdete óta minden népnél megfigyelhető jelenség. Eredetét tekintve az imádság az igézethez és varázslathoz kapcsolódik, s gyakran nem könnyű megállapítani, hogy egy egyedi típus melyik kategóriájába sorolható. Kezdetben tehát az ima olyan mágikus cselekvés volt, melynek célja a természetfeletti vagy isteni alak akaratának formálása, az egyén akaratához igazítása, vagy épp kényszerítése. Ez az úgynevezett varázsima a későbbiekben átalakult, s

⁸³ Ifj. Beregszászi Lajos, 1972, református

⁸⁴ Beregszászi Gabriella, 1975, református

⁸⁵ Dér Jolán 1953, református

⁸⁶ Dr. Rezi 2007: 168-169.

⁸⁷ Lengyel Ilona, 1943, református

inkább az Isten segítségül hívása, a hozzá való könyörgés, dicséret, hálaadás és bűnbánat eszköze lett. Ettől függetlenül azonban megőrizte mágikus jellegét.⁸⁸

A mezővári emberek életében az imádkozás egyaránt használatos a hála kifejezésére és a kérések megfogalmazására. Adatközlőim szerint: „Az imádkozás Istennel való beszélgetés.”⁸⁹ „Az imádkozás az olyan, mint egy lélegzetvétel a léleknek. A nélkül nem tudunk élni, tehát az, ha nincsen, nem tudunk imádkozni, vagy nem imádkozunk, hát, akkor egy olyan lélektelen életet élünk.”⁹⁰

Az imádságnak hatalmas ereje van. Az emberek szerint az Úr akkor hallgatja meg az imádságot, ha az igaz hitből és őszinte szívből jön. „Én szerintem akkor hallgassa meg az Úr az imáccságot, amikor teljes hitünkéből és teljes szivünküből tudunk imádkozni, és valóban elhisszük azt, amit kérünk, és hisszük, hogy van Isten, mert, hogyha nem hisszük és nem úgy imádkozunk, hanem csak úgy elmondjuk Istennek, akkor nem biztos, hogy meghallgassa, mer az nem igazi. Én má tapasztaltam azt az én esetemből, hogy volt olyan, hogy imádkoztam, de csak olyan felületes imádságba. De amikor teljes szivembű úgy odatérdepeltem az Úrhoz és oda vittem teljes szivemmel, az imáccsággal valamit, amit kértem, akkor meg is kaptam. Tehát szerintem azt hallgassa meg inkább, de egyébként mindenre figyel, az Úr mindenre figyel.”⁹¹ „Az Úr minden időbe meghallgassa az ember imáccságát, és minden nap velünk van. Ugyhogy ez van, ebbe kell hinni.”⁹² „Hát, ha tiszta szívbű, hittel jön az ima.”⁹³ „Szerintem az Úr mindig meghallgassa az imádságot, de amikor a szivünk tele van hittel, hálával, akkor tudunk még bőségesebben és tiszta szívvel imádkozni Istenhez. De alapvetően Isten mindig kész meghallgatni az imádságot. Az nem biztos, hogy amit mi kérünk, azt meg is adja, mert ő jobban tudja, hogy mire van szükségünk, de az biztos, hogy figyel az imádságunkra, és az, amit ad nekünk, igazából arra van szükségünk.”⁹⁴

Az imádkozás ideje alatt, mondhatni, a hívő ember kilép a hétköznapi világból, s belép a szakrális világba. Ezt a folyamatot egyfajta ciklikusság jellemzi, tehát rendszerszerű, folyton ismétlődő cselekvésről beszélünk.⁹⁵

Az imádkozásnak bár alapvetően nincs meghatározott rendje és ideje, adatközlőim mégis inkább reggel és este imádkoznak, mintsem napközben. Az ima idejének tehát az ő

⁸⁸ Dr. Szabó 1999: 113.

⁸⁹ Beregszászi Gabriella, 1975, református

⁹⁰ Jakab Ilona, 1958, református

⁹¹ Jakab Ilona, 1958, református

⁹² Id. Beregszászi Lajos, 1939, református

⁹³ Lengyel Ilona, 1943, református

⁹⁴ Beregszászi Gabriella, 1975, református

⁹⁵ Kész 2019a: 115.

életükben is van egyfajta állandósága, ami nagyrészt megegyezik a szakirodalmakban meghatározott időszakokkal.

A feltételezések szerint régen az imádságok megszólítással és könyörgéssel kezdődtek, majd panasszal folytatódtak valamilyen ismeretlen eredetű baj, negatív történés, katasztrófa, esetleg bukás, sikertelenség ellen. Ugyanakkor az emberek életében mégiscsak inkább a kérés képezte az ima alapját, mintsem a panasztétel. Mindig valami okból kifolyólag imádkoztak, tehát valami kérést fogalmaztak meg, mely valószínűleg az adott élethelyzettől függött. Egyfajta önérdek indította tehát az embert az imádkozásra.⁹⁶

Interjúalanyaim elmondása szerint a hívő ember reggel Isten társaságát keresi legelőször. Először is hálát ad azért, hogy megőrizte őt az Úr az éjszakában, hogy vigyázott rá. Aztán kéri, hogy bocsássa meg a bűneit, és hogy áldja és szentelje meg a napot, amivel még megajándékozta. A nap végén ismét leborul, és megköszöni Istennek, hogy vele volt, valamint elmondja egyéb gondolatait, kéréseit felé.

Láthatjuk tehát, hogy az imádkozás szerepe a ma ember életében is ugyanaz.

Ima mondhatni annyi féle van, ahány féle élethelyzet. Ezért is olyan szép és különleges a keresztény imádkozás – hisz az személyes. Az ember teljesen egyedi lelkiséggel rendelkezvén, egészen sajátosan viszi élményeit és kéréseit a Mindenható elé. Bár a tudomány korábban azt terjesztette, hogy a világ fejlődésével megszűnik majd a vallás, ezáltal az imádkozásnak a fontossága és szerepe, ennek ellenére ma mégis azt látjuk, hogy értéke megmaradt, s maga a tudomány is érdeklődéssel fordul a vallás világa felé – tanulmányozza is azt.⁹⁷

A szakrális világnak vidékünkön a mai napig jelentős szerepe van az emberek életében. Tapasztalások és kutatások eredményei szerint különösen a nehéz időszakokban, mint betegség vagy gyász idején valamennyi vallásos tevékenység szerepe még inkább felnagyobbodik. Az emberekre jellemző, hogy a mai napig odafigyelnek a környezetükben zajló folyamatokra. Baj bekövetkeztekor a közösség tagjai nemritkán szóval, imával fejezik ki részvételüket.⁹⁸

Adatközlőim minden élethelyzetben imádkoznak – lelkiállapotuktól függően. Amikor valakinek a betegségéről értesülnek, vagy beteg van a családban, gyakrabban – napközben is imádkoznak, abban reménykedve, hogy az ima segíteni fog. Adatközlőim tiszta szívből hisznek ebben, és elmondásuk szerint tapasztaltak már ima hatására történő

⁹⁶ Dr. Szabó 1999: 113-114.

⁹⁷ Czire 2006: 95.

⁹⁸ Kész 2006: 122.

gyógyulást. „Hát, igen, persze, vót ilyen már, hogy imádkoztunk érte, osztán meggyógyult. Az én személyes életembe is vót, igen. Hát, a kis unokám is beteg vót nagyon, a vőm is vót egy időbe beteg nagyon, de meggyógyultak. Imádkoztunk és meggyógyultak. Az én gyermekeim az sajnos nem gyógyult meg, de biztos meggyógyult az is lelkileg, de testbe má sajnos nem tudott meggyógyulni, elmet.”⁹⁹ „Olyankor, amikor beteg van a családban, vagy gyülekezetben, aki kedves nekem, akkor imádkozok érte, bele foglalom mondandómba és kérem Istent, hogyha ő is gyógyulást szán neki, akkor tegyen csodát és gyógyítsa meg. Ilyenkor napközben is, akár mosogatás közben, főzés közben vagy biciklizés közben, ha valami rá emlékeztet az illetőre, akkor gondolatba is könyörgök érte. Sajnos sok beteg van körülöttünk, családjukban is sok volt, gyülekezetünkben is, de hiszem azt, hogy az Isten ma is tud segíteni, hisz régen is meggyógyította a betegeket. Ha hittel kérjük, segít. Tapasztaltam már, hogy súlyos betegségből gyógyulás útjára lépett az illető.”¹⁰⁰ „Hát, éreztem. Volt olyan, meg mindig van, hogy érződik az imának az ereje, akár apró, mindennapi dolgokban is, amiket mondjuk akarunk és megtörténik, olyankor mondjuk is, hogy jaj, de jó, hogy ez pont így történt. De például, amikor fájdalma volt valamibe egy családtagnak, akkor is meghallgatta Isten, és megkönnyítette neki. Meg a lányomat is megsegítette a tanulásban is. Meg egy időben édesanyámat is meggyógyította, aki nagyon beteg volt a lábával, és nem adtak neki sok esélyt. Lányommal is volt, hogy nagyobb baj történt, és akkor is megijedtünk, de végül az is jóra fordult. Úgyhogy van sok ilyen, igen.”¹⁰¹ „Igen, volt már rá példa, hogy imádkoztunk, imádkozok, vagy imádkoztunk együtt a testvérekkel, mert az egyik munkatársunk beteg lett, és valóba sokat imádkoztunk, kitartóan érte, és hála az Úrnak visszajött, és köztünk dolgozik továbbra is. Csodák vannak.”¹⁰²

Amikor valaki ima által gyógyul meg, akkor azt a hívő ember valóban gyakran csodának tekinti. Ez tükröződik vissza a fent lejegyzett válaszokból is. Ha tehát valaki felépül, akkor azzal Isten tesz csodát. Az imában, mely eléri a célját – a gyógyulás élménye a meghatározó. Az adja meg az embernek a biztonságérzetet, megkönnyebbülést és szeretetét. ¹⁰³

A hívő ember ugyanakkor azt is megtapasztalhatja, hogy imádsága nem éri el a remélt célt. Legtöbbször ők ezt úgy mondják, hogy azok „nem találtak meghallgatásra”. Az

⁹⁹ Lengyel Ilona, 1943, református

¹⁰⁰ Beregszászi Gabriella, 1975, református

¹⁰¹ Ifj. Beregszászi Lajos, 1972, református

¹⁰² Tóth Gizella, 1969, református

¹⁰³ Czire 2006: 95.

imán keresztül ilyen esetben más dolog történik: az ember szembesül önmagával és Istennel egyaránt, s e szembesülés által növekszik az ő hite.¹⁰⁴ „...*olyan is van, hogy az Úr a lelkét gyógyítja meg az embernek, mert az Istennek fontosabb a lélek, mint a test.*”¹⁰⁵

Az emberek legtöbbször fejből és imádságos könyvekből imádkozik, de van olyan is, aki Bibliából szokott gyakrabban. Az idősebbek körében elterjedtebb az imádságos könyv használata, melyet azzal indokolnak, hogy azokból könnyebb néha felolvasniuk. „*Saját szavaimmal is szoktam hálát adni, sőt, gyakran saját szavaimmal adok hálát, de könyvből is olvasok olyat, mert ott sokszor már könnyebb, ott szépen meg van fogalmazva.*”¹⁰⁶ „*Én imádkozni reggel és este szoktam. Fejből is és könyvből is szoktam imádkozni, illetve sokszor a Bibliából is olvasok imát. Nagyon szeretem a zsoltárok könyvét, mert abban rengeteg ilyen ima van, amiket én alkalomhoz, lelkiállapothoz illően elimádkozok. Imádságos könyvem is van, abból ugyanúgy szoktam felolvasni, elmondani imát. Mindemellett persze saját szavaimat és gondolataimat is megosztom az Úr Jézus Krisztussal, kéréseimet is elé tárom.*”¹⁰⁷

Megkértem adatközlőimet arra is, hogy mondják el azokat a tanult imádságokat, amelyeket szoktak imádkozni. Többen is voltak, akik ugyanazokat az imákat sorolták fel. A lent lejegyzett imádságokat adatközlőim kérésemre mondták el. Ők minden reggeljüket ezekkel az imádságokkal kezdik.

Jakab Ilona református asszony minden reggel a következő imádságot mondja el az önállóan megfogalmazott gondolatai mellett:

„*Miatyánk, ki vagy a mennyekben, szenteltessék meg a te neved. Jöjjön el a te országod, legyen meg a te akaratod, mint a mennyben, úgy itt a földön is. A mi mindennapi kenyerünket add meg nekünk ma. És bocsásd meg a mi vétkeinket, miképpen mi is megbocsájtunk az ellenünk vétkezőknek. És ne vígy minket kísértésbe, de szabadíts meg minket a gonosztól. Mert tiéd az ország, a hatalom és a dicsőség mind örökké. Ámen.*”¹⁰⁸

Beregszászi Gabriella református adatközlő tehát a Bibliából is mond imákat. Beszélgetésünk során megkértem rá, mondjon néhány példát, mert kíváncsivá tett. A következő néhány imát tőle idézem.

„*Az Úr az én pásztorom, nem szűkölködöm. Fűves legelőkön terelget, csendes vizekhez vezet engem. Lelkemet felüdíti, és igaz ösvényen vezet az ő nevéért. Ha a halál*

¹⁰⁴ Czire 2006: 95-97.

¹⁰⁵ Beregszászi Gabriella, 1975, református

¹⁰⁶ Lengyel Ilona, 1943, református

¹⁰⁷ Beregszászi Gabriella, 1975, református

¹⁰⁸ Jakab Ilona 1958, református

völgyének árnyékában járok is, nem félek semmi bajtól, mert te velem vagy, vessződ és botod megvigasztal engem. Ámmen. Utadat tanítsd meg, ösvényeidre taníts meg engemet. Vezess hűségesen és taníts engem, mert te vagy szabadító Istenem, mindig benned reménykedem. Gondolj, Uram irgalmadra és kegyelmedre, melyek öröktől fogva vannak. Ifjú korom vétkeire és bűneire ne emlékezz. Kegyelmesen gondolj rám, mert te jóságos vagy, Uram. Jó és igaz az Úr, ezért megmutatja a vétkeseknek a jó utat. Ámmen. Áldjad lelkem az Urat, és belesőm az ő szent nevét. Áldjad, lelkem az Urat, és ne feledd el, mennyi jót tett veled. Ő megbocsájtja minden bűnödöt, meggyógyítja minden betegségedet. Megváltja életedet a sirtól, szeretettel és irgalommal koronáz meg. Irgalmas és kegyelmes az Úr, türelme hosszú, szeretete nagy. Nem perel mindvégig, nem tart haragja örökké. Nem vétkeink szerint bánik velünk, nem bűneink szerint fizet nekünk, mert amilyen magasan van az ég a föld fölött, olyan nagy a szeretete az istenfélők iránt. Amilyen messze van napkelet napnyugattól, olyan messze veti el vétkeinket. Amilyen irgalmas az apa a fiához, olyan irgalmas az Úr az istenfélőkhöz. Ámen.”¹⁰⁹

Azt, hogy a zsoltárokból imádkozik egyszerűen azzal indokolta, hogy nagyon szereti a Bibliának eme könyvét. A reformátusokkal kapcsolatban ugyebár azt is tudjuk, hogy azoknak alapvető, nélkülözhetetlen és mindennap használatos eszközük a Biblia, a bibliaolvasás tehát elválaszthatatlanul kapcsolódik magához a hívő emberhez.¹¹⁰

Lengyel Ilona bár szintén református adatközlő, ennek ellenére reggel és este a Hiszekegy mellett a katolikus Üdvözlég, Mária, valamint a Fehér rózs, Mária imát is elmondja.

„Hiszek egy Istenben, mindenható Atyába, mennynek és földnek Teremtőjébe. Hiszek Jézus Krisztusba, Isten egyszülött Fiába, mi Urunkba, ki fogantaték Szentlélektől, született Szűz Máriától, szenvedett Poncius Pilátus alatt, megfeszítették, meghala és eltemették. Szálla alá poklokra, harmadnapon halottaiból föltámadt, fölment a mennyekbe, ott ül a mindenható Atyaistennek jobbján, onnan léssen eljövendő ítélni eleveneket és holtakat. Hiszek Szentlélekben. Hiszek egy egyetemes keresztény Anyaszentegyházat, szenteknek egyességét, a bűnök bocsánatát, a testünk feltámadását és hiszem az örök életet. Ámen. Üdvözlég, Mária, magasztalva vagy! Az Úr van teveled. Áldott vagy az asszonyok között, és áldott a te méhednek gyümölcse, Jézus. Istennek szent anyja, imádkozzál miérettünk, bűnösökért, most és mindörökké. Ámen. Fehér rózs, Mária, engem Jézus talál. Szent szívével szeretett, szent vérével megváltott. Az én házam Szent Antal, négy

¹⁰⁹ Beregszászi Gabriella, 1975, református

¹¹⁰ Dömötör 1990: 474-475.

szögibe négy angyal. Közepébe szent kereszt, forogjatok keresztet, őrizzetek angyalok. Hadd nyugodjam Máriámnak kebelébe, szent nevébe. Éjjéltájba kukorékol a kakas, kiáltja Máriát: Kelj fel, kelj fel, Mária! Szent Fiadat ellopták, vasdárdákkal dárdázzák, tövisekkel koronázzák. Keresztfára feszítették, három csepp vérét elejtették. A szent angyalok felszedték, aranytányérra tették, Egyiptomba elvitték, ott kihirdették. Aki ezt az imádcsgot háromszor napjában elmondja, Isten a hét bűnét megbocsássa. Ámen.”¹¹¹

Megkérdeztem az adatközlőt, hogy mennyire fér össze ez a reformátusságával. A beszélgetésünk során elmondta, hogy édesanyja katolikus vallást gyakorolt, még mielőtt férjhez ment volna, és nagyon sokszor még azt követően is a katolikus imákat szavalta a református *Hiszekegy* mellett. Valószínűleg ez az oka annak, hogy mai napig megfigyelhetőek mindkét vallás jegyei az egyes cselekedeteiben. A katolikus vallásra jellemző sajátosságok tehát tetteiben nyilvánulnak meg, ilyen például az imádkozás, vagy a halottak napján való sír fölötti gyertyagyújtás. Lengyel Ilona elmondása szerint nem tartja ezt rossz szokásnak, vagy elítélendőnek. Nem érzi úgy, hogy nagy bűnt követ el azzal, ha elimádkozza a fent említett katolikus imákat is, hiszen Mária a református vallásban is jelenlevő alak, bár igaz, hogy abban egyáltalán nem tulajdonítanak neki nagy jelentőséget. Az interjúalany ezen tevékenységei az elmondottak alapján nagy valószínűséggel a két vallás gyermekkorában történő összemosódásának tudható be. *„Remélni tudom, hogy az Isten ezért nem büntet meg, amiért elmondom. Leheccséges, hogy mert anyám az vót, én bennem is így él ez, de én ebbe nőtem, ugyhogy vótam is ilyen közegbe, mert nekem anyám az magán hordta annak a jegyeit sokáig. Emlékszek, neki vót rózsafüzére is, meg néhány képe, de ezeket nem vitte túlzásba, később má le is vette űköt a falrú. Arra is emlékszek, hogy sokat térdepelve imádkozott azért, amiért mondjuk nem tudott olyan könnyen az Isten házába menni, meg úgy gyakorolni a hitét. Később már református hitre váltott, már református pap is temette el.*”¹¹²

Az *Üdvözlégy*, *Mária* és a *Fehér rózsa*, *Mária* kezdetű archaikus imák tehát napjainkban is fellelhetőek a szájhagyományban. Maguk a szövegek stilisztikailag is igen páratlanok. Ez utóbbinak több változata is van, Kész Margit például egy 2016-os kutatómunkája során ennek egy bővebb változatával ismerkedett meg, melyet munkájában le is jegyzett.¹¹³

¹¹¹ Lengyel Ilona 1943, református

¹¹² Lengyel Ilona, 1943, református

¹¹³ Kész 2016: 71-83.

Ezek a szövegek a népköltészet legrégebbi és egyben legszebb darabjai közé tartoznak, ráadásul epikai, lírai, valamint drámai elemeket egyaránt tartalmaznak. Ezek és az ezekhez hasonló imák lírai kezdőképpel indulnak: „*Fehér rózsá, Mária, engem Jézus talála./Szent szívével szeretett,/szent vérével megváltott.*” Ezt követi az epikus rész, mely gyakran Jézus szenvedéstörténetére emlékezik vissza: „*Kelj fel, kelj fel, Mária!/Szent Fiadat ellopták,/vasdárdákkal dárdázzák,/tövisekkel koronázzák.*” A befejező és egyben legérdekesebb részük a záradék, amelynek szerepe, hogy kihirdeti az imáért cserébe járó kegyelmet: „*Aki ezt az imádcságot háromszor napjában elmondja,/Isten a hét bűnét megbocsássa.*”¹¹⁴

Én csak a fent lejegyzett változattal találkoztam, illetve annak egy lerövidítettebb variánsával, melyet Beregszászi Gabriella református adatközlő mondott el nekem. A rövidebb változat így hangzik:

„*Fehér rózsá, Mária, engem Jézus találta. Házunknak négy sarkán négy őrző angyal. Őrizd, angyalka, őrizd, míg a kiskakas meg nem szólal. Kelj fel, Mária! Szent Fiad ellopták, három csepp vérét elejtették és az angyalok kihirdették. Aki ezt az imádcságot napjában háromszor elmondja, a Jóisten hét bűnét megbocsájtja. Ámen.*”¹¹⁵

Ennek az imádcságnak a különlegessége a terjedelmében van, hiszen ritkán találkozni a *Fehér rózsá, Mária*nak ehhez hasonló, egyszerű és rövid változatával, inkább a bővített változatok az elterjedtebbek. Éppen ezért megkérdeztem az adatközlőt erről. Amit tudott mondani ezzel kapcsolatban, az az, hogy ő még nagyon kicsi volt, amikor a mélyvallásos nagymamája megtanította erre az imára, amit minden este el is imádkoztak. Nagymamája valószínűleg szándékosan egyszerűsítette le úgymond annak a szövegét, hogy ő, mint kisgyerek könnyen megtanulhassa. Az adatközlő maga is meglepődik azon, hogy bár már tizenéves kora óta – mióta nagymamája elhalálozott – nem imádkozta ezt az imát, ma mégis emlékszik annak szövegére. „*Én még mikor ezt tanultam, akkor ugye nagyon kicsi voltam, ez az ima pedig eredeti változatban olyan szép díszes, vagy nem is tudom, és nekem a nagymamám szerintem szándékosan tanította így meg, hogy ezt könnyebben megjegyzem, és tudom majd mondani, de ő maga nem ezt a változatot mondta, ő nagyon mélyvallásos volt. Nem tudom igazából erre magam sem a választ így most. Az is igaz, hogy én református voltam, kiskoromba is, mindig is, annak is lettem keresztelve. Lehet a nagymamám ezért is csak ilyen röviden, egyszerűen tanította meg nekem, na, nem tudom igazából. Az viszont nekem is meglepő, hogy bár mióta a nagymamám meghalt –*

¹¹⁴ Kész 2016: 72.

¹¹⁵ Beregszászi Gabriella, 1975, református

ami még tizenéves koromba volt – nem imádkoztam ezt az imát, de még mindig tisztán él az emlékezetembe.”¹¹⁶

Az imaszövegek ismerete mellett a hívő ember életében nagyon fontos feltétel még az imádkozás formája, vagyis hogy maga a cselekvés milyen keretek között megy végbe, milyen környezetben zajlik. Fontos szerepe van az egyes gesztusoknak, mint az összekulcsolt kéz, meghajtott fej, vagy a becsukott szem. Az ima körülményeire fektetett hangsúly szintén a régmúltba nyúlik vissza, s valószínűleg abból ered, hogy akkoriban kevés hivatalos, népi imaszöveget ismertek, s így szerették volna fokozni imáik meghallgattatását és alázatukat.¹¹⁷

Az adatközlők elmondása szerint imádkozás közben csakugyan nagyon fontos, hogy megadjuk a tiszteletet Istennek, ezért semmiképp sem fekvve, hanem meghajtott fejjel, becsukott szemmel, asztal vagy ágy mellett ülve kell imádkozni. Ezzel is az Úrral szembeni alázatunkat fejezzük ki. „...ez nagyon fontos dolog, mert ezzel te az Istent tiszteled meg, és megalázod magad. Ha nem is térdepelsz le, de ne is fekvve imádkozz, hanem az ágy mellett vagy asztal mellett ülve, becsukott szemmel és meghajtott fővel.”¹¹⁸

A böjtölés

Az őskereszténység első és legfontosabb ünnepe a húsvét volt, mely ünnepet bizonyos előkészületek előzték meg. Néhol az volt a szokás, hogy ezt a napot megelőzően böjtöltek. A keresztények nagy része gyakran a Jézus feltámadását megelőző negyven órát folyamatos böjtöléssel és imádkozással töltötte. Voltak azonban olyanok is, akik csak a Jézus feltámadását megelőző szerdán, illetve pénteken böjtöltek. E tekintetben tehát eleinte a keresztényekre, valamint a böjtölés idejére és módját nézve nem volt megfigyelhető egyfajta egység. Egyesek közülük ez idő alatt csak növényekkel táplálkoztak, némelyek csak halat, szárnyasokat, esetleg gyümölcsöket vettek magukhoz, mások pedig semmit. Ezek az eltérések, különböző elgondolások azzal magyarázhatóak, hogy a tanítványok nem hagytak hátra semmit ezen előkészületekkel kapcsolatban, s a keresztényekre nézve sem volt kiszabva törvény a témával kapcsolatban.¹¹⁹

A húsvét eleinte úgynevezett mozgóünnep volt, melynek idejét minden évben csillagászati számításokkal kellett meghatározni.¹²⁰

¹¹⁶ Beregszászi Gabriella, 1975, református

¹¹⁷ Lancu 2013: 249-250.

¹¹⁸ Dér Jolán, 1953, református

¹¹⁹ Simén 1875: 351-352.

¹²⁰ Simén 1875: 352.

Napjainkban is a húsvétot tartjuk az első keresztény ünnepünknek, hisz annak gyökerei egészen az ószövetségi időkbe nyúlnak vissza. Neve a magyar nyelvben a nagyböjtöt követő húsevésre vonatkozik. A vallásos ember számára így aztán nem lehet ismeretlen a böjt fogalma. A böjtölés nem más, mint bizonyos időszakokban – meghatározott ideig (egy teljes nap, délelőtt) – tartózkodás az étkezéstől, vagy csak bizonyos ételek, mint a húсок vagy zsíros ételek kerülése. A reformátusok megtartották a böjti hagyományokat, ugyanakkor számukra nem a külsőségek a fontosak, sokkal inkább a belső, lelki oldalát ragadják meg – számukra ez felkészülés az ünnepre. Van persze bizonyos fokú tartózkodás az evéstől és ivástól, de a lényeg az emlékezés a keresztre feszített Krisztusra, az elmélyülés az Úr Jézus követésében, valamint az ünnep lelkületében.¹²¹

A Nagypénteket a református nép is megőrizte böjtnapnak, vagyis ilyenkor jobban odafigyelnek arra, hogy mit vesznek magukhoz. Kerülik a fentebb említett ételeket, gyakran nyers és aszalt gyümölcsöket, főzelékeket, vagy épp semmit nem esznek.¹²²

Interjúalanyaim között is vannak, akik betartják a nagypénteki böjtnapot, vagy esetleg más időszakokban tartózkodnak bizonyos ételektől. Néha valamilyen konkrét okból kifolyólag is szoktak böjtöt tartani, például, ha beteg van a családban. *„Igen, szoktam böjtölni, húsvét ünnep előtt, nagypénteken. Jézus is meghalt értünk és sokkal több mindent kibírt, úgyhogy ezt a napot én is kibírom a bűneim engeszteléséért. Bár ez a dolog az ószövetség népére vonatkozott főként, nekik kellett régen mindig betartani, de szerintem ma sem árt, hogy mi, az újszövetség népe is böjtölünk. Isten előtt ez is kedves. Ezen kívül volt már olyan is, hogy böjtöltem egy napot betegért is, vagy ha valami csapás ért minket, de az ritka volt. A nagypénteket azt szoktam tartani, én olyankor semmit nem eszek, kávé sem iszok. Az elején saját magamat is teszteltem ezzel, hogy mit bírnék én el, mert úgy éreztem sokszor, hogy olyan semmit nem teszünk Istenért, ahhoz képest, amit ő tesz értük, meg amit ő elviselt. Saját magamat is ezért mérlegre akartam tenni, és könyörögtem Istenhez, hogy adja meg nekem, hogy ezt az elhatározásomat tudjam betartani és sikerüljön, és megadta ezt nekem. Könnyen szokott sikerülni, úgyhogy Isten csodálatosan megmutatja mindig hatalmát.”*¹²³ *„Én régen nemhogy, régen kellett. Anyámék betartották azt, hogy egy hetet böjtölni kellett. Nem úgy negyven napot, hanem csak egy hetet az áldozás előtt. Mikor*

¹²¹ Pocsainé 2012.

¹²² Pocsainé 2012.

¹²³ Beregszászi Gabriella, 1975, református

mentünk áldozni, akkor előtte héten böjtöltünk. Zsirost nem ettünk. Diós tésztát azt ettünk, meg ijjeneket. Egy hétig kellett.”¹²⁴

Ugyanakkor ezek mellett ma már elterjedt a hívek között egy másfajta böjtölés is, amikor nem az étkezéstől és ételektől tartózkodnak meghatározott időre, csupán egy-egy szenvedéllyé vált dologtól, rossz szokástól, stb. „*Hát, igen, szoktam böjtölni. Olyankor más imákat is mondani, a böjt alatt, amit megbánok dolgokat, bűnöket, a magam szava szerint. Ilyenkor igyekszek nem cselekedni rosszakot. Szerintem nem az evés, amit megesszünk, hanem a cselekedet. Nem csak az lehet böjt, na.*”¹²⁵

A válaszok tehát különbözőek, de amint azt látjuk – ahogy régen is, úgy a reformátusok többségénél még ma is él ez a szokás. Olyan adatközlővel is találkoztam persze, aki soha nem tartott még böjtöt húsvét alkalmából sem, és más időszakokban sem. Válaszából következtetve ezt ő csak külsőségnak tartja, és szerinte nem a külsőségek számítanak. „*Nem, nem szoktam böjtölni, nem szoktam. Szerintem nem az számít, hogy mit eszek, meg mit nem, hanem hogy a szívembe mi van.*”¹²⁶

A böjt időszakában az adatközlők nem csak arra figyelnek, hogy mit cselekszenek, vagy mit esznek, hanem sokszor az imádságokat is ahhoz igazítják. Ez azt jelenti, hogy ilyenkor többnyire imádságos könyvekből választanak böjti imát, és azt mondják vagy olvassák el. Ezek által a szövegek által a bűnös esedezik Jézus bocsánatáért, kéri őt, hogy vonja magához, hogy bármikor, amikor elgyengül, tudjon rá és a keresztre tekinteni, valamint, hogy a kísértések idején is mindig tudjon kitartani.

A témával kapcsolatban gyakran előjön a ráböjtölés, vagy más néven a fekete böjt kérdése is, amely egy mágikus technika. Ez a fajta böjt ártó szándékkal jön létre, célja pedig leggyakrabban az igazság kiderítése, a bűnösök megbüntetése, esetleg, hogy valakit betegségbe, gyászba vigyen. A fekete böjtbe kezdő család vagy személy hasonlóképp egy napot fogad fel, ami leggyakrabban a péntek.¹²⁷

Adatközlőim körében nem találkoztam a fekete böjttel kapcsolatos hiedelmekkel vagy elgondolásokkal. Valószínűleg ezek az emberek egyáltalán nem hisznek benne, nem foglalkoznak az effajta dolgokkal, és nem is találkoztak ilyennel korábban.

¹²⁴ Id. Beregszászi Lajos, 1939, református

¹²⁵ Lengyel Ilona, 1943, református

¹²⁶ Jakab Ilona, 1958, református

¹²⁷ Kinda 2009: 146.

A diktálás hagyománya

Az éneklést egyfajta bizonyágtételnek tartják. A diktálás pedig többről szólt, minthogy énekeskönyvek híján csak így tudtak szépen együtt énekelni az emberek. A diktálás az éneklés valódi formája. Annak hagyománya az egyházi-gyülekezeti élet egy olyan jelensége, amely által betekintést nyerhetünk a falusi társadalom hierarchikus működésébe is.¹²⁸

A diktálás hagyománya az 1900-as években még javarészt megfigyelhető jelenség volt a magyar nyelvterületen élő református közösségekben. Mindez azt jelentette, hogy külön énekvezetője volt az egyes alkalmaknak, mint az istentiszteleteknek vagy temetéseknek, akit akkor *kántornak* neveztek. A kántor feladata volt tehát a zsoltárok soronkénti diktálása, hiszen akkor még nem rendelkeztek annyi énekeskönyvvel az emberek, mint ma, s így az biztosan nem vehette el kedvüket az alkalmakra való járástól, hogy nem tudják a szöveget és nincs miből énekelniük. A kántornak bár még ma is fontos szerepe van, ám a diktálás hagyománya mondhatni, szinte teljesen kiszorult az egyházak életéből. Nagyon ritka az olyan település, ahol még találkozhatunk vele, s az ilyen helyeken is nagymértékben lekicsinyedett a szerepe, például azt csak temetéseken alkalmazzák a hívek kérésére.

A mezővári lakosok véleménye megoszlik erről a témáról. Egyesek szerint ez szép és hasznos volt, éppen ezért vissza kellene hozni, mások szerint ma már nincs igény a diktálásra, s jobb, hogy mindenki a saját könyvéből énekel. Egyik adatközlőm szerint: „...*jobb így, most jobb, persze, mert így egybe van és értsük a lényegét.*”¹²⁹

Mások szép hagyománynak tartják, amit meg kellene őrizni: „*Ez szerintem szép vót és ez régi hagyomány vót, és mióta én emlékszek, mindig így vót. Ez csak most jött be hogyishijjákba, rendbe, hogy nem kell diktálni. De ez szép vót az biztos, mi ugy szoktuk meg, hogy temetéskor is ment a diktálás, utána az ének. Jobb vón most is az.*”¹³⁰

Vannak olyanok is, akiknek elmondásuk szerint nem volt különösebb bajuk vele, a maga módján szépnek is tartották, de nem ragaszkodnának ahhoz különösebben: „*Szép volt, akkor csak az volt. Nem volt ellene nekem kifogásom, még úgy élnek emlékek múltóan bennem róla. Akkor az volt a megszokott. Az volt a kántor feladata, hogy diktáljon, ma már ugye ez nincs. Nem volt még énekeskönyv akkor, és neki ezt kellett csinálnia. Ma már nincs is ennyi feladata, ha úgy belegondolunk. Azt is akkor olyan szívvel-lélekkel csinálta, mert*

¹²⁸ Szilágyi 2017: 115.

¹²⁹ Lengyel Ilona, 1943, református

¹³⁰ Id. Beregszászi Lajos, 1939, református

nem hiszem, hogy olyan jól meg lett volna fizetve érte, mégis ment virrasztóba, temetésre, templomba és csinálta szívesen. Ez egy nagyon nagy áldozatos munka volt, és a maga módján az úgy volt szép. Az emberek is szerették azt akkor.”¹³¹

A válaszadók életkorát összehasonlítva azt lehet megállapítani, hogy az idősebb generáció viszonyul pozitívabban a diktálás hagyományához, vagyis ők azok, akik szívesen visszahoznák szokásba annak alkalmazását.

¹³¹ Beregszászi Gabriella, 1975, református

IV. HIEDELMEK A TELEPÜLÉS LAKOSAINAK MINDENNAPI, PROFÁN ÉLETSZEMLÉLETÉBEN

A hiedelmek alkalmazása többféleképpen történhet. Lehet gyakorolni azokat állandó jelleggel, vagyis rendszeresen, lehet alkalmatosan, vagyis amikor annak szüksége érződik, de akár előírás szerint is, tehát azokat egy bizonyos eseményhez vagy naphoz kapcsolva. A rendszeresen gyakorlott hiedelmek például a tudakozódó, megelőző és szerencsét eredményező apróbb mindennapi szokások, mint az imádság, a fohász vagy a jóslás. Alkalmatosan a nem várt helyzetek és történések teszik szükségessé a hiedelmek felhasználását. Erre adhat többek között okot egy esetleges megbetegedés, valamilyen veszteség elszenvedése, vagy egy rossz szándékú cselekedet, amelyet vissza szeretnénk fordítani, vagy el szeretnénk háritani. Az egyes jellegzetes napokon pedig, mint a Szent György nap, a keresztelő, lakodalom vagy temetés napja – különleges hiedelmek előhívására kerül sor.¹³²

A hiedelmeket tehát az egyes eseményekhez, viselkedésekhez, cselekedetekhez vagy személyekhez köthetjük leggyakrabban, éppen ezért azokat nem lehet egy egységes egészként tárgyalni, hiszen eltérő élethelyzetekben, más-más területeken jelennek meg. Ebből kiindulva dolgozatomban attól függően, hogy mivel vannak kapcsolatban a településen fellelhető hiedelmek – kategóriákba soroltam őket. Öt kategóriát jegyeztem le, melyeket munkám ebben a részében sorban haladva mutatok be. Az általam meghatározott kategóriák a következők:

- Természethez és jelenségekhez kapcsolódó hiedelmek
- Eseményekhez fűződő hiedelmek
- Személyekhez kötődő hiedelmek
- Rontó cselekmények
- Szájhagyomány útján terjedt történetek, mesék

4.1. Természethez és jelenségekhez kapcsolódó hiedelmek

Minden népnek megvan az saját elképzelése az őt körülölelő világmindenségről, és annak a közvetlenül megtapasztalható részeiről, mint a Földnek, az égi testeknek, vagy a különböző természeti jelenségeknek a kialakulásáról és mibenlétéről. A magyar nép szemléletmódja, világmagyarázó hagyományai és elképzelései rendkívül sokszínűek és változatosak. Mindezek kialakulásában nagy szerepet töltek be a mindennapi

¹³² Keszeg 2013: 213.

tapasztalataik, szokásaik, kultúráik, egyéni nézeteik, a természettudományokból való tájékozódásaik, a fennmaradt írásos, nyomtatott emlékek, és persze azok a keresztény bibliai tanítások, amelyek a világ teremtéséről szólnak. Ezek a hagyományok tehát igen összetettek – megtalálható bennük az egyéni világfelfogás, az ősvallási elemek hozadékai, valamint a magyar néppel kapcsolatba került különböző népek és vallások felismerései.¹³³

A Föld

A Földhöz kapcsolódó különösebb hiedelmekkel nem találkozunk a kutatott településen, az emberek véleménye viszont abban teljes mértékben megegyezik, hogy a Föld gömbölyű-gömb alakú. Többek szerint a víz tartja a Földet, mások azt mondják, a Jóisten hordozza azt a tenyerén. *„A Föld gömbölyű, az jár a Nap körül. Én szerintem, hát, nem tudok mit mondani, a víz tartsa. Hát, alattunk mindenféle víz van, a föld alatt is, akkor csak az tartsa.”*¹³⁴ *„A Föld kerek, de hogy mi tartsa? Hát, víz tartsa, szerintem.”*¹³⁵ *„A tudósok azt mondják, gömbölyű alakú a Föld. Én szerintem az Isten tartsa a Földet a tenyerén. Valahogy úgy képzelem el.”*¹³⁶

E megállapítással, miszerint a Föld a vízen áll – a szakirodalomban is találkozhatunk. Tehát ezt a nézetet más vidékeken is vallják, nem egyedül Mezővári lakosai vélekednek hasonlóképp erről.¹³⁷

A Hold

A településen elterjedt az a hiedelem, hogy *„...ha a holdnak vára van, szeles idő lesz.”*¹³⁸ Az újholddal és teliholddal kapcsolatban is fellelhetőek különböző hiedelmek. Például úgy tartják, hogy *„...mikor újra van, akkor eső lesz.”*¹³⁹ *„Ha újra van, akkor jó vetni.”*¹⁴⁰ *„Ha újra volt, akkor szokták régen a csirkét ültetni.”*¹⁴¹ *„Ha újra van, akkor az állatokat is jobban lehet szaporítani. Ilyenkor minden jobb: jobban nő a kert, a vetemény.”*¹⁴² *„Akinék a zsebében pénz volt, az megfogta, hallottam ilyet is, mert akkor, ahogy növekszik a hold, mindig pénze lesz, ez alatt az idő alatt.”*¹⁴³ Az emberek nem próbáltak szándékosan ennek

¹³³ Dömötör 1990: 527.

¹³⁴ Id. Beregszászi Lajos, 1939, református

¹³⁵ Lengyel Ilona, 1943, református

¹³⁶ Jakab Ilona, 1958, református

¹³⁷ Dömötör 1990: 528.

¹³⁸ Beregszászi Gabriella, 1975, református

¹³⁹ Dér Jolán, 1953, református

¹⁴⁰ Dér Jolán 1953, református

¹⁴¹ Ifj. Beregszászi Lajos, 1972, református

¹⁴² Ifj. Beregszászi Lajos, 1972, református

¹⁴³ Beregszászi Gabriella, 1975, református

megfelelően cselekedni, tehát pénzt rakni a zsebükbe, ezek a dolgok csak véletlenszerűen történtek. Egyik adatközlőm elmondta, hogy volt olyan eset is, amikor nem volt senkinek a zsebében pénz, amit megfogjanak, és olyankor mondták is, hogy „...nem lesz ebbe a hónapba semmi.”¹⁴⁴ A teliholddal kapcsolatban az a hiedelem járja, hogy „...akkor az emberek betegbbek.”¹⁴⁵ „...nem jó teliholdkor vetni, tehát veteményeket, hanem ha újra van, akkor jó.”¹⁴⁶

A holdban található mintákkal, alakzatokkal kapcsolatban többféle elképzelés is kering a településen. Ezeket a következőképpen magyarázzák: több adatközlőm szerint a holdban Szent Péter látható, aki egyesek szerint szekéren ül, mások szerint az esernyőjével a kezében látható: „...a hold Szent Pétert ábrázolja az esernyőjével, vagyis mintha azt látnám legalábbis.”¹⁴⁷ „Szent Péter található benne egy szekéren ülve”¹⁴⁸ Többen vannak, akik elmondása szerint hegyes-dombos vidék látható benne: „...egy hegyvidéket látok benne, hegyet egyszóval.”¹⁴⁹ „...olyan, mintha dimbes-dombos vóna, olyasmit látok.”¹⁵⁰ Olyan adatközlő is van, aki a Göncölszekeret látja benne: „...a Göncölszekert látom mindig csak a holdba.”¹⁵¹

A csillagok

A csillagok keletkezését, azok elnevezését vagy elhelyezkedését, a csillagképeket az egyes eredetmagyarázó mondák mesélik el. A magyar nyelvterületeken a szakirodalmak szerint többnyire a legismertebb csillagképek: a Göncölszekér, Fiastyúk, Tejút és Kaszáscsillag.¹⁵²

A régi világban az egyszerű emberek nagyon sok mindenre tudtak következtetni a csillagok állásából. Folyamatosan megfigyelték őket, s belőlük olvasták ki az elkövetkezendő eseményeket, vagy épp jelenségeket. Úgy tartják, „...ha csillagos az ég, akkor hideg lesz, meg akkor nem lesz eső.”¹⁵³ Egy másik érdekes hiedelemmel is találkoztam, mely szerint „...amikor lehullott egy csillag, és te észrevetted, akkor meghalt valaki, tehát egy lélek eltávozott.”¹⁵⁴

¹⁴⁴ Lengyel Ilona, 1943, református

¹⁴⁵ Dér Jolán, 1953, református

¹⁴⁶ Lengyel Ilona, 1943, református

¹⁴⁷ Jakab Ilona, 1958, református

¹⁴⁸ Beregszászi Gabriella, 1975, református

¹⁴⁹ Ifj. Beregszászi Lajos, 1972, református

¹⁵⁰ Dér Jolán, 1953, református

¹⁵¹ Id. Beregszászi Lajos, 1939, református

¹⁵² Dömötör 1990: 533.

¹⁵³ Beregszászi Gabriella, 1975, református

¹⁵⁴ Ifj. Beregszászi Lajos, 1972, református

Adatközlőim körében a csillagképeknek a következő darabjai ismertek: Nagy Medve, Kis Medve, Fiastyúk, Tejút, Rák, Kos, Bika, Mérleg, Szűz, Vízöntő, Bak, Ikrek, Skorpió, Oroszlán, Orion, Nyúl, Nyilas. Talán a legismertebb alakzat a Göncölszekér, melyet egyik adatközlőm külön ki is emelt: „...*az hét csillagbú van, ezt mindig láttuk is az égen.*”¹⁵⁵

Eső, szeles idő

Az esővel kapcsolatban az a hiedelem járja, hogy „...*ha Medárd napján esik, akkor ótan még sokáig fog esős idő lenni, akár negyven napig is eshet.*”¹⁵⁶

Az emberek sokszor a körülményből, történésekből, és az egyes mozzanatokból is következtettek, megjósolták az esőt és a rossz időt. Többféle természeti előjelből meg lehetett állapítani annak közeledtét. Mezőváriban a következők ismertek:

„*Ha alacsonyon száll a fecske, eső lesz.*”¹⁵⁷

„*Mikor újra van, akkor eső lesz.*”¹⁵⁸

„*Ha kárognak a varjak, eső lesz.*”¹⁵⁹

„*Ha piros az ég alja, szél lesz, eső lesz.*”¹⁶⁰

„*Ha visszasüt a Nap, akkor rossz idő lesz.*”¹⁶¹

„*Ha későn ülnek el a tyukok, akkor esős idő lesz.*”¹⁶²

„*Ha bugyborékos eső esik, hosszú eső lesz.*”¹⁶³

„*Ha nincs csillag az égen, eső lesz.*”¹⁶⁴

Mennydörgés, villámlás, jégeső

A mennydörgés keletkezését illetően régen elterjedt volt az az általános hit, hogy ilyenkor az ördögök, vagy Szent Illés hajtja a kocsiját.¹⁶⁵ Ez utóbbihoz hasonlóval én is találkoztam munkám során. „*Régen azt mondták erre, hogy Illés hajtja a szekeret, nem tudom, miért,*

¹⁵⁵ Lengyel Ilona, 1943, református

¹⁵⁶ Id. Beregszászi Lajos, 1939, református

¹⁵⁷ Id. Beregszászi Lajos, 1939, református

¹⁵⁸ Dér Jolán, 1953, református

¹⁵⁹ Lengyel Ilona, 1943, református

¹⁶⁰ Lengyel Ilona, 1943, református

¹⁶¹ Lengyel Ilona, 1943, református

¹⁶² Lengyel Ilona, 1943, református

¹⁶³ Dér Jolán 1953, református

¹⁶⁴ Tóth Gizella, 1969, református

¹⁶⁵ Dömötör 1990: 542.

mindenfélét kitaláltak.”¹⁶⁶ Egy másik hiedelemmel is megismerkedtem, miszerint „*Régen azt mondták, ha dörgött, hogy az öreg hömböriti a hordót.*”¹⁶⁷

A villámlással és mennydörgéssel kapcsolatban úgy tartották, hogy az Isten haragszik valamiért, azért sújtja velük az embert. A jégeső is gyakran komoly károkat okozott, tönkretette a veteményeket. Adatközlőim is hasonló meggyőződéssel voltak erről: „*...ez olyan rossz dolog vót, csapásokot jelentett, na, ugyhogy nem jót jelentett, mert elvert minden veteményt, összetört mindent.*”¹⁶⁸ Egyik adatközlőm szerint „*A villámokat Isten szórja ránk, ha valamiért haragszik.*”¹⁶⁹

Adatközlőim körében a viharok elűzése, vagy az azok ellen való védekezés céljából alkalmazott praktikákkal, cselekvésekkel nem találkoztam.

A hegyek

A hegyek keletkezésével kapcsolatban az adatközlőimnek megoszlik a véleménye. Egyesek szerint egyszerűen Isten teremtette azokat: „*Isten alkotta azt is, valahogy megteremtette.*”¹⁷⁰ „*Hát, Isten teremtette.*”¹⁷¹

Mások a tudomány felől közelítik meg a kérdést: „*A hegyek, azok úgy keletkeztek, hogy, szóval régen nem voltak ilyen nagyok a hegyek. A földkéreg egymásba csuszott, mert a föld mozgásban van, és mikor a föld mozog, akkor az megrogyik, és mindig gyűrődik egymásra az évmilliók során. Egyszóval mindig halmozódott magasabbra, felfele.*”¹⁷² „*Én a vulkánokat gondolom, hogy kitörtek, és abba az időbe ebbü keletkeztek a hegyek, meg a földmozgásokbú. Alól ugyi vannak a gázok, azok is feltörnek, és akkor azokbul is csomók keletkeznek.*”¹⁷³ „*A hegyek biztos attól, hogy összecúsztak a földek, így domborzatok alakultak ki. Az évszázadok alatt egymásba gyűrődtek.*”¹⁷⁴ „*Hát, a kövek, meg földrengések miatt. Egymásra csusztak, estek vagy rakódtak. Valami ilyesmi lehetett.*”¹⁷⁵

¹⁶⁶ Dér Jolán, 1953, református

¹⁶⁷ Lengyel Ilona, 1943, református

¹⁶⁸ Lengyel Ilona, 1943, református

¹⁶⁹ Id. Beregszászi Lajos, 1939, református

¹⁷⁰ Jakab Ilona, 1958, református

¹⁷¹ Dér Jolán, 1953, református

¹⁷² Ifj. Beregszászi Lajos, 1972, református

¹⁷³ Id. Beregszászi Lajos, 1939, református

¹⁷⁴ Beregszászi Gabriella, 1975, református

¹⁷⁵ Tóth Gizella, 1969, református

4.2. Eseményekhez fűződő hiedelmek

Házasságkötés

A házasságkötés, mint alkalom, és mint szertartás több olyan mágikus cselekedetet és szokást foglalt magába, amely eljárások az újdonsült asszony egy új családba való tartozásának a jelképei voltak. Ezek a szokáselemek többnyire valamilyen háztartási eszközhöz, vagy egy központi helyhez kapcsolódtak. Az eseménnyel kapcsolatos hiedelmeknek és szokásoknak több elemével is találkoztam a kutatott településen.

Az esküvő fontos esemény volt a családok életében, amely teret adott a fiatal pár összetartozását, termékenységét, egészségét, gazdagságát és jólétét biztosító mágiák előhívásának.¹⁷⁶

Mezővári településen szokás volt rizst vagy búzát szórnival a fiatal párra, amikor azok kijöttek a templomból, melynek az idősek akkor bőséghozó hatást tulajdonítottak. Magának a lakodalomnak a napja Mezőváriban leggyakrabban a kedd és a csütörtök volt. Csak később terjedt el a szombat, ami ugye felváltja a két másik napot. Az esküvőt általában délután tartották. Volt olyan időszak, mint például a kommunizmus ideje, ami alatt tiltották a templomban történő házasságkötést, ezért azt otthon, az udvaron tartották meg, szerény keretek között. *„A házasságkötés is úgy vót, hogy nem vót szabad, vagyis szabad vót, de nem vót olyan nyilvános. Nem lehetett nagyon a templomba esküdni, hát, mi például itt esküdtünk a régi házba.”*¹⁷⁷

A menyasszonynak általában fehér, földig érő ruhája volt, és hosszú fátyla. A fehér ruha a tisztaságot, szüziességet és ünnepélyességet szimbolizálta. Azokban az időkben a menyasszonyra nézve tehát szégyen volt, ha teherbe esett, még mielőtt férjhez ment volna, s úgy tartották, az ilyet a Jóisten is megbünteti. *„Akkor még azt se vót szabad, hogy házasságkötés előtt teherbe essen a nő, mert az szégyen vót, ha megesett, és úgy az Isten elé nem lehetett állni. Vót olyan, – anyám elmagyarázta – hogy vót ilyen, oszt akkor leesett a fátyol a fejrű, vagyis na, büntette a Jóisten.”*¹⁷⁸

A menyasszony ruháját a vőlegény nem láthatta egészen az esküvő napjáig, amikor is a lány felvette azt, mert úgy tartották, ha meglátja, az balszerencsét hoz. Erre tehát nagyon odafigyeltek. A legtöbb helyen ez a hiedelem még ma is él, és szokásban van. *„A menyasszonnyal kapcsolatba, most ugyi ugy van, hogy elmennek együtt a menyasszony*

¹⁷⁶ Dömötör 1990: 633.

¹⁷⁷ Id. Beregszászi Lajos, 1939, református

¹⁷⁸ Id. Beregszászi Lajos, 1939, református

meg a vőlegény megvenni a ruhát, régen azt úgy tartották, hogy a vőlegény nem láthassa, csak az esküvő napján, amikor már felvette, mert balszerencsét hozott.”¹⁷⁹

A lakodalom előtti napokon gyakran jósoltak a menyasszonynak, persze ez nem mindenhol volt szokás. *„Az esküvővel kapcsolatba olyat hallottam valakitől, hogy jósoltak a menyasszonynak előtte, hogy milyen lesz az élete házasságkötés után, vagy, hogy hány gyereke lesz, milyen neműek lesznek, meg ilyenek. A folyamatjáról nem tudok sokat, nálunk ilyen nem volt, de tán ólmot öntöttek és abból magyarázták ki.*”¹⁸⁰ *„Meg hát vót mindenféle szokás, hogy a jós megvetette a kártyát az embernek vagy menyasszonynak, el lehetett hozzá menni, oszt megjósolt dógokat. Megjósolta mondjuk neki előtte, hogy milyen lesz az élete, milyen lesz a gyereke, meg ilyeneket megmondott a jós.*”¹⁸¹

Az idősek úgy tartották, ha a lakodalom napján esik az eső, akkor a fiatal párnak áldásos és gazdag élete lesz. Az esőnek tehát akkornap mindenképp bőségvarázsló jelentést tulajdonítottak. *„Az eső is áldást és gazdagságot jelentett a párra nézve, ha akkornap esett.*”¹⁸²

A templomi szertartást követően a vőlegénynek szokás volt rálépni a menyasszony lábára, ezzel bebiztosítva, hogy ő lesz az úr a háznál. *„Olyan is volt, hogy mikor jött kifelé a pár a templomból, akkor a vőlegénynek rá kellett lépni a menyasszony lábára, hogy ő viselje a kalapot a házba úgymond, vagyis hogy ő legyen a főnök. Ez ilyen szokás volt, ezt mi is csináltuk. Na, szóval, mikor rálépett a férfi a nő lábára, akkor az azt jelentette, hogy ő fogja viselni a kalapot, ő lesz a ház ura.*”¹⁸³

A templomból hazamenvén a hiedelem szerint a menyasszony nem mehetett be addig a házba, sőt, még az udvarra sem, míg meg nem vágott egy kenyeret. Ez segítette elő, hogy a menyasszony jó háziasszony legyen majd. *„Az azt jelképezte, hogy jó háziasszony lesz, meg áldásos, gazdag lesz az életük.*”¹⁸⁴

Nagy jelentőséggel bíró szokás volt a tányértörés is, amely még a mai napig fennmaradt lakodalmi szokások egyike. Régen a rossz szellemek elűzése végett cselekedték, ma már ennek is bőséghozó és gyermekáldó hatását ismerik el sok helyen. *„Például ma is van ez a tányértörés úgy gondolom, na, az akkor is volt. Ugy tartották a régi öregek, hogy ha a menyasszony összetör egy tányért, a gonosz szellemek megijednek,*

¹⁷⁹ Tóth Gizella, 1969, református

¹⁸⁰ Ifj. Beregszászi Lajos, 1972, református

¹⁸¹ Lengyel Ilona, 1943, református

¹⁸² Dér Jolán, 1953, református

¹⁸³ Ifj. Beregszászi Lajos, 1972, református

¹⁸⁴ Lengyel Ilona, 1943, református

és széjjelszaladnak.”¹⁸⁵ „Volt tányértörés is, azt ugye a menyasszonynak kellett, mikor már az ünnepség folyt. Arra meg azt mondták, hogy annyi gyereke lesz, ahány darabra törik a tányér.”¹⁸⁶

Régen is szokás volt a menyasszonynak eldobni a csokrát, hiszen az már elkelt. A csokordobásnak a menete, hogy a menyasszony hátat fordít a násznépnek, közben köré gyűlnek a még eladó sorban lévő lányok, és azok megpróbálják elkapni. A hiedelem szerint, aki elkapja, az lesz a következő menyasszony. „Akkor is el kellett dobni a csokrot, meg arra emlékszek, hogy lakodalom vót, oszt akkor kiabálták, hogy: Eladó a menyasszony! Osztt akkor ugy szégyelltem magamot, mikor má nem nagyon jöttek a végin, oszt akkor vége lett, oszt utána má csak az urammal táncoltam.”¹⁸⁷

Ezeket áttekintve láthatjuk, hogy a legtöbb jóslás és hiedelem a menyasszonnyal van összefüggésben.

Keresztelő

Mezőváriban régen az volt a szokás, hogy a gyereket hat hetes koráig meg kellett keresztelni. „Ez, hogy megkereszteljék korán azért volt fontos, mert ha véletlen a gyerek meghal, akkor nehogy a pokolra jusson, mert nincs megkeresztelve.”¹⁸⁸ A kicsinek csak kevés keresztszülője volt, az adatközlők elmondása szerint egy, maximum kettő. A kommunizmus ideje alatt, amikor is tiltották a vallásgyakorlást, nem lehetett keresztelőket sem tartani, így hát ebben az időben a gyereket vagy otthon, vagy pedig más faluban keresztelték meg: „...az az igazság, hogy a kommunista rendszerbe keresztelőket nem nagyon lehetett csinálni, pláne az olyan embereknek, akik valamilyen vezető pozícióba voltak, mint mondjuk igazgató, tanár, óvónő, vagy a községházán, aki dolgozott. Szóval ők nem keresztelhették meg a gyermeket, mert ha megtudták, akkor azt megbüntették a munkahelyen. Ugyhogy vagy elment házhoz a tiszteletes, vagy pedig elvitték a gyereket más faluba megkeresztelték.”¹⁸⁹

A családok már a keresztelő szertartást megelőzően is megtettek bizonyos óvintézkedéseket a gyerek érdekében. Nem volt szabad például a gyereknek elhunyt családtag nevét adni, mert az szerencsétlenségnek volt az okozója.

¹⁸⁵ Lengyel Ilona, 1943, református

¹⁸⁶ Dér Jolán, 1953, református

¹⁸⁷ Dér Jolán, 1953, református

¹⁸⁸ Dér Jolán, 1953, református

¹⁸⁹ Tóth Gizella, 1969, református

Az édesanya gyermekének megszületését követően nem mehetett le az udvarról, gyakran még magára az udvarra sem mehetett ki, és gyermekét pláne nem vihette magával, egészen annak megkeresztelkedéséig. Az édesanyának tehát az első útja a templomba kellett, hogy vezessen, ahol bemutatta gyermekét Istennek, és hálát adott neki érte. Ezt akkor mindenki betartotta, mert aki ennek ellenkezőjét cselekedte, azt megszólták miatta.

Olyan hiedelem is élt az emberek körében, mely szerint „...kereszteléskor, mikor megkeresztelték a gyereket, akkor a gyerek nem ehetett halat, egészen addig, míg meg nem tanult beszélni, mert azt mondták, ha halat fog enni, néma marad. Ugyhogy ezt egész addig kellett, míg nem tanult meg beszélni.”¹⁹⁰

A keresztelővel kapcsolatban egy másik hiedelem is ismert volt, mégpedig, hogy a templomban tilos annak a keresztszülőnek karjában tartania a gyereket, aki állapotos, vagy feltételezhető róla, hogy az. Ugyanis annak az a következménye, hogy az egyik kisgyerek meg fog halni: „...én akkor vótam fiatalasszony, és tudom, hogy aztat mondták nekem, hogy nehogy én fogjam a babát a templomba, mikor keresztelik. Nem értettem, csak néztem ráfele, hogy minek nem. Na, oszt majd anyósomtú megkérdeztem, és akkor azt mondta, hogy azért, mert ugy tartották, hogy ha véletlenül állapotos vagyok, akkor az egyik gyerek meg fog halni.”¹⁹¹

A szertartást követően régen is szokás volt egy kisebb összejövetelt, ünnepséget tartani a gyermek köszöntésére, melyre akkor szolid keretek között, otthon, bent a házban vagy az udvaron került sor.

A régi időkben gyakori jelenség volt, hogy a gyerekre még szinte csecsemő korában rákötötték a piros madzagot, aminek akkor védelmező szerepet tulajdonítottak. Ez az intézkedés konkrétan a *megverődés* elhárítására szolgált.¹⁹²

Szemverés

A *szemverésben* és *igézésben* való hit napjainkban is igen elterjedt Kárpátalján. E dolgokban való hit mélyenszántóságát leginkább az bizonyítja, hogy gyakran hangoztatják az emberek, hogy ront a szemük, s ezeket nemritkán konkrét példákkal is alátámasztják.¹⁹³

A szemmel való rontással kapcsolatban régen kétféle elképzelés létezett. Egyrészt rosszindulatú, akaratlagos cselekvésként tartották számon, s leggyakrabban a boszorkány természetfeletti képességeként tekintettek rá. Másrészt akaratlan cselekvésként is felfogták,

¹⁹⁰ Ifj. Beregszászi Lajos, 1972, református

¹⁹¹ Dér Jolán, 1953, református

¹⁹² Kész 2019b: 82.

¹⁹³ Kész 2006:103.

ami egy ember természetéhez, bizonyos tulajdonságához kapcsolódhatott.¹⁹⁴ Lehetett tehát szándékos vagy véletlenszerű.¹⁹⁵

Úgy tartották, hogy a szem ártó hatását főként önkéntelen rácsodálkozással, vagy irigykedő pillantások által fejt ki. A szemverés veszélyének leginkább kitétek a védtelen élőlények, mint a gyerekek, fiatal állatok (baromfi, malac, borjú, csikó, stb.) voltak.¹⁹⁶ Gyógyítása a magyar nyelvterület egészén ugyanazon módszerrel történt – szenes vízzel.¹⁹⁷

A víz elkészítésének változatait illetően nincs lényeges eltérés a különböző településeken, mindössze egyes elemei változhatnak. A római katolikusok, görög katolikusok és görögkeletiek például szinte minden alkalommal szenteltvizet használnak. A reformátusok velük szemben csak igazán súlyos esetekben használják a szentelményt.¹⁹⁸

A gyermek tehát könnyedén megverődhetett, már csak attól is, ha egy idegen látogató ránézett. A szemverés képességével rendelkező személy külső jelei lehetnek többek között: összenőtt szemöldök, szúrós tekintet, kancsalság.¹⁹⁹ „*Valaki mondjuk odajött, és akkor olyan vót a szeme vagy valami, oszt a kisgyerek megverődött.*”²⁰⁰ Erre abból következtek, ha a gyermek folyamatosan sírt. Éppen ezért mindent megtettek annak érdekében, hogy ezt kiküszöböljék. Ellenkező esetben léptek életbe a különböző gyógyító és visszafordító praktikák, melyek a fent említett szenes víz és ólomöntés. „*Régen ez ugyi olyan vót, hogy ebbe hittek az emberek. Még a családba is vót, akit hordtak ilyenhez, mert mondjuk pulya korába sokat sírt, oszt akkor az meg megöntötte, ólmot öntött, oszt akkor jobban lett. Az az ólom ugyi kimutatta, hogy mi a baja nekije.*”²⁰¹ „*Mindig aztat csinálták, hogy na, sír a gyerek, akkor biztos valami baja van, biztos megverődött, ilyesmi, ugyhogy akkor hívni kellett azt az asszonyt. Emlékszek, egy este, későn el kellett nekem érte menni, mert ordított, kifele meredt a fiu, ugyhogy el kellett menni érte. Az ott öntögetett, meg mit tudom én, mit csinált azzal az ólommal, nem tudom, de a gyerek nem sírt tovább.*”²⁰²

A szenes víz készítésnek gyakran egyfajta felülvizsgáló szerepet is tulajdonítottak a gyógyítás mellett. A magyarságnál máig előfordul ez a gyógyítási mód a csecsemőket, kisgyermeket illetően. A rítus legintenzívebben a magyarság keleten elhelyezkedő

¹⁹⁴ Dömötör 1990: 685.

¹⁹⁵ Pócs 2003: 58.

¹⁹⁶ Dömötör 1990: 685

¹⁹⁷ Kész 2006: 103.

¹⁹⁸ Kész 2006: 104.

¹⁹⁹ Dömötör 1990: 685.

²⁰⁰ Id. Beregszászi Lajos, 1939, református

²⁰¹ Lengyel Ilona, 1943, református

²⁰² Jakab Ilona, 1958, református

csoportjainál figyelhető meg, s itt gyakran még az állatoknál is alkalmazzák. A művelet lényege, hogy izzó parazsat dobunk egy tálban levő hideg vízbe, s közben figyelik, hogy melyik parázs süllyed le, és melyik marad a felszínen. A parazsak valamilyen képen felfedik az ártó személyét, emellett az ártó szemeket is jelképezik. Legtöbbször a víz alá süllyedt parázs mutatja meg az ártó személyét, vagy bizonyítja be a szemverés tényét. Ezen kívül a felszínen maradt kialudt parázs egészséget, a fenéken lévő pedig betegséget jelentett.²⁰³

A kutatott településen ezt a rítust régen szénnel és gyufaszállal egyaránt végezték. A folyamatát egyik adatközlőm, Lengyel Ilona mesélte el. *„Szenes vizet is csináltunk, ha ráfogtuk, hogy megverődött, mert az az igazság, ezt én is csináltam az enyimeken. Mert ha má sírtak, akkor csináltam egy kis szenes vizet. Gyufaszáלבól hét darabot bele löktem a vízbe, az égő gyufaszálat mármint, kezemet fölé tettem, hogy na: Atyának, Fiúnak, Szentléleknek nevében, és akkor meglocsoltam vele. Belecsepegtettem a kis szájába is három cseppet, meg keresztet rajzoltam a kis kezéhez, talpához, meg a kis mejjéhez is. Utána nem sírt. Mikor meg bevégeztem, akkor oda az ajtó sarkába kiöntöttem, meg lefordítottam az edényt, oszt ennyi vót. Ha meg mondjuk nem gyufával csináltam ezt, máskülönben lehetett égő szenet is bele lökni, hét darabot abbul is. Ugyhogy végülis az Istenhez kötöttük ezt is, az az igazság, nem az ördöghöz. Ezt én az anyámtú tanítam.*”²⁰⁴

Azt is megtudtam, hogy nagyobb gyerekeket is „gyógyítottak” ezzel a módszerrel. Ilyen esetben az ajtó sarkába állították, és ott locsolták meg őket a vízzel.

„Mi a gyereket is szenes vizeltük például, nem tudom, ez kell e neked, mert igaz, hogy ezt nem ilyen tudákos csinálta, csak mindenki magának. Mikor nagyon sirós vót a gyerek, akkor kellett eztet. Má ha nagyobb vót, akkor odaállítottuk az ajtó sarkába, és ott locsoltuk meg a homlokát, míg még pólyás vót, addig meg pólyába.”²⁰⁵ – meséli Id. Beregszászi Lajos.

Az öntés és a szenes víz készítés tehát gyakori jelenség volt a településen, mert ezeknek a dolgoknak hamar érezni lehetett a pozitív hatását. A szemverés elleni védekezés céljából felkötött piros madzaggal egyébként még mai napig találkozhatunk, nemcsak a gyerekek, hanem a felnőttek körében is.

²⁰³ Pócs 2003: 74-76.

²⁰⁴ Lengyel Ilona, 1943, református

²⁰⁵ Id. Beregszászi Lajos, 1939, református

Halál és temetés

A halottal és halállal kapcsolatos hiedelmek alapját az élet eltávozás utáni folytatásának hite képezi, amely a különböző népeknél egyéni és sajátos temetkezési szokásokat, halottkultuszt is kialakított. Ezek a rítusok magukba foglalják a halott iránti tiszteletnyilvánítást, az eltávozott lélek élők iránti kedvező viszonyulásának elérését, valamint a halottól való félelmet is.²⁰⁶

A hívő ember legtöbbször nem fél a haláltól, hisz tudja, hogy az csak egy átmeneti állapot, így lelkiekben neki csak a túlvilági életre kell készülnie. Adatközlőimnek is ez a meggyőződése, legalább is ez tükröződik a velem megosztott gondolataikból.

A halállal és temetéssel kapcsolatban is különböző hiedelmekkel és előírásokkal találkozhatunk. Először is, amikor valaki meghalt, *„akkor először is megmosdatták a közeli hozzátartozók a halottat, például anyát a lánya, vagy ha lány halt meg, akkor azt az anyja. Felöltöztették a halottat: rendbe rakták, megfésülték. Mondjuk, ha idős ember volt: megborotválták, haját megigazították és egyebek, szép ruhába öltöztették, majd kiterítették.*”²⁰⁷

„A halottal kapcsolatba olyan szokás is volt, hogy ha valamit nagyon szeretett, például a rádiózást, vagy bármit, akkor egy kis rádiót mellé tettek, vagy lehetett ez bármilyen érték, gyűrű, bármi. Sőt, amit hallottam, hogy régen útravalónak egy üveg bort tettek mellé jelképesen.”²⁰⁸

Temetéskor olyan szokás is volt, hogy a halott zsebébe pénzt vagy zsebkendőt raktak útravalónak. Ez ma már nem annyira elterjedt, de még előfordul bizonyos helyeken, vagy bizonyos családoknál. *„Csak egy rubelt tettünk bele jelképesen, nem jutott ott nem tudom mennyi.*”²⁰⁹

Visszajáró lélek

A településen korábban elterjedt volt az a hiedelem, miszerint a halott visszajár, és ennek szemmel látható jeleit is adja. Az emberek úgy tartják, hogy a lélek negyven nap múlva száll fel, addig bolyong a földön. *„Azt beszélték, vagy beszéltek, hogy visszajár, szinte negyven napig a lelke. Mi mondjuk nem tapasztaltunk ilyet, de ezt beszéltek. Ugyhogy éjszakánként, mintha megjelenne, és hazajár. Negyven nap múlva meg, mivel negyven nap múlva a lélek felszáll, ezért akkor má elmegy, nem jár már haza olyankor. Az én sógornőm*

²⁰⁶ Dömötör 1990: 634.

²⁰⁷ Ifj. Beregszászi Lajos, 1972, református

²⁰⁸ Ifj. Beregszászi Lajos, 1972, református

²⁰⁹ Dér Jolán, 1953, református

magyarázta egyszer, hogy ugye ő neki is visszajárt. Szerintem nem tudta ő sem könnyen elengedni az anyukáját, de mondta, hogy több este arra mentek ki, mintha az ágyon a pokróc össze lenne huzogva, úgyhogy mintha haza járt volna.”²¹⁰

Adatközlőim szerint a halott más esetekben is visszajárhat kísérteni: „Olyat is mondtak, hogyha nem teszik oda azt a bizonyos tárgyat a feje alá, ami fontos neki, akkor nem nyugszik meg a lelke és visszajárhat kísérteni.”²¹¹ „Vótak olyanok, hogy ha nem rakjuk oda az a tárgyat, amit kéne, hogy elvigyen, akkor visszajár majd a lelke.”²¹²

Ilyen esetekben az jelentett megoldást, ha megkeresték az adott fontosnak vélt tárgyat, kivitték a temetőbe és belevájták a sírba. „...ha mondjuk visszajárt, akkor bele vájták a sírba azt a tárgyat, oszt akkor lecsillapodtak.”²¹³

Leggyakrabban azonban a visszajáró lélek az ember álmában tűnhetett fel. Mint azt a fentiekből is látjuk, a halott megjelenésének, és a különös, nem mindennapi jelenségeknek konkrét oka volt. „Egyszer jelent meg Ferike, álmomba, még akkor, frissen. Álmomba bejött az ólba, kacagott, olyan fényes foga vót, oszt mondta nekem: Na, annya, fejsz nekem tejet? Még akkor a literes bádogba fejtem kézzel, oszt akkor azt megitta melegen. És akkor mikor megláttam, akkor mondtam neki, hogy: Hát, te mit keresel itt, fiam? Te má meg vagy halva. Akkor az eltűnt, és az óta soha nem jött elő. Ez mind nem jó álom, nem jó a halottak felől álmodni, mert annyiszor felszaggassa a sebedet, oszt mit oldol meg vele? Az nem a halott van ott, hanem az ördög. Az kihasználja azt a fájdalmat, hogy minél jobban szenvedtesse az embert.”²¹⁴

4.3. Személyekhez kötődő hiedelmek

A tudós megnevezés egy többértű fogalom a magyar néphitben. Így neveztek minden természetfeletti képességekkel és különös erővel rendelkező személyt – hiedelemalakot. Tudósoknak nevezték többek között a táltost, gyógyítót, halott látót és nézőt. Ezen kívül tudósként tartották számon a paraszti foglalatosságoktól eltérő mesterséget folytató személyeket, mint tudós kocsiszt vagy tudóspásztort.²¹⁵

Az ilyen hiedelemalakok fő jellemvonásai az alábbiak: képességeiknek birtokába különleges születés, vagy tanulás és tapasztalás útján férkőztek. Ezekkel kapcsolatosan többféle hiedelemmel találkozhatunk a szakirodalomban, például: foggal, hat ujjal,

²¹⁰ Tóth Gizella, 1969, református

²¹¹ Ifj. Beregszászi Lajos, 1972, református

²¹² Dér Jolán, 1953, református

²¹³ Dér Jolán, 1953, református

²¹⁴ Dér Jolán, 1953, református

²¹⁵ Dömötör 1990: 603.

magzatburokban, hetedik gyermekként születnek, karácsonykor jönnek a világra, születésüket követően megszólalnak, stb. Vannak arra vonatkozó információk is, melyek éjszaka, álmukban megjelenő szellemalakokra vonatkoznak, akiktől a tudásukat szerezték. Az ilyen alakok között gyakran szerepel Szűz Mária, a különböző szentek és idős emberek.²¹⁶

A különleges születésükkel kapcsolatos elgondolások szerepe kettős, ugyanis amellet, hogy a tudósokhoz szokatlan és egyedülálló születést társítottak, a ténylegesen hasonlómód világra jötteknek is gyakran tulajdonítottak sajátos képességeket. A burokban születettek maguk is szerencséseknak mondták magukat, s ruhájukba varrva gyakran hordták magukon a kiszárított magzatburok egy darabját. A hetedik gyermekként világra jötteknek kimondottan a földbe rejtett kincsek érzékelésének és megtalálásának képességét tulajdonították. E mellett ezek az emberek a gyógyításban is tehetségesebbek voltak.²¹⁷

A tudósok tehát általában a következő sajátos képességekkel rendelkeztek: gyógyítás képessége, földbe rejtett kincs megtalálása, távol lévő állatok érzékelése és látása, elveszett tárgyak és személyek észlelése, jövőbe látás, jóslás.²¹⁸

Szűkebb értelemben a tudósoknak csakugyan paraszti környezetben élő, de a hagyományos paraszti állattenyésztő és földművelő munkától eltérően más tevékenységet folytató, páratlan szakértelemmel rendelkező embereket nevezték, akik a mágikus tevékenységet foglalkozásból végzik.²¹⁹

A kutatott település régen bővelkedett hasonló kiemelkedő tudású tudósokban. *„Ismertem, persze. Volt ilyen a faluba is, aki foglalkozott ilyen-olyan dolgokkal. Le tudta például olvasni a szemölcsöt is a kezéről. Elmentél hozzá, és akkor szépen leolvasta, és másnap már nem volt ott. Nekem is van olyan ismerősöm, aki még, mikor élt az illető, felkereste, és valóba segített neki leolvasni a szemölcsöt az ujjáról.”*²²⁰ *„Hát, most már nem ismerek, mert már meghaltak, de ismertem egy családot, abból az utolsó generációt. Volt közöttük egy nő, akinek rövid, göndör haja volt, és mindig férfias ruhákba járt, mindig nadrágba, szóval ilyen férfias beállítottságú volt. Ahhoz sokan jártak, mert az szemölcsöt is le tudott olvasni, de biztos egyéb miatt is mentek, mondjuk biztos jósolni is tudott.”*²²¹

Adatközlőim között voltak olyanok, akik személyesen is felkerestek hasonló képességű „tudákost”, ahogy ők nevezik. *„Vót itt ilyen tudákos, aki tudott ilyeneket, mint*

²¹⁶ Dömötör 1990: 603.

²¹⁷ Dömötör 1990: 603.

²¹⁸ Dömötör 1990: 604.

²¹⁹ Dömötör 1990: 604.

²²⁰ Ifj. Beregszászi Lajos, 1972, református

²²¹ Beregszászi Gabriella, 1975, református

mindenféle betegségeket meg tudott gyógyítani, vót ilyen. Emi néninek híjták. Meg le tudta a szemőcsöt is olvasni az ujjadrú. Még én is vótam hozzá, oda kellett állnom az eresz alá, a ház alá, és először egy cérnáva megkezdett keresztelni, minden féle képpen, minden ódarrú, vagyis a szemőcsre keresztet tett. Utána ezt összegöngyölte, betette egy rongyfélébe, valamibe, és azt mondta, hogy eztet ne bontsam ki, és valóba, eztet, én vótam nála, és haza mentem, és ezt a rongyot el kellett vájni valahova oda a csatorna alá, és másnapra elmútt. Leolvasta. Azóta nem vót szömőcsöm sose. De hát az motyogott magába valamit, hogy mit izét magába, azt ki tudja.”²²²

Az emberek véleménye szerint a tudóst elsősorban a haszna hajtja. Ahogyan korábban említettem, ezeknek az embereknek eme tevékenység valóban a foglalkozásukat jelentette, gyakran a megélhetésük függött az ilyenfajta mágiáktól.

A mágikus tevékenységeket tehát azért tanulják, mert ahhoz érdekük fűződik. Az egyes képességeiket a természetben, és saját életükben is hasznosítani tudták, így mindenképpen jól jártak azokkal. Egyik adatközlőm ezt példával is alátámasztotta. Elmesélte, hogy korábban ismert egy ilyen *ördögöst* – ahogyan ő említi, – akit mindig látott a mezőn, mert akkoriban kint legeltették a teheneket. És annak a hölgynek a tehene soha nem barangolt el sehová, folyamatosan csak ott legelészett rajta körbe, ő neki pedig mindig szaladnia kellett utána, hogy visszaterelje.

Adatközlőim elmondása szerint a különleges képességű emberek irányítani is tudták az egyszerű embert. „*Anyám is elmondta nekem, hogy mikor ű jány vót, oszt udvarolni akart neki egy olyan, aki neki nem tetszett, oszt az valami tudákos vót, akkor mindig ment a mezőn, mert neki menni kellett a mezőre, oszt akkor folyton csak azt hallotta, hogy azt mondja: Ej, haj, ej, haj, ej, haj. Osztt akkor neki meg menni kellett utána, csak ment utána, az meg az erdőbe bevezette. Na, de osztán mit tudom én, hogy mi vót, má nem emlékszek rá, de végül se kellett neki, nem kellett neki, mind udvarló.”²²³ „*Meg apám sokat kinn vót a mezőn, mert pásztor vót, oszt egyszer ment hazafele, oszt ment egy izé előtte, mint egy lámpás. Az meg ugy eltéritette, elkábitotta a fejét, hogy má nem is tudom hova fele ment, mindenfele behuzogta, végül nem is odafele ment, ahova akart. Hogy mi vót ez, meg mik csinálták eztet, ördögösök, vagy mik, nem tudom. Az ördöggel cimborálók lehettek ezek, akik ezt csinálták, akik el tudták csalni. Ótán ugyi visszataláltak, de elmentek össze-vissza.”²²⁴**

²²² Id. Beregszászi Lajos, 1939, református

²²³ Dér Jolán, 1953, református

²²⁴ Lengyel Ilona, 1943, református

Interjúalanyaim szerint az ilyen emberekben hajlam és nyitottság kellett, hogy legyen az effajta mágikus dolgok iránt, s ebből adódóan valamilyen úton-módon elsajátították ezen tudományt.

4.4. Rontó cselekmények

A rontás az ártó célú mágia általános megnevezése. A rontáson kívül a csinálmány, megcsinálás, vesztés vagy bántás kifejezéseket is szokás volt e cselekedet megnevezésére használni.²²⁵

A magyar nyelvterületeken a rontásban való hit még a 20. században is elterjedt volt. A hagyományos paraszti közösségekben a rontást egy ártó szándékú cselekvésként fogták fel, amit leggyakrabban a boszorkányoknak tulajdonítottak. Maga a fogalom az idő előre haladtával egyre nagyobb teret nyert, aminek következtében nem feltétlenül a boszorkányokról beszéltek, és nem is tőlük tartottak az emberek, hanem csak magától a rontástól, rontó cselekvéstől félték. A rontások eredményeképp bekövetkezett bajok és veszedelmek általában az embert és állatot érintették, ugyanakkor rontás végkifejlete lehetett a termés, tejhozam csökkenése, vagy a különböző házkörüli munkák, mint kenyérsütés, fonás, köpülés sikertelensége is.²²⁶

A szakirodalmak szerint a rontással kapcsolatos előítéletek az emberekben legtöbbször nem, életkor, foglalkozás, esetleg etnikai hovatartozás alapján fogalmazódnak meg. A nemmel és korról kapcsolatos előítéletek szerint legtöbbször a nőknek tulajdonítják e képességet, ezen belül pedig az idősebb korosztálynak. Foglalkozást tekintve gyakran a mágikus gyógymódokat is alkalmazó gyógyítókról feltételezik, hogy a rontás tudományához is értenek.²²⁷

Kutatásom során szerzett információim nagymértékben megegyeznek a szakirodalmakban megfogalmazott előfeltételezésekkel. Az emberek szerint elsősorban a rontások a boszorkánysághoz kapcsolódnak. A rontók – boszorkányok szinte minden esetben idős asszonyok, akiket érdekel a fekete mágia, és akiknek különös képességeik vannak, melyet gyakran örökölnek, ritkább esetben pedig elsajátítanak életük során. *„Hát, lehet olyan is, hogy rászáll, igen, mert régen mondták, hogy átadódik az ilyen anyáról gyermekre, ugyhogy lehet, hogy valóba örökli ezt a tudást, vagy nem tudom, mi ez, minek nevezem, hatalomnak. Szerintem van ilyen, hogy öröklik. Bár ilyennel mi nem*

²²⁵ Dömötör 1990: 684.

²²⁶ Dömötör 1990: 684.

²²⁷ Komáromi 2009: 42.

találkoztunk, de a monda szerint van ilyen.”²²⁸ „Nem tudom, hogy tanulja, rámarad, rászáll.”²²⁹ „Hát, azt én szerintem öröklí, mert akit én tudok, meg Váriba is, akit én tudtam, az mindegyik örökölte, még lehet mai napig is a pulyái öröklík, nem tudom. Nem tudok mit mondani, hogy honnent jön.”²³⁰ „Hát, én szerintem, aki ezzel a fekete mágiával, meg valamivel még foglalkozik, nem jut eszembe most. Én szerintem van olyan iskola is, ahol ezt tanulják, mintha hallottam volna már rulla Magyarországon.”²³¹

Fontos megjegyezni, hogy a boszorkány, mint létező személy nem feltétlenül a fekete mágiát űző, annak tudományát sikerrel végző személy volt, hanem a rontó mágiával gyanúsított személy is. A paraszti társadalomban mindenképp negatív hiedelemszerepet betöltő alaknak tekintették. Ez az ember csakugyan a falusi közösségben élő, közismert személy, akiről nem ritkán mindenki tudta, hogy magában hordozza a rontó mágia képességét. Éppen ezért gyakran bármilyen bajt vagy veszedelmet az ő személyének és rontó tevékenységének tulajdonítottak.²³²

Többek szerint megjelenésükben és jellemükben is eltérnek az egyszerű emberektől. Adatközlőim gyakran azonosítják a rontókat és boszorkányokat egyes sötét, mágikus és ijesztő tulajdonságokkal, mint a fekete szín, sötét és zavart szem, furcsa öltözködés és szokás. „Szerintem a beszédjükéről rögtön észre lehet venni, fura a beszédjük, a nézésük – egyedi. Kinézetre nem öltöznek olyan túl szépen, hanem inkább az a régimódi, rongyosabb fajta ruhákba járnak, szerintem. Inkább idősek lehetnek boszorkányok, szerintem. Öreg mamáknak néznek ki, fekete kendővel a fejükön.”²³³ „Hát, gondolom nem tiszta a szemek. Az ilyen embereknek általában, legalábbis a hallomás szerint az van, hogy olyan zavart a szem, és gondolom nem olyan szép kifejezésű az arca, tehát nem egy mosolygós, hanem gondolom egy gonoszabb lélek. A jelleme is ilyen.”²³⁴

Vannak emberek, akik szerint nem lehet felismerni a boszorkányokat, rontókat, mert „...azok fel vannak ötözve. Nem látod űköt – az arcát, mert ha látnád, akkor megismernéd, lehet, hogy kicsoda. Hát, vagy bekeni magát, vagy mit tudom én.”²³⁵

Ezzel kapcsolatban egy érdekes hiedelemmel találkoztam, mely a Luca székével kapcsolatos. Egyik adatközlőm szerint: „Ennek az a lényege, hogy karácsony előtt, valamikor tizenharmadika fele vót szokás megkezdeni a Luca székét, és akkor ezt

²²⁸ Tóth Gizella, 1969, református

²²⁹ Dér Jolán, 1953, református

²³⁰ Id. Beregszászi Lajos, 1939, református

²³¹ Jakab Ilona, 1958, református

²³² Dömötör 1990: 609.

²³³ Ifj. Beregszászi Lajos, 1972, református

²³⁴ Tóth Gizella, 1969, református

²³⁵ Id. Beregszászi Lajos, 1939, református

szentestéig meg is kell csinálni. Ez egy olyan egyszerű kisszék, kis fa szék, fejőszék, vagy valami, olyat kell elképzelni. Na, és akkor ezt szenteste meg el kell vinni a templomba, és fel kell ott meg rá állni. Bárhol, a padok, sorok mellett, ez mindegy, ahova tetted. És akkor azt mondták, hogy meglátták, hogy ki a boszorkány, mert annak szarva vót. Ez a hiedelem. Utána viszont nagyon szaladjon kifele, mert üldözni fogják az ördögök, bántani.”²³⁶

Gyakran elhangzik a rontókkal és rontásokkal kapcsolatban, hogy azok szellemi dolgokkal járnak együtt, sőt, azokat magukat is szellemi, sötét dolgoknak tartják. *„Ezek szellemi harcok, nem a mi harcunk, de azért az embereken keresztül bántsák egymást, mert ugyi embereken működik.*”²³⁷ Mindezen tevékenységet az ördögtől jövő dolognak tartják, amibe a hívő embernek tudatosan már nem szabad belefolynia.

Egyik adatközlőm részletekbe menően mesélte el saját történetét a boszorkányokkal és rontásokkal kapcsolatban, melyekkel találkozott élete során. Ő maga is felkeresett jóslás szándékával boszorkányokat, ez által otthonába is követték a gonosz szellemek. *„Vót egy kutyánk, ami sose tudott kiugrani a kerítésen, mert valami fa kerítés vót, ugy emlékszek. És mindég a kutya kinn vót, beengedtük, kis idő múlva megint beengedtük, megint kinn vót, megint be kellett engedni. Ugyhogy ezek nem kicsi dógok vótak. Ez mind az után, mi után vótunk ezekhez a jósokhoz. Megbolygattuk ezt az egészet mi ugyi, és akkor az harcolt ellene. Meg a padon is szaladgáltak egyfolytában. És akkor vót egy olyan eset is még, igen, hogy egy éjszaka éjfél után arra ébredtem fel, hogy annya ötözik felfele oszt menni akar kifele. Én meg felébredtem, odamentem, oszt kérdeztem, hogy mit akar, meg hova fele megy. Ű meg csak annyit mondott, hogy neki menni kell, mert űtet híjják. Gondolhatod, hogy mibe vótunk, na de ugyi nem engedték ki, hanem bevittük előre, oszt akkor lefektettük oda magunkhoz. Magátú elment vóna, és ki tudja, hogy megkinlasztották vóna, vagy mit csináltak vóna vele.*”²³⁸

„Ne is próbálja ezt meg senki, mert ez olyan iszonyatos szörnyőség vót, amit végig kellett csinálnunk, hogy én emlékszek mindég annyira féltem.” – mondja.²³⁹

Az emberek véleménye szerint nem minden rontáshoz értő személy tudja le is venni annak terhét a rontott dolgról, személyről vagy állatról. Ez az ember tehát csak a fekete mágiához ért. Vele szemben van, aki a fehér mágiát képviseli, s így őt hívták segítségül akkor is, amikor annak szükségét érezték. Találkozhattunk régen azonban olyannal is, aki mindkettőt művelte.

²³⁶ Dér Jolán, 1953, református

²³⁷ Dér Jolán, 1953, református

²³⁸ Dér Jolán, 1953, református

²³⁹ Dér Jolán, 1953, református

Az embereket gyakran irigységből rontották meg. „Sokakat próbáltak megkörnyékezni, osztán mondta azt is egy ember, hogy nálla is mindig ment egy, oszt vitt neki tejet, meg mindent, a meg kihajította utána, meg mondta, hogy oda se tegye a lábát, mert az is tudott ugyi rontani, oszt nem lehetett tudni akkor is, hogy mi szándékbú ment. Egy nő ugy megrontotta anyámékot is – apámat, hogy az ivott.”²⁴⁰

„Egyszer mi nállunk, ez az egy ilyen valaki, arra emlékszek vissza, hogy nállunk hordta a kecskéjét, mert valahogy odakapott, ugyhogy nállunk telelt ki mindig a kecske. Végül meg anyám megelégelte, oszt egy télen nem fogadta. Tudtuk, hogy tud rontani, mert ez nyilt titok volt mindenki előtt a faluba, meg hát sokan vótak még ilyenek. Anyám meg mindig szűtt, ebből éltek akkor az emberek, hogy egész télen szűttek. Ezzel kapcsolatba tudni kell, hogy mikor leszöviünk egy adag cérnát, akkor marad ilyen veléznek, ami má nem ér be oda. Egyszer meg eljött nálunk ez az asszony, az anyám meg látta, hogy valamit bedug az ágy végibe. Mikor meg elment, akkor meg anyám kivette, és képzeld el, hogy egy ilyen veléznek vót, de nem vót végi, hanem egybe vót. Nem vót se göm rajta, semmi, hanem csak egybe vót. Emlékszek rá, hogy anyu beletette a tűzbe, mert hát akkor még tüzeltünk, nem vót gáz, se semmi, nem vót ilyen módunk. Ez után reggel, már három órakor annak a jánya kiabált, hogy menjünk át gyorsan, mert az anyja nagyon beteg. Bedugta, amit ű hozott, azt az ágy végibe azért, hogy megrontson minket, amiért nem fogadtuk a kecskéjét. Anyám meg elégette.”²⁴¹

Előfordult, hogy az embert annyi veszedelem érte, hogy azt már megsokallta, s felkereste a feltételezett megrontóját, majd megfenyegette. Csak ezt követően múlt el a baj.

Régen különösen nagy volt a rontás az állatok körében. Leggyakrabban a tehenet rontották meg. Ennek jelei voltak, hogy az leesett a lábáról, rúgott, elapadt a teje, vagy vért fejtek belőle. Adatközlőim is tapasztaltak hasonlót: „...Irénné mamaéknak a tehenével volt, hogy nem tudtak mit kezdeni, mert azt mondták, hogy meg van rontva. Nem tudták megfejteni, mert mintha véres volt volna a teje, vagyis vért fejtek belőle, ugyhogy azt állapították meg, hogy megrontották a tehenet.”²⁴² „...vót olyan, hogy vért fejtünk belőlle, meg egy csecsi megromlott. Vót olyan is, hogy annyira megrontották, hogy a tehen nem bírt felköni másik reggel, olyan beteg vót, csak feküdütt.”²⁴³

Ilyen esetekben hívták segítségül a gyógyító képességgel rendelkező embereket, akik levették a rontást az állatról: „akkor elhívták az asszonyt. Na, és akkor az eljött, mit

²⁴⁰ Dér Jolán, 1953, református

²⁴¹ Dér Jolán, 1953, református

²⁴² Tóth Gizella, 1969, református

²⁴³ Id. Beregszászi Lajos, 1939, református

tudom én, valamit mondott, és amikor már elment, akkor a tehen tisztán megnyugodott, és akkor má nem jött olyan véres tej sem a tőgyéből.”²⁴⁴ „*Vót egy Mikec nevü ember, az meg tudta gyógyítani azér azt is. Lehet meg is tudta vón rontani máskülönben. Azt mi elhíjtuk – eljött. De annak napfeljötté előtt kellett eljönni, neki azt addig meg kellett csinálni. Ugyi ű bement az ólba, senkit nem engedett be, ű is csak egy pár percig vót bent, ki tudja mit csinált. Pár perc múlva kijött, azt mondta: Kis idő múlva fel fog állni. És azzal elment. Fel is állott a tehen, semmi baja nem lett tovább, ugyhogy ilyen is volt.*”²⁴⁵

Ezzel kapcsolatban megismerkedtem egy praktikával is, amivel az emberek szerint, ha megrontják a tehenet, vissza lehet a rontást vezetni a rontójára. „*Ha mondjuk a tehenet megrontották, – olvastam egy könyvet – akkor égő szenet kellett alátenni, és akkor jött a rontó, oszt kért valamit, oszt nem kellett neki adni, hanem el kellett kergetni az udvarrú, oszt akkor így rá ment, visszaszállott rá, mert ugyi van olyan, hogy visszaszáll.*”²⁴⁶

Az adatközlők szerint van, hogy visszaszáll a rontás, az átok arra, akitől az ered. Dér Jolán szerint régen mindig azt mondták: „*Szálljon vissza a kebledbe!*”²⁴⁷

A hiedelmek szerint a boszorkányoknak Szent György nap éjszakáján a legnagyobb az erejük, vagyis akkor tudnak a legjobban rontani. A rontások ellen persze régen védekezni is lehetett, például az alsónemű kifordítva történő felvételével. Id. Beregszászi Lajos adatközlőm egy nagyon érdekes történetet osztott meg a témával kapcsolatban, mely vele történt meg fiatal korában. Az ő történetét olvashatjuk a következőkben.

„Nem is tudom, mikor vót, tán Szent György nap éccakáján, ha jól emlékszek, hogy ki kellett menni az ólba, de ugy, hogy minden ruhánkot, még az alsónadrágot is ki kellett fonákára forgatni magunkon, a villákot, meg mindeneket fel kellett fordítva állítani – mindent. Ezt mind azért, hogy ne tudjanak megrontani bennünk. És valóba ugy vót, hogy eljött az éjfé, és ketten vótunk máskülönben Biró Dezsőve, és égett a villony, óra vót nálunk, egyszercsak elaludt a villony. Dezsővel összenéztünk, hogy mi van itt – megijedtünk. Valóba így vót. És bejött egy csomó kisnyúl. Kisnyúl vót tán, ott szaladgáltak. Mi meg mentünk, hogy rálépünk, eltapossuk. Nem tudom, valami ilyesmi vót tán. Osztán hirtelen kiabált egy asszony, hogy: Ne bánd má, ne bánd má! És akkor eltüntek. Megrontani ugyi nem tudott, meg semmit nem tudott csinálni velünk. Ez is igaz vót. Mi nem mertünk reggelig kijönni az ólbú, a villany se gyút meg, kivágott a körte. Lámpát gyújtottunk, azzal világítottunk, mert vót régen az a viharlámpa. Regge jött apám, nézett,

²⁴⁴ Tóth Gizella, 1969, református

²⁴⁵ Id. Beregszászi Lajos, 1939, református

²⁴⁶ Dér Jolán, 1953, református

²⁴⁷ Dér Jolán, 1953, református

hogy mi van. Máskülönben az meg a másik, hogy ű vele is megtörtént ez, ű is kinnhállott egyszer. Ugyhogy vótak ilyenek.”²⁴⁸

Mint azt látjuk, a település bővelkedik boszorkánysággal és rontásokkal kapcsolatos hiedelmekben, melyek még a mai napig tisztán élnek az emberek emlékezetében. És bár már napjainkban nem annyira elterjedtek a rontások, az emberek szerint mai napig vannak boszorkányok, „az ördöggel cimboráló emberek”, akik egyébként, ha akarnak, akár hisz az ember bennük, akár nem, meg tudják azt rontani vagy átkozni.

4.5. Szájhagyomány útján terjedt történetek, mesék

A magyar népköltészet bővelkedik helyhez kötött mondákban, amelyek egy-egy tájhoz, természeti létesítményhez, emberhez, tárgyhoz vagy romhoz kapcsolódnak. Egy vidéken belül a folyókkal, folyópartokkal, sziklákkal, dűledékekkel, de főleg a várromokkal kapcsolatos régi történetek létrejöttét gyakran egy alapító történelmi személyhez, vagy magához a közösséghez kapcsolják.²⁴⁹

Effajta mondákkal a magyar nyelvterület bármely részén találkozhat az ember. Minden helységnek és településnek megvannak a saját maga egyedi és jellegzetes történetei, melyeknek gyakran valóság képezi az alapját. Ezeken kívül sok helyen fellelhetőek olyan kitalált mesék vagy mondák is, amelyek szájhagyomány útján maradtak fenn. Nagyon fontos ezeknek a történeteknek a felkutatása, hiszen csak így tudjuk biztosítani, hogy azok fennmaradjanak, és ismertek legyenek az utókor számára is.

Kutatásom során megpróbáltam utánajárni a Mezővárihoz fűződő történeteknek, és az emberek emlékezetében élő meséknek is. Néhány érdekes történetet és mesét sikerült is összegyűjtenem.

Az egyik ilyen történet szerint, melyet Dér Jolán adatközlőm mesélt el, Mezővárit, még az alapításának idején megyei jogú városnak szerették volna kialakítani, ráadásul a vasutat is a településen keresztül szerették volna átvezetni. Vári lett volna tehát Beregszász helyett a megyeközpont. Az adatközlő elmondása szerint azonban a régi öregek nem engedték, hogy a vasutat a faluban rakják le, mert úgy gondolták, hogy az ökör majd megijed. Hiszen akkor még sok ökör volt a vidéken, azzal is szántottak az emberek. Szóval végül ez a vasút Borzsován lett elhelyezve, és a megyeközpontnak is Beregszászt választották.²⁵⁰

²⁴⁸ Id. Beregszászi Lajos, 1939, református

²⁴⁹ Mikos 2015: 119.

²⁵⁰ Dér Jolán, 1953, református

Egy másik történet szerint a Tisza és a Borzsa folyó találkozásánál volt egy földvár, melyet még a tatárok idejében építettek, s melynek a kapuja a földbe süllyedve még a mai napig megtalálható a Hóttborzsaszegen (a település egy Borzsa folyó menti dombos helye). A várnak az a különlegessége, hogy volt egy alagútja, amely állítólag felment egészen Munkácsig, és azon keresztül Magyarországra is át lehetett menni. Egy időben azt beszélték, hogy az emberek elkezdtek kiásni az alagutat, de abbahagyták, mert egy olyan vaskapuba ütköztek, amiről azt mondták, ha kinyitják, és átmennek rajta, nem jönnek vissza többé. Hogy ez igaz volt, vagy sem, azt az emberek nem tudják.²⁵¹

Színhagyomány útján fennmaradt meséket is sikerült gyűjtenem, melynek egyikét Ifj. Beregszászi Lajos osztotta meg velem. Ennek szövegét olvashatjuk lejjebb.

„Egyszer egy kisleány – ez nagyon régen volt, és szegény családba volt – elment fát szedegetni az erdőre, mivelhogy tél volt, nem tudtak fűteni, és nagyon szegények voltak. Elment hát magába az erdőre fát szedegetni a kis szekérével. Szedegeti a fát, szedegeti, egyszer csak ráesteledett. Hát, gondolkodott, mi tévő legyen. Ugyi megijedt, már haza nem tudott menni, mert sötét volt, így aztán felmászott egy hatalmas nagy és magas fára. Hát, egyszer csak éjfél tájban hallja, hogy nagy csete-pattával jönnek valakik. Megijedt nagyon a kisleány. Zsiványok voltak. Éppen az alatt a fa alatt telepedtek le, amelyiken a kisleány fenn volt. És akkor fenn a kisleány a fa tetején nagyon félt. A zsiványok csak ettek-ittak, hordó borokot hoztak, nagy marhát sütöttek a fa alatt, nevettek és mulattak. Egyszer csak egy zsivány, ahogy evett-ivott, felnézett a fára és meglátta a kisleányt. Azt mondja a zsivány egyből:

– Hej, gyere le te kisleány onnan a fa tetejéről! A kisleány nem akart lefele mászni, mert nagyon megijedt, de addig-addig mondta a zsivány, hogy jöjjön le, hisz nem fogják bántani, hogy csak lemászott. Na, osztán megvendégelték, adtak neki enni-inni, jóllakott a kisleány. Közbe megkérdezték tőle, hogy mit keres itt az éjszaka közepén. A kisleány elmondta, hogy eltévedt fagyűjtés közben, és mielőtt megtalálta volna a kivezető utat, ráesteledett. A zsiványok megígérték neki, hogy pirkadatkor kivezetik az erdőből. Lepihentek hát, és mikor eljött a hajnal, kikísérték a fát az erdőszélig. De az egyik zsivány azt mondta:

– Mi nem mehetünk ki az erdőből, mert minket a falusi emberek nem kedvelnek, mi különálló nép vagyunk, akik az erdőt járjuk, és oda tartozunk, úgyhogy innen magad kell továbbmenned. Elköszönt hát a kisleány, megköszönte a zsiványoknak a segítséget és hazament. Az otthon aggodalmaskodó szülők nagyon megörültek, mikor meglátták, a kisleányt

²⁵¹ Dér Jolán, 1953, református; Id. Beregszászi Lajos, 1939, református

*pedig boldogan mesélte el nekik, hogyan sikerült kijutnia az erdőből, és hogy milyen jószívű erdei népséggel ismerkedett meg.*²⁵²

Mezővári településsel kapcsolatban tehát fellelhetőek régi mondák és történetek, melyek a település gazdag történelmi múltjára és sokszínűségére engednek következtetni. Mivel mesékkel is sikerült megismerkednem, megállapíthatom, hogy azoknak fontos szerepe volt a mezővári emberek életében. Láthatjuk azt is, hogy annak hősei egyszerű és szegény emberek voltak, valamint, hogy maga a történet is hétköznapi eseményeket fogalmazott meg. Az emberek tehát bármiről tudtak mesélni a gyerekeknek, szórakoztató-nevelő céllal.

²⁵² Ifj. Beregszászi Lajos, 1972, református

V. AZ INTERJÚALANYOK ADATAI

1. Beregszászi Gabriella (B. G.)

Született: 1975, Mezővári; **Iskolai végzettség:** 11 osztály (Mezővári), szakiskola (Nagyszőlős); **Vallás:** református; **Családi állapot:** férjezett; **Munkahelyek:** 8 évig bolti eladó, 4 évig óvodában dada, jelenleg óvónő.

2. Dér Jolán (D. J.)

Született: 1953, Mezővári; **Iskolai végzettség:** 10 osztály (Mezővári), szakiskola (Beregszász); **Vallás:** református; **Családi állapot:** özvegy, nyugdíjas; **Munkahely:** Vári Vörös Zászló Kolhozban könyvelő.

3. Id. Beregszászi Lajos (Id. B. L.)

Született: 1939, Mezővári; **Iskolai végzettség:** 10 osztály (6 év hagyományos, 4 év esti iskola, Mezővári); **Vallás:** református; **Családi állapot:** özvegy, nyugdíjas; **Munkahelyek:** 44 év a kolhozban (dohánytermesztés, állattenyésztés), ez idő alatt 24 évig csoportvezető (dohánytermesztés).

4. Ifj. Beregszászi Lajos (Ifj. B. L.)

Született: 1972, Mezővári; **Iskolai végzettség:** 11 osztály (Mezővári), szakiskola (Beregszász); **Vallás:** református; **Családi állapot:** házas; **Munkahely:** építkezésen dolgozik.

5. Jakab Ilona (J. I.)

Született: 1958, Mezővári; **Iskolai végzettség:** 10 osztály (Mezővári); **Vallás:** református; **Családi állapot:** özvegy, nyugdíjas; **Munkahelyek:** varrónő, 7 évig a kolhozban munkás (gyümölcsös), mezővári kórházban szakács.

6. Lengyel Ilona (L. I.)

Született: 1943, Mezővári; **Iskolai végzettség:** 7 osztály (Mezővári) **Vallás:** református; **Családi állapot:** özvegy, nyugdíjas; **Munkahelyek:** 40 évig kolhozban munkás (dohánytermesztés, kertészet, téglagyár, farm).

7. Tóth Gizella (T. G.)

Született: 1969, Mezővári; **Iskolai végzettség:** 10 osztály (Nagymuzsaly), szakiskola (Moldova, Szoroki); **Családi állapot:** férjezett; **Munkahely:** óvónőként dolgozik.

VI. GYÓGYÍTÁSBAN ALKALMAZOTT FÜVEK JEGYZÉKE

- Akácvirág* – köhögés ellen, vízhajtó. (L. I.)
- Bodzavirág* – köhögés ellen, vízhajtó, gyulladáscsökkentő. (L. I. / T. G.)
- Bojtorján/keserűlapu* – derékfájás ellen, gyulladáscsökkentő hatású, vesetisztító, vesekőoldó. (L. I. / D. J. / B. G.)
- Cickafark* – bélgyulladásra, női bajokra, petefészek gyulladásra. (Ifj. B. L. / L. I. / D. J. / B. G. / T. G.)
- Citromfű* – nyugtató hatású. (Id. B. L. / D. J. / B. G.)
- Csalán/csonár* – értisztító, vértisztító hatású, gyomorra, reumára, derékfájásra. (Ifj. B. L. / Id. B. L. / L. I. / D. J. / B. G.)
- Diófalevél* – aranyérre. (D. J. / B. G.)
- Ezerjófű/cintória/keserű gaz* – gyomorra (emésztésre, puffadásra, étvágytalanságra), szívre, májra. (Ifj. B. L. / Id. B. L.)
- Fagyöngy* – méhtisztító, menstruációs görcsök ellen hat. (D. J.)
- Farkasalmafa levél* – kelésre. (L. I. / B. G.)
- Galaj* – epére, vesére, mirigyrendszerre. (D. J.)
- Gyermekláncfű/csorbóka/kalakác/pitypang* – köhögés ellen, májtisztító, immunrendszer erősítő. (Ifj. B. L. / L. I. / D. J. / B. G.)
- Hecse gyökere* – epére. (T. G.)
- Ínynyújtó gaz* – csonttörésre. (J. I. / L. I.)
- Kamilla/székfű* – gyomorra, égésre, gyulladáscsökkentő hatású. (Ifj. B. L. / Id. B. L. / J. I. / L. I. / D. J. / B. G.)
- Körömvirág* – égésre, gyulladáscsökkentő hatású. (L. I. / B. G.)
- Lándzsás útifű/útilapu* – köhögés ellen, gyulladáscsillapító. (Ifj. B. L. / Id. B. L. / L. I. / D. J. / B. G.)
- Mezei katáng/katángkóró* – májtisztító, vesetisztító. (D. J.)
- Nadálylapu* – csonttörésre. (D. J. / B. G.)
- Orbánfű* – idegnyugtató hatású. (D. J.)
- Parlagfű* – daganatos megbetegedések ellen. (D. J.)
- Páztortáska* – vérzéscsillapító. (D. J.)
- Szúróka* – nyílt sebre. (Ifj. B. L. / L. I.)
- Vérehulló fecskefű* – szemölcsre, gyulladásra. (D. J. / T. G.)
- Zsálya* – légúti, húgyúti megbetegedések ellen. (L. I.)
- Zsurlófű/izfű* – aranyérre. (L. I. / D. J. / B. G.)

VII. ÖSSZEGZÉS

Valóban nem könnyű feladat egy elmúlóban lévő korszakot és annak hagyományait megragadni, majd kapcsolatba hozni a ma történéseivel, ugyanakkor, ha végigtekintek a munkámon és elmélyülök azokban a gondolatokban, történetekben és adatokban, amelyekkel találkoztam Mezőváriban végzett kutatásom során, felismerem, hogy csak így érthetőek meg azok a jelenségek, szokások és hagyományok, amelyek körülvesznek minket a mában, és amelyek a mi életünk részét képezik.

Szakedolgozatomban a változás folyamatában tanulmányoztam a hivatalos vallás és népi vallásosság viszonyát, az egyéni vallásosságot, valamint a település hiedelemrendszerét. Munkám egyaránt összpontosult azon archaikus elemekre, amelyek még fellelhetőek a vallás és hiedelem kapcsán, és azokra, amelyek már csak az emberek emlékezetében élnek. Mindezt annak fényében vizsgáltam, hogy a jelenben miként él együtt és egészíti ki egymást az ésszerű tapasztalat és a természetfeletti világ.

Munkám során az irányított beszélgetés módszerét alkalmaztam, vallásos személyeket kérdeztem, s a velük való beszélgetést hangfelvételre vettem. Az így összegyűlt anyag igen terjedelmes, sok hasznos információt tartalmazott. Magába foglalja többek között az életről, halálról, vallásról, teremtésről, túlvilágról, természetfeletti képességekkel rendelkező lényekről alkotott egyéni elképzeléseket, valamint az erkölcsi tisztaság fontosságát. Adatközlőim tehát nagy segítségemre voltak a munkámban, úgyhogy ez úton is szeretném megköszönni nekik, hogy nyitottan és kedvesen fogadtak, és a rendelkezéseimre álltak. Mindemellett kutatásom természetesen a néphittel kapcsolatos gazdag szakirodalmak áttekintésével együtt rajzolódott ki teljesen.

Szép feladatnak tekintetem, hogy szülőfalum bizonyos hiedelmeit, szokásait és hagyományait feltárhatom és lejegyezhetem, hisz magam is nagyon fontosnak tartom ezeknek fennmaradását és megőrzését. Mindenképp előnyös volt számomra, s a munkámat is valamelyest megkönnyítette, hogy helybéliként személyesen is ismerhettem adatközlőimet. Nagyon jóleső érzés volt azt tapasztalni, milyen segítőkészek az emberek, s gyakran úgy éreztem, örülnek annak, hogy megszathják velem emlékeiket, életük egyes eseményeit, történéseit.

Végeredményben elmondhatom, hogy a munkám elején megfogalmazott hipotézisek beigazolódtak. Valóban változás figyelhető meg a néphitben, hiszen annak mára több olyan eleme elhalványulni látszik Mezőváriban is, melyek régen még az

emberek mindennapjait képezték. Ezekben a változásokban valószínűleg nagy szerepe van a modern világnak: áramlatainak és hozadékainak.

Adatközlőim ugyanakkor tisztában vannak a különböző szokások és hiedelmek létével, és azok szerepével, emberre történő hatásával.

A keresztény hit és az egyház kötelékébe való tartozás igen meghatározó szerepet tölt be az itt élő emberek életében, s mindez gondolkodásmódjukon, és a hiedelmekhez való viszonyulásukon is meglátszik. Számukra elsősorban az Isten mindennek a középpontja, az Ő bele vetett hit járja át az emberek egész lényét. A nem várt helyzetek, az életben bekövetkező bárminemű gondok, bajok, mint a betegség vagy gyász csak fokozza az Istenhez való közeledést. A Mindenhatóhoz ilyenkor imával és könyörgéssel fordulnak. A vallásos hit tehát az ember és a természetfeletti világ közötti kapcsolatteremtést elősegítő eszköz.

A helyi értékrend a jó és a rossz, a megengedett és a tiltott mentén épül fel, s különlegessége, hogy az teljes mértékben egyházi, vallási hatás alatt van.

A település lakosainak egy része még a mai napig felhasználja elődei tudását, hasznosít bizonyos praktikákat mindennapi élete során. Mindezt persze átszövi az a mély vallásosság, amivel az itt élő emberek rendelkeznek. Legelterjedtebb a gyógyfüvekkel történő gyógyítás, valamint azon hiedelmek alkalmazása, melyek a jelenségek jóslásával, előrejelzésekkel kapcsolatosak.

Gyakori a rontásban, mint rossz szándékú cselekedetben, és a boszorkányban, mint az efféle dolgok cselekvőjében való hit. Adatközlőim szerint e kettő mai napig fellelhető a településen, ugyanakkor hívő emberként hiszik azt is, hogy ők rájuk nem terjedhet ki ezen dolgok hatalma.

Eredményeim, úgy érzem, azt szemléltetik, hogy Mezővári egy hiedelmekben gazdag település, melyeknek egy része bár a múltban, és az emberek emlékezetében él, de azoknak bizonyos elemei még a jelenben is fellelhetőek. A változások mára tehát ide is elértek, éppen ezért tartom fontosnak a néprajz e területével való foglalkozást, és a rendelkezésre álló információk megörökítését, hiszen ezzel tudunk hozzájárulni fennmaradásukhoz, és a jövő kutatásainak fejlesztéséhez.

FELHASZNÁLT IRODALOM

ALSZEGHY Zoltán

1991 Vádlottak padján. In Erdélyi Zsuzsanna (szerk.): *Boldogasszony ága. Tanulmányok a népi vallásosság köréből.* 13. Budapest: Szent István Társulat. Apostoli Szentszék Könyvkiadó

BAKSA Brigitta

2015 *Néprajz az iskolában. A néprajzi ismeretek tanításának múltja és jelene.* Budapest: Prime Rate Kft.

BALÁSSY Enikő

2001 Egy székelyhodosi család hiedelemvilága. In Czégényi Dóra – Keszeg Vilmos (szerk.): *Emberek, szövegek, hiedelmek. Tanulmányok. Kriza Könyvek 7.* 77-111. Kolozsvár: Kriza János Néprajzi Társaság

BARÁTH Dániel

2013 Alsópapság és népi kultúra (Kutatási irányok, modellek és megközelítési lehetőségek). In Baráth Dániel (szerk.): *Alsópapság, lokális társadalom és népi kultúra a 18–20. századi Magyarországon.* 9. Budapest: ELTE BTK Folklore Tanszék

BARNA Gábor

1998 Bálint Sándor „Egy magyar szentember”-e: egyéniségkutatás a magyar vallási néprajzban. In Bálint Sándor (szerk.): *Szentemberek – a vallásos élet szervező egyéniségei.* 26. Szeged: Szegedi Vallási Néprajzi Könyvtár

BARNA Gábor

2014 *Vallási néprajzi tanulmányok.* Szeged: SZTE BTK Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszék. Innovariant Nyomdaipari Kft.

BARTA Károly

2009 *Mezővári.* Ungvár: PoliPrint.

BARTHA Elek

1989 Népi vallásosság és paraszti műveltség. In Németh Péter (szerk.): *A nyíregyházi Jósza András Múzeum Évkönyve XXIV-XXVI. 1981-1983.* 122. Nyíregyháza: Piremon Kisvállalat Nyomdaüzeme

BÁLINT Sándor

1937 *Népiünk ünnepei. Az egyházi év néprajza.* Budapest: Szent-István Társulat

BOTLIK József – DUPKA György

1993 *Magyarlakta települések ezredéve Kárpátalján*. Ungvár – Budapest: Intermix Kiadó

CZIRE Szabolcs

2006 A gyógyító imádkozás. *Keresztény Magvető 112. évf. 1. sz.* 95-97.

CSURGÓ Bernadett – SZATMÁRI Anita

2014 Vidéki kultúra, helyi közösség és lokális identitás. A kulturális örökség szerepe a lokális identitásépítésben és a helyi közösségfejlesztésben Hajdúdorogon és Hajdúhadházon. *Metszetek. A Debreceni Egyetem Politikatudományi és Szociológiai Intézetének online társadalomtudományi folyóirata. 2014/3. szám.* 33-51.

DIÓSZEGI Vilmos

1954 A honfoglaló magyar nép hitvilága kutatásának módszertani kérdései. *Ethnographia. A Magyar Néprajzi Társaság Folyóirata. LXV. 20-65. (1958).*

DÖMÖTÖR Tekla

1981 *A magyar nép hiedelemvilága*. Budapest: Magyar Tudományos Akadémia Néprajzi Kutató Csoportja. Akadémiai Kiadó

DÖMÖTÖR Tekla

1990 *Magyar néprajz nyolc kötetben. VII. Népszokás, néphit, népi vallásosság.* 455-685. Budapest: Magyar Tudományos Akadémia Néprajzi Kutató Csoportja. Akadémiai Kiadó

DR. REZI Elek

2007 Erdő János szellemi arca írásai tükrében. *Keresztény Magvető 113. évf. 2. sz.* 168-169.

DR. SZABÓ Árpád

1999 Az imádság valláslélektani alapjai. *Keresztény Magvető 105. évf. 3-4. sz.* 113-114.

FODOR Attila

2012 Hiedelmek egy aranyosrákosi asszony élettörténetében. In Keszeg Vilmos (szerk.): *Rontók, gyógyítók, áldozatok. Történetek és élettörténetek.* 11-13.

Kolozsvár: Gloria Nyomda

HESZ Ágnes

2018 A népi valláson túl: egy fogalom kritikája és lehetséges alternatívái. *Ethnographia. A Magyar Néprajzi Társaság folyóirata.* 448.

JAKAB Albert Zsolt – VAJDA András

2016 *Érték és közösség. A hagyomány és az örökség szerepe a változó lokális regiszterekben.* Kolozsvár: IDEA, Kriza János Néprajzi Társaság.

KESZEG Vilmos

1991 A hiedelemtudás szerkezete. In Benkő Samu – Dávid Gyula – Faragó József – Mócsy László (szerk.): *Erdélyi Múzeum 53. kötet, 1-4 füzet.* 122. Kolozsvár: Misztótfalusi Kis Miklós Református Sajtóközpont

KESZEG Vilmos

2013 *Hiedelmek, narratívumok, stratégiák. Egyetemi jegyzet.* Kolozsvár: BBTE Magyar Néprajz és Antropológiai Intézet Kriza János Néprajzi Társaság. GLORIA és IDEA Nyomda

KESZEG Vilmos

1995 A romániai magyar folklórkutatás öt évtizede (1944–1994). *Erdélyi Múzeum 57. kötet, 1995. 3-4. füzet.* 99.

KÉSZ Margit

2019a Az archaikus népi imádságok az egyéni vallásgyakorlatban a 21. századi Kárpátalján. In Tánczos Vilmos – Peti Lehel (szerk.): *Mágia, ima misztika. Tanulmányok a népi vallásosságról.* 113-128. Kolozsvár: Erdélyi Múzeum-Egyesület

KÉSZ Margit

2016 „Foly a szent vére, szomorkodik szent lelke, hervad szent színe” – archaikus népi imádságok Kárpátalján. *Együtt folyóirat. A Magyar Írószövetség kárpátaljai írócsoportjának folyóirata.* 18. évf. 5. sz. 71-83.

KÉSZ Margit

2006 *Gyógyító hagyomány Kárpátalján. Úgy ne ártson neked...* Ungvár: Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség

KÉSZ Margit

2019b Sok szép imádságot leírtam. Archaikus imák a szakrális nép kéziratos füzetekben Ugocsa megye magyar falvaiban. In Jakab Albert Zsolt – Peti Lehel (szerk.): *Aranymadár. Tanulmányok Tánczos Vilmos tiszteletére.* 79-92. Kolozsvár: IDEA Nyomda

KOMÁROMI Tünde

2009 *Rontás és társadalom Aranyosszéken*. BBTE Magyar Néprajz és Antropológia Tanszék Kriza János Néprajzi Társaság. Kolozsvár: Kriza János Néprajzi Társaság

KINDA István-Csaba

2009 *A társadalmi kontroll és intézményei a Bákó környéki csángó falvakban. Normák, normaszegők és szankciók*. Debrecen: Debreceni Egyetem BTK. Doktori (PhD) értekezés

KÖPECZI Béla

1980 A mindennapi tudat szerkezete. In Frank Tibor – Hoppál Mihály (szerk.): *Hiedelemrendszer és társadalmi tudat*. 22. Budapest. Tömegkommunikációs Kutatóközpont

KÖVÁRI Jakab

1933 Az imádság. *Keresztény Magvető 65. évf. 6. füzet (1933. november-december)*. 257.

KUNT Ernő

2003 Az antropológia keresése. Válogatott tanulmányok. In Bán András – Kotics József (szerk.): *Documentatio ethnographica 20*. 2-19. Budapest: L'Harmattan – MTA Néprajzi Kutatóintézet

LANCU Laura

2012 *Helyi vallás a moldvai Magyarfaluban. Néprajzi vizsgálat*. Pécs: Pécsi Tudományegyetem Néprajz-Kulturális Antropológia Tanszék

LANCU Laura

2013 *Vallás Magyarfaluban. Néprajzi vizsgálat*. Budapest – Pécs: L'Harmattan – PTE Néprajz-Kulturális Antropológia Tanszék

LOVÁSZ Irén

2002 *Szagrális kommunikáció*. Budapest: Európai Folklór Intézet

MOHAY Tamás

1999 A népi vallásosságról. In Enyedi György (szerk.): *Magyar Tudomány. Valláskutatás: Weissmahr Béla, Horváth Pál, Mohay Tamás, Tomka Miklós, Kamarás István, Máté-Tóth András és Balogh Margit írásai. CVI. kötet – Új folyam. XLIV. kötet. 5. szám. 543*. Budapest: Akadémiai Kiadó Rt.

MOLNÁR József – MOLNÁR D. István

2005 *Kárpátalja népessége és magyarsága a népszámlálási és népmozgalmi adatok tükrében*. Beregszász: Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség Tankönyv- és Taneszköztanácsa

MIKOS Éva

2015 Tények és fikció, nemzet és régió, elit és populáris konfliktusa a rege műfaja körül. In Lajtai Mátyás – Varga Bálint (szerk.): *Tény és fikció. Tanulmányok a nacionalizmus kultúrtörténetéből (1)*. 119. Budapest: MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet

POCSAINÉ DR. EPERJESI Eszter

2012 *A húsvéti ünnepkör református hagyománya*. reformatus.hu. Magyarországi Református Egyház. Feltöltve: 2012. április 02., hétfő.

Elérhető: <http://regi.reformatus.hu/mutat/6528/>

PÓCS Éva

1980 népi hitvilág. In Ortutay Gyula (szerk.): *Magyar Néprajzi Lexikon. Harmadik Kötet K-Né*. 728. Budapest: Akadémiai Kiadó

PÓCS Éva

1980 népi vallásosság. In Ortutay Gyula (szerk.): *Magyar Néprajzi Lexikon. Harmadik Kötet K-Né*. 731. Budapest: Akadémiai Kiadó

PÓCS Éva

2003 Igézet, szemverés: a nézéssel való rontás hiedelmei és rítusai. *Létünk. Társadalom, tudomány, kultúra. A szemverés hiedelemvilága*. 33. évf. 2003. – 1-2. sz. 54-58.

PÓCS Éva

2006 „*Vannak csodák, csak észre kell venni.*” *Helyi vallás, néphit és vallásos folklór Gyimesben 1*. Budapest: PTE Néprajz-Kulturális Antropológia Tanszék. Robinco Kft.

SALÁNKI-FAZEKAS Éva

2012 Egy berettyószéplaki cigányasszony hiedelmei. In Keszeg Vilmos (szerk.): *Rontók, gyógyítók, áldozatok. Történetek és élettörténetek*. 71-177. Kolozsvár: Gloria Nyomda

SALLÓ Szilárd

2012 Rontók, jósok és gyógyítók a Gyimesekben. In Keszeg Vilmos (szerk.): *Rontók, gyógyítók, áldozatok. Történetek és élettörténetek.* 179-263. Kolozsvár: Gloria Nyomda

SIMÉN Domokos

1875 Az ős kereszténység ünnepei. *Keresztény Magvető 10. köt. 6. füzet.* 351-352.

SZILÁGYI Levente

2017 Botos Árpád kéziratos halottas énekgyűjteménye. In Jakab Albert Zsolt – Vajda András (szerk.): *Örökség, archívum és reprezentáció. Kriza Könyvek (40).* 115. Kolozsvár: Kriza János Néprajzi Társaság

TÜSKÉS Gábor

1986 A népi vallásosság kutatása Európában. Tudománytörténeti vázlat. *Ethnographia. A Magyar Néprajzi Társaság Folyóirata. XCVII (1986).* 75.

URBÁN Szabolcs

2012 *A vallásosság kötődéseméleti megközelítése. Doktori (PhD) értekezés.* Debrecen: Debreceni Egyetem BTK

VAJDA András

2016 Hagyomány, örökség, érték. A hagyomány használatának változó kontextusai. In Jakab Albert Zsolt – Vajda András (szerk.): *Érték és közösség. A hagyomány és az örökség szerepe a változó lokális regiszterekben.* 22. Kolozsvár: IDEA, Kriza János Néprajzi Társaság

VEREBÉLYI Kincső

2019 Helynévfejtéstől a vallási néprajzig. Schwartz Elemér munkásságának körvonalai. In Tánczos Vilmos – Peti Lehel (szerk.): *Mágia, ima misztika. Tanulmányok a népi vallásosságról.* 23. Kolozsvár: Erdélyi Múzeum-Egyesület

VIDA Tivadar

2018 A kora középkori néphit és hitvilág változásai a Kárpát-medencében. A régészeti rekonstrukció lehetőségei és korlátai. In Déri Balázs (szerk.): *Religio(nes). AFION Könyvek 3.* 209-210. Budapest: Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Vallástudományi Központ. Akadémia Kiadó

РЕЗІЮМЕ

Насправді, непросте завдання зафіксувати епоху про минуле, її традиції і потім зв'язати з сьогоденням. Однак переглядаючи свою роботу та заглиблюючи в свої думки, історії і дані, в результаті проведеної пошуково дослідницької роботи в с. Вари, зрозуміла, що тільки так можемо зрозуміти явища, звичаї, традиції, які оточують нас у сьогоднішній час і є частиною нашого життя.

У своїй роботі, в процесі змін, я вивчала взаємозв'язок між офіційною релігією та народною релігійністю, індивідуальну релігійність та систему віросприданання населеного пункту. Моя робота зосереджена як на архаїчних елементах, які ще можна знайти в релігії та вірувань, так і на факти які залишилися лише в пам'яті людей. Я розглянула це питання у світлі того, яку роль відіграють у житті людей надприродний світ і який вплив мають на свідомість і поведінку людей та як доповнюють одне одного в їхньому повсякденному житті.

В ході своєї роботи я використовувала метод керованої розмови, брала інтерв'ю у віруючих людей і записувала розмову з ними. Матеріал, зібраний таким чином, був дуже об'ємним і містив багато корисної інформації. Все це передбачає серед іншого, індивідуальні уявлення про життя, смерть, релігію, світу, потойбічне життя, істот із надприродними здібностями та важливість моральної чистоти. Тож мої інформатори мені дуже допомогли у роботі, тож я хотіла би подякувати їм і цим способом за їх відкритість, доброту та доступність. Тим не менше, мої дослідження, звичайно, доповнені із оглядом літератури про народну віру.

Я вважаю приємним завданням мати можливість дослідити та записати певні вірування, звичаї та традиції мого рідного села, оскільки вважаю дуже важливим їх знання та збереження. Це, безумовно, було для мене вигідним, і мою роботу дещо полегшило те, що я змогла особисто познайомитися зі своїми інформаторами. Дуже приємно було мені відчувти взаємодопомогу, самовідданість людей, вони з радістю поділилися своїми спогадами, певними подіями, які відбулися в їхньому житті.

На закінчення можу сказати, що гіпотези, сформульовані на початку моєї роботи, підтвердились. Дійсно, у віруванні можна спостерігати зміни, оскільки нині деякі його елементи, здається, згасають і с. Вари, які колись були частиною повсякденного життя людей. У цих змінах велику роль зіграє, швидше за все прискорений сучасний світ.

У той же час мої інформатори знають усвідомлюють існування різних звичок та вірувань та їх роль, їх вплив на свідомість і поведінку людей.

Належність до християнської віри та церкви відіграє дуже вирішальну роль у житті людей, які тут живуть, і все це відображається в їхньому мисленні та їх ставленні до вірувань. Для них Бог є перш за все центром усього, віра в нього пронизує все людське буття. Несподівані ситуації, приємності чи неприємності будь-якого виду в житті, такі як хвороба чи горе, лише посилюють наше зближення з Богом. Люди звертаються до Всевишнього з молитвою та благанням. Отже, релігійна віра є засобом зміцнення зв'язку між людиною та надприродним світом.

Місцева система цінностей будується поряд із добрими і поганими, допустимими та забороненими, а її особливістю є те, що вона повністю знаходиться під церковним та релігійним впливом.

Деякі мешканці поселення все ще використовують знання своїх попередників і використовують певні практики у своєму повсякденному житті. Все це, звичайно, переплітається з глибокою релігійністю, яку мають люди тут. Найпоширенішим є лікування травами, а також використання вірувань, пов'язаних із передбаченням та прогнозуванням явищ.

Поширена віра в порчі, та у відьми як виконавця зла. За словами моїх інформаторів, цих двох все ще можна знайти в поселенні донині, але, як віруючі, вони також вважають, що не можуть бути охоплені силою цих злих.

Мої результати, я відчуваю, ілюструють, що Вари – це поселення, багате віруваннями, деякі з яких живуть у минулому та в пам'яті людей, але деякі елементи з них все ще можна знайти в сучасному. Отже, зміни почалися, саме тому я вважаю важливим зайнятися цією областю етнографії та зафіксувати дану інформацію, оскільки це дозволить нам зробити висновки, дає змогу передати з покоління в покоління, щоб залишилися та сприятиме розвитку майбутніх досліджень.

MELLÉKLET

Interjúkérdések

1. Ön vallásosnak tartja magát?
2. Mit jelent ön számára a vallás?
3. Mesélne kicsit arról, hogyan nevelődött bele a vallásba?
4. Ön most vallásosabb, mint fiatal korában?
5. Ön szerint a nők vagy a férfiak vallásosabbak?
6. Mikor tanult meg imádkozni? Gyermekkorában imádkoztak együtt a családdal?
7. Milyen gyakran imádkoztak?
8. Milyen imádságokat mondtak el?
9. Elmondaná azokat a tanult imádságokat, amiket reggel és este szokott imádkozni?
10. Mindig ezeket imádkozza?
11. Szokott böjtölni? Mikor? Miért? Ha böjtöl, akkor is ezeket az imádságokat mondja el?
12. Ismer hálaadó imádságokat?
13. Ismer olyan imát, melyben kérés van?
14. Fel tudja idézni, melyik volt az az ima, amit először tanult meg?
15. Ki tanította meg erre az imára?
16. Ön szerint miért kell imádkozni?
17. Ön szerint mikor hallgatja meg az Úr az imádságot?
18. Manapság miből imádkozik? (Imakönyveket használ, vagy esetleg fejből imádkozik?)
19. Többször imádkozik, amikor valakinek a betegségéről értesül? Ne adj' Isten, amikor beteg van a családban?
20. Korábban látott vagy hallott-e már olyat, hogy segített az imádság? (Betegség, baj bekövetkeztek?)
21. Volt-e olyan az ön életében, amikor érezte az ima vagy Isten segítségét, hatalmát?
22. Ismer olyan történetet, amely Jézus/Mária földön járásáról szól?
23. Hány éves korától kezdte el az istentiszteleteket látogatni?
24. Hogyan zajlott régen a keresztlő, házasságkötés és temetés?
25. Ön milyen gyakran jár úrvacsorázni?
26. Volt-e régen diktálás? Miért volt szükség rá? Hogyan tekint a változásokra?
27. Református létére tud-e Mária-imát? Szokta-e imádkozni?
28. Ön szerint hogyan teremtette Isten a világot?
29. Milyennek képzelel el Istent? Írja körbe.

30. Hogyan képzeled el a mennyországot?
31. Ön milyenek képzeled el a poklot?
32. Ön szerint ki jut a pokolba?
33. Ki juthat a mennybe?
34. Ön szerint milyen alakú a Föld? Mi tartja a Földet?
35. Ön szerint mi látható a holdban? Szokás volt-e régen az újholdat köszönteni?
36. Ön szerint mi okozhatja a jégesőt?
37. Milyen csillagképet ismer? Lehet-e a csillagokból valamire következtetni?
38. Miért dörög az ég, és miért villámlik?
39. Hogyan keletkeztek a hegyek?
40. Milyen füveket ismer, melyekkel gyógyítani lehet? Miből főztek/főznek teát, és milyen betegségekre?
41. Hogyan gyógyították régen a következő emberi betegségeket: aranyér, csonttörés, derékfájás, égés, fagyás, fejfájás, hasfájás?
42. Ismer-e a településen kiemelkedő tudású gyógyítót?
43. Ön szerint vannak boszorkányok?
44. Miről lehet megismerni őket? Hogyan néznek ki?
45. Ön szerint kiből lesz boszorkány, és hogyan tanulja a tudományt?
46. Hisz az átokban? Tud-e olyat, hogy az átok beteljesedett?
47. Fűződnek-e történetek a településhez, annak valamely épületéhez, romjához? Járt-e ott valamilyen nevezetes személy?
48. Tudna mondani olyan mesét vagy történetet, amit nem könyvből olvasott, hanem szüleitől/nagyszüleitől hallott?

Lejegyzett interjúk

Adatközlőim megfogalmazásai a témával kapcsolatban

1. Adatközlő (AK): Beregszászi Gabriella

K: Ön vallásosnak tartja magát?

AK: Hát, ha eljárok a templomba, akkor gondolom, vallásos vagyok, és hát hitben járok. Tartozok egy református gyülekezethez, és ebből a szempontból igen.

K: Mit jelent ön számára a vallás?

AK: A vallásosságot egy tudati jelenségként fogom fel. Amikor azt mondom, hogy vallásos vagyok, akkor az azt jelenti, hogy vallok valamit, meggyőződésem van valamiről, amivel mondjuk tudok azonosulni, vagy amire neveltek és egyebek.

K: Mesélne kicsit arról, hogyan nevelődött bele a vallásba?

AK: Igen. Hát, a vallásba úgy nevelődtem bele, hogy gyerekkoromban nagyon sokat jártam a nagymamámnál, aki bár görög katolikus volt, de nagyon sokat tanított minket imádkozni. Tanított mindig a jóra, mindig a szépre, szeretetre, már gyerekkoromban is. Templomba is mentem már egészen korán, egész gyerekkoromban elkezdtem járni. Édesanyám is mindig küldött, szóval soha nem tiltotta.

K: Ön most vallásosabb, mint fiatal korában?

AK: Igen, most már vallásosabb vagyok.

K: Ön szerint a nők vagy a férfiak vallásosabbak?

AK: Szerintem a nők.

K: Ezt meg tudná indokolni?

AK: Hát, igen. Ezt azzal tudnám megindokolni, hogy ezt mutatja minden itt körülöttünk. Többet eljárnak helyekre. Több nő van például az istentiszteleteken is, az alkalmakon, bármilyen csendes napon. Én szolgáltam a Mezőváriban működő felnőttkórusban, és onnan bárhová utazva is azt tapasztaltam, hogy mindenhol a nők vannak többen. A nők bátrabban felmerik ezeket a dolgokat vállalni, én úgy gondolom, mint a férfiak. A férfiak ez ügybe visszafogottabbak.

K: Mikor tanult meg imádkozni?

AK: Nagymamánál gyerekkoromban sokat ott aludtam, és ott, mielőtt elaludtunk, minden este imádkoztunk. Ő tanította meg velem azokat az imádságokat, amiket ma is tudok, mint a Miatyánk, Fehér rózsza, Mária és az Én Istenem, Jóistenem. Nem tudom pontosan, hány éves lehettem, vagy hét-nyolc.

K: Elmondaná azokat a tanult imádságokat, amiket reggel és este szokott imádkozni?

AK: A Fehér rózsza, Mária imát csak nagyon régen imádkoztam, régen, ma már nem, de elmondom azt is. Fehér rózsza, Mária, engem Jézus talált. Házunknak négy sarkán négy őrző angyal. Őrizd, angyalka, őrizd, míg a kiskakas meg nem szólal. Kelj fel, Mária! Szent Fiad ellopták, három csepp véréát elejtették, és az angyalok kihirdették. Aki ezt az imádságot napjában háromszor elmondja, a Jóisten hét bűnét megbocsájtja. Ámen. Mindennap a Miatyánkot szoktam: Miatyánk, ki vagy a mennyekben, szenteltessék meg a te neved. Jöjjön el a te országod, legyen meg a te akaratod, mint a mennyben, úgy a földön is. A mi mindennapi kenyerünket add meg nekünk ma. És bocsásd meg a mi vétkeinket, miképpen mi is megbocsátunk az ellenünk vétkezőknek. És ne vígy minket kísértésbe, de szabadíts meg minket a gonosztól. Mert tiéd az ország, a hatalom és a dicsőség, mind örökké. Ámmen. Gyakran van, hogy a zsoltárok könyvéből mondok, mert egyszerűen azt nagyon szeretem. Ezeket szoktam leggyakrabban: Az Úr az én pásztorem, nem szűkölködöm. Fűves legelőkön terelget, csendes vizekhez vezet engem. Lelkemet felüdíti, és igaz ösvényen vezet az ő nevéért. Ha a halál völgyének árnyékában járok is, nem félek semmi bajtól, mert te velem vagy, vessződ és botod megvigasztal engem. Ámmen. Utadat taníts meg, ösvényeidre taníts meg engemet. Vezess hűségesen, és taníts engem, mert te vagy szabadító Istenem, mindig benned reménykedem. Gondolj, Uram irgalmadra és kegyelmedre, melyek öröktől fogva vannak. Ifjú korom vétkeire és bűneire ne emlékezz. Kegyelmesen gondolj rám, mert te jóságos vagy, Uram. Jó és igaz az Úr, ezért megmutatja a vétkeseknek a jó utat. Ámmen.

K: Mindig ezeket imádkozza?

AK: Általában olyat választok, ami ugye illik a lelkiállapotomhoz, vagy egyes dolgokhoz, tehát a szándékomtól függően választok imát. Ha például hálát akarok adni, akkor olyan imát mondok, ha kéréssel fordulok Istenhez, akkor olyat.

K: A Fehér rózsza, Mária ima nagyon érdekes az ön esetében számomra. Mármint ez egy rövidített változatnak tűnik. Önnel ezt így tanították szándékosan, vagy így maradt meg az emlékezetében?

AK: Én még mikor ezt tanultam, akkor ugye nagyon kicsi voltam, ez az ima pedig eredeti változatban olyan szép díszes, vagy nem is tudom, és nekem a nagymamám szerintem szándékosan tanította így meg, hogy ezt könnyebben megjegyzem, és tudom majd mondani, de ő maga nem ezt a változatot mondta, ő nagyon mélyvallásos volt. Nem tudom igazából erre magam sem a választ így most. Az is igaz, hogy én református voltam, kiskoromban is, mindig is, annak is lettem keresztelve. Lehet a nagymamám ezért is csak ilyen röviden, egyszerűen tanította meg nekem, na, nem tudom igazából. Az viszont nekem

is meglepő, hogy bár mióta a nagymamám meghalt – ami még tizenéves koromba volt – nem imádkoztam ezt az imát, de még mindig tisztán él az emlékezetembe.

K: Akkor gondolja, hogy ez lehetett az oka annak, hogy ezt a változatot ismeri? Értem. Ez nagyon érdekes. Köszönöm szépen.

AK: Igen, hát, csak gondolni tudom, ezt biztosra most nem tudom, miért volt így.

K: Szokott böjtölni? Mikor? Miért? Ha böjtöl, akkor is ezeket az imádságokat mondja el?

AK: Igen, szoktam böjtölni, húsvét ünnep előtt, nagypénteken. Jézus is meghalt értünk és sokkal több mindent kibírt, úgyhogy ezt a napot én is kibírom a bűneim engeszteléséért. Bár ez a dolog az ószövetség népére vonatkozott főként, nekik kellett régen mindig betartani, de szerintem ma sem árt, hogy mi, az újszövetség népe is böjtölünk. Isten előtt ez is kedves. Ezen kívül volt már olyan is, hogy böjtöltem egy napot betegért is, vagy ha valami csapás ért minket, de az ritka volt. A nagypénteket azt szoktam tartani, én olyankor semmit nem eszek, kávé sem iszok. Az elején saját magamat is teszteltem ezzel, hogy mit bírnék én el, mert úgy éreztem sokszor, hogy olyan semmit nem teszünk Istenért, ahhoz képest, amit ő tesz értük, meg amit ő elviselt. Saját magamat is ezért mérlegre akartam tenni, és könyörögtem Istenhez, hogy adja meg nekem, hogy ezt az elhatározásomat tudjam betartani, és sikerüljön, és megadta ezt nekem. Könnyen szokott sikerülni, úgyhogy Isten csodálatosan megmutatja mindig hatalmát. Más imádságokat is szoktam ilyenkor mondani, ami főleg bűneimre irányul. Mondjak példát? Könyörülj rajtam kegyelmeddel, Istenem, és töröld el hűtlenségemet nagy irgalmaddal. Teljesen mosd le rólam bűnömet, és vétkeimtől tisztíts meg engemet. Ámmen. Tiszta szívet teremts bennem, Istenem, és az erős lelket újítsd meg bennem. Ámmen. A zsoltárba nagyon sok szép ilyen imádság van, amit lehet mondani.

K: Ismer hálaadó imádságokat?

AK: Ismerek. Voltak ilyenek, amiket korábban is elmondtam, de például ez is az: Ujjongjatok az Úr előtt az egész földön. Szolgáljatok az Úrnak örömmel, és vigadozva járuljatok színe elé. Tudjátok meg, hogy az Úr az Isten. Ő alkotott minket, az övéi vagyunk. Az ő népe és legelőjének nyája vagyunk. Menjetek be kapuin hálaénekekkel, udvaraiba dicsérettel. Adjátok hálát neki, áldjátok nevét, mert jó az Úr, örökké tart szeretete, és hűsége nemzedékről nemzedékre. Ámen. Ez is egy a zsoltárokból, egy hálaadó: Áldjad, lelkem az Urat, és belsőm az ő szent nevét. Áldjad, lelkem az Urat, és ne feledd el, mennyi jót tett veled. Ő megbocsájtja minden bűnödet, meggyógyítja minden betegségedet. Megváltja életedet a sírtól, szeretettel és irgalommal koronáz meg. Irgalmas és kegyelmes az Úr, türelme hosszú, szeretete nagy. Nem perel mindvégig, nem tart

haragja örökké. Nem vétkeink szerint bánik velünk, nem bűneink szerint fizet nekünk, mert amilyen magasan van az ég a föld fölött, olyan nagy a szeretete az istenfélők iránt. Amilyen messze van napkelet napnyugattól, olyan messze veti el vétkeinket. Amilyen irgalmas az apa a fiához, olyan irgalmas az Úr az istenfélőkhöz. Ámen.

K: Ismer olyan imát, melyben kérés van?

AK: Hát, igen. A gyerekkoromba tanult Én Istenem, Jóistenem például. Meg, amit böjtör szoktam, az is az. Meg saját magamtól szoktam a kéréseket megfogalmazni sokszor.

K: Az első ima, amit megtanult gyerekkorában, az a Miatyánk volt, vagy melyik?

AK: Igen, hát a Miatyánk, meg ez az Én Istenem, Jóistenem, meg a Fehér rózsza, Mária is. Most hogy melyik volt az első, azt már pontosan nem tudom megmondani, de ezek. Meg van egy még, egy kis rövid, amit megtanultam akkor még: Én Istenem, Jóistenem, őrizz minket: tűztől, víztől, rossz embertől. Ámen. Ezt is gyerekként mondtam.

K: A nagymamája tanította mindegyikre?

AK: Igen, a nagymamám.

K: Ön szerint miért kell imádkozni?

AK: Az imádkozás Istennel való beszélgetés egyrészt. Imádkozni szerintem azért kell, hogy a lelkünket erősítsük és tápláljuk. Meg hát, a hívő embernek imádkozni kötelessége is lenne. Saját magunkat erősítjük azzal, hogy imádkozunk, nem Istennek van erre szüksége, hanem nekünk.

K: Ön szerint mikor hallgatja meg az Úr az imádságot?

AK: Szerintem az Úr mindig meghallgassa az imádságot, de amikor a szívünk tele van hittel, hálával, akkor tudunk még bőségesebben és tiszta szívvel imádkozni Istenhez. De alapvetően Isten mindig kész meghallgatni az imádságot. Az nem biztos, hogy amit mi kérünk, azt meg is adja, mert ő jobban tudja, hogy mire van szükségünk, de az biztos, hogy figyel az imádságunkra, és az, amit ad nekünk, igazából arra van szükségünk.

K: Manapság fejből, vagy imakönyvekből imádkozik gyakrabban?

AK: Én imádkozni reggel és este szoktam. Fejből is és könyvből is szoktam imádkozni, illetve sokszor a Bibliából is olvasok imát. Nagyon szeretem a zsoltárok könyvét, mert abban rengeteg ilyen ima van, amiket én alkalomhoz, lelkiállapothoz illően elimádkozok. Imádságos könyvem is van, abból ugyanúgy szoktam felolvasni, elmondani imát. Mindemellett persze saját szavaimat és gondolataimat is megosztom az Úr Jézus Krisztussal, kéréseimet is elé tárom.

K: Az imádságos könyvből miket szokott imádkozni? Felolvasna egyet nekem? Szívesen meghallgatnám.

AK: Hálaadó imákat szoktam. Fel, persze. Köszönöm, édes Úr Jézus, hogy mindig hozzám hajolsz, ha bajba jutok, ha betegség kinez, ha vétkezem, ha sírok, jajgatok. Áldott légy! Te soha nem hagytál magamra. Köszönöm a te vessződet és botodat, lelked drága vigasztalását. Imádlak, Megváltóm! Segítsd tisztán és szentül élni napjaimat! Dicsőség és hála térjen szent nevedre! Ámen.

K: Többször imádkozik, amikor valakinek a betegségéről értesül? Ne adj' Isten, amikor beteg van a családban?

AK: Olyankor, amikor beteg van a családban, vagy gyülekezetben, aki kedves nekem, akkor imádkozok érte, bele foglalom mondandómba és kérem Istent, hogyha ő is gyógyulást szán neki, akkor tegyen csodát és gyógyítsa meg. Ilyenkor napközben is, akár mosogatás közben, főzés közben vagy biciklizés közben, ha valami rá emlékeztet az illetőre, akkor gondolatba is könyörgök érte. Sajnos sok beteg van körülöttünk, családuknban is sok volt, gyülekezetünkben is, de hiszem azt, hogy az Isten ma is tud segíteni, hisz régen is meggyógyította a betegeket. Ha hittel kérjük, segít. Tapasztaltam már, hogy súlyos betegségből gyógyulás útjára lépett az illető, de olyan is van, hogy az Úr a lelkét gyógyítja meg az embernek, mert az Istennek fontosabb a lélek, mint a test.

K: Korábban látott vagy hallott-e már olyat, hogy segített az imádság? (Betegség, baj bekövetkeztek?)

AK: Igen, persze. Most is a gyógyulás útjára lépett egy kolleganőnk, akiért imádkoztunk sokat, volt olyan, persze. Saját magam életébe is tapasztaltam, mert nagyon aggodalmas ember vagyok, és nagyon sokat volt úgy, hogy a gyerekem nem vette fel a telefont sokszor, és akkor képes voltam visszamenőleg körbetelefonálni mindenkinek, ahol aznap járt, hogy mi történhetett vele. Aztán megdorgáltak sokat érte, és én meg sokat imádkoztam érte, meg az Úrra bíztam őket, meg hát tudtam is, hogy ő velük van, és hogy az ő tenyerén biztonságba vannak, és idővel ez az ilyenfajta aggodalmam elmúlt, tehát nagyon sokat elengedtem belőle, ebből az aggodalmaskodásból.

K: Ismer olyan történetet, amely Jézus és Mária földön járásáról szól?

AK: Ismerek, a Bibliában van több is. Például a gazdag ifjú története a Márk 10:17-ben van megírva. Ez arról szól, hogy a gazdag ifjú Jézussal beszélget, és kérdezi tőle, hogy ő hogyan üdvözülhetne. És mondta neki Jézus, hogy tartsa be a tíz parancsolatot, és a fiú azt felelte neki, hogy ő egész kiskora óta úgy él, hogy betartsa. Ez után meg mondta neki az Úr, hogy van még egy dolog, amiben változnia kellene. Azt kérte, hogy szabaduljon meg minden vagyonától, és adja oda azt a szegényeknek. Erre a fiú szomorúan elsétált. Ennek a történetnek az a tanulsága, hogy könnyebb a tű fokán a tevének átmenni, mint a gazdagnak

a mennyországba bejutni. Van még Zákheus története is, aki egy kicsi ember volt, és felmászott egy fára, hogy lássa Istent, akiről tudta, hogy arra fog menni. A fa alatt meg megállt az Úr és lehívta a fáról. Azt mondta neki, hogy az ő házába fog megszállni, vagyis az ő szívébe költözik, ezt így is érthessük, merthogy ez az ember valóban az egész háza népével hitre jut. Volt a két vak meggyógyítása is. Volt a Lázár története is, aki meghalt, és Jézus pedig feltámasztotta, hogy cselekedetei által is nyilvánvalóak legyenek az ő dolgai, hatalma, és több ember hitre jusson általuk. Volt az adópénz története is, mikor megkérdezték tőle, hogy kell vagy nem a császárnak adót fizetni. Ezzel is csak kísértetni akarták, meg hibát találni benne, hogy mit fog válaszolni. Elkért az Úr tőlük egy pénzt, ami akkor talán dénár volt, hogy megnézzék, mi van arra rajzolva. És akkor mondták, hogy a császár van rajta. Erre azt mondta Jézus, hogy adják meg a császárnak, ami a császáré, az Istennek pedig, ami az Istené.

K: Hány éves korától kezdte el az istentiszteleteket látogatni?

AK: Még gyerekkoromba. Tíz-tizenegy éves koromba, tizenéves koromba.

K: Hogyan zajlott régen a keresztelő, házasságkötés és temetés? Ezekkel kapcsolatban milyen hiedelmek és szokások jutnak az eszébe?

AK: A temetés virrasztóval kezdődött, vagyis mikor meghalt az ember, akkor este virrasztó volt. Mindig meg volt mondva, hogy hány órától kezdődik, és én, ahogy visszaemlékszek fiatal koromra, hát, akkor éjfélig is tartott a virrasztó. Az asszonyok bent voltak a házba, a férfiak pedig az udvaron gyülekeztek. Ma már ugye kint is vannak asszonyok, bent is, de akkor a férfiak voltak az udvaron csak. A férfiak énekeltek kint a kántor diktálása után. Igen. A nők azok bent a halott, a koporsó körül ültek. Sokat énekeltek, és a családot még éjszakára sem hagyták magára, sokáig ott voltak, éjfél-egy óráig is. Másnap volt a temetés, az olyan dél körül kezdődött, akkor csenditettek, vagyis harangoztak. Akkorára már a halottat is kivitték az udvarra. Olyankor a koporsó mellé kiteszik a virágokat meg a lócákat. Ekkor elbúcsúztatták a halottat. Jobb oldalon a nők álltak, baloldalon meg a férfiak. Arra emlékszek még ezzel kapcsolatba, hogy a férfiak ugye a pappal jöttek, és nekik addig nem lehetett bejönni, csak majd együtt vonultak be. A búcsúztató után általában a Mindig velem, Uram, mindig velem c. ének megy. A búcsúztatót egyébként a család írja meg, és azt olvassa fel a pap. Amikor meg vége ennek, akkor lassan megfogják a koporsót, odaviszik a kapuba, de még nem viszik ki a hidra, hanem még énekelnek előtte. Ez után indul el a menet a temetőbe, ahol leeresztik éneklés közbe a sírba. A menetbe elől a férfiak mentek meg a pap, aztán a halottas kocsi, aztán a családtagok, utána a nők meg gyerekek, ha mentek gyerekek. A házasságkötés ceremónia

része ugyanúgy zajlott, mint most, annyi volt a változás, hogy régen a keresztszülők is a pár mellett álltak kinn az asztalnál. A szokások másabbak voltak, azok ma már kihálóba vannak. Például meg kellett szelnie a menyasszonynak egy kenyeret, mielőtt fellépett az udvarra, hogy jó háziasszony legyen, meg olyan is volt, hogy búzával vagy rizzsel szórták őket a templomból kijöve. Ez a gazdagságot és bőséget jelentette. Ma már ugye rózsát szoktak szórnival a lábuk elé, de ezt sem mindenki. A keresztelő is így zajlott, mint most, de nem volt ennyi keresztszülő. Hat hétig meg is kellett keresztelni a gyereket, addig nem lehetett levinni az udvarról. Akkor is utána csináltak egy kis ebédet, ki hogy tudott.

K: Ön milyen gyakran jár úrvacsorázni?

AK: Gyakran, mondhatom, hogy gyakran. Nem nagyon marad ki alkalom.

K: Volt-e régen diktálás? Miért volt szükség rá? Hogyan tekint a változásokra?

AK: Igen, az volt. Szép volt, akkor csak az volt. Nem volt ellene nekem kifogásom, még úgy élnék emlékek múlóan bennem róla. Akkor az volt a megszokott. Az volt a kántor feladata, hogy diktáljon, ma már ugye ez nincs. Nem volt még énekeskönyv akkor, és neki ezt kellett csinálnia. Ma már nincs is ennyi feladata, ha úgy belegondolunk. Azt is akkor olyan szívvel-lélekkel csinálta, mert nem hiszem, hogy olyan jól meg lett volna fizetve érte, mégis ment virrasztóba, temetésre, templomba, és csinálta szívesen. Ez egy nagyon nagy áldozatos munka volt, és a maga módján az úgy volt szép. Az emberek is szerették azt akkor.

K: Tud esetleg más Mária-imát is a Fehér rózsza, Mária imán kívül?

AK: Hát, most csak ez jutott eszembe.

K: Ön szerint hogyan teremtette Isten a világot?

AK: „Legyen” szavával.

K: Milyennek képzeled el Istent? Írja körbe.

AK: Hát, Istent nagyon hatalmasnak képzelem el. Felségesnek, mindenhatónak. Sokat gondolkodtam már rajta, az az igazság, mert ugye a filmekbe látunk ilyen emberalakokat, akik őt ábrázolják, hogy mondjuk hosszú haja van, szakállas, de mondjuk nem így képzelem el, hanem inkább szellemi lénynek. Egy határozott, erős hangú, erős fényű, hatalmas valakinek.

K: Hogyan képzeled el a mennyországot?

AK: Csodálatosnak képzelem el. Gyönyörűnek, ahol béke van, nyugalom, angyalok kara énekel, aranyból, gyémántból, mindenféle drága kövekből vannak kirakva az utcák és kapuk. Szóval egy csodálatos helynek képzelem el, amelyet még soha nem láttunk, csak ott fogunk.

K: Ön milyennek képzelel el a poklot?

AK: Hát, azt irtózatossá képzelem el. Egy kénnel égő, tüzes nagy tó, ami gondolom, hogy mély is, és ahonnan nincs már kiút, a test benne ég. A pokol egy örök kárhozat, ahol nincs más, csak szenvedés. Egy kegyetlen szenvedés lehet, mert ha egy kicsit szenvedünk itt a földön, már az is nagyon rossz, hát, az meg kegyetlen egy rossz, ha mindig szenved az ember, és attól nem tud szabadulni. Nagyon fájdalmas, rossz dolognak képzelem el.

K: Ön szerint ki jut a pokolba?

AK: Ki jut a pokolba? Hát, aki nem fogadta Jézust személyes megváltójának, és nem hiszi az Istent.

K: Ki juthat a mennybe?

AK: A mennybe az fog jutni, aki elfogadta az Úr Jézust személyes megváltójának, megtért, és cselekszi az ő akaratát.

K: Ön szerint milyen alakú a Föld? Mi tartja a Földet?

AK: Gömb alakú, és Isten tartja fenn a Földet.

K: Ön szerint mi látható a holdban? Szokás volt-e régen az újhódat köszönteni?

AK: Hát, nem tudom, mi látható a holdban, de a valamelyik este kimentem és ránéztem, mert nagyon világos volt, telihold volt ugyebár, és tényleg láttam benne valamit. Mintha ilyen hegyek-dombok lennének benne, tehát kivehetőek belőle hegyek, dombok, völgyek. Hallottam azt is, hogy Szent Péter található benne egy szekéren ülve, és mintha az is valóba kivehető lenne. De már olyat is hallottam, hogy esernyővel a kezében látható benne. Úgy voltunk vele, igen, hogy mikor újhódat láttunk, akkor mindig megcsodáltuk, mert ez egy új kezdetet jelentett. Akinek a zsebében pénz volt, az megfogta, hallottam ilyet is, mert akkor, ahogy növekszik a hold, mindig pénze lesz, ez alatt az idő alatt. Meg azt mondták régen az öregek, ha a holdnak vára van, akkor szeles idő lesz. Mondtak olyat is, hogy akkor jó kotlót is ültetni, azt mondjuk teliholdkor nem jó.

K: Ön szerint mi okozhatja a jégesőt?

AK: Az egy természeti jelenség, mikor a páratartalom ott fenn magas, és a hideg meg meleg levegő összeesik. Attól függ biztos, milyen meleg volt lenni, attól függ a jégnek a nagysága, mert van valamikor kisebb, máskor nagyobb szemű jég. Ez így hullik le. Van olyan is, hogy egyik utcába esik, másikba nem, tehát ahova, amelyik felhő hova gyűl.

K: Milyen csillagképet ismer? Lehet-e a csillagokból valamire következtetni?

AK: A csillagképek összefüggnek a horoszkóppal? Mert ha igen, akkor van: Rák, Ikrek, Bika, Szűz, Mérleg, Fiastyúk, Göncölszekér (kicsi, nagy), Vízöntő, Oroszlán, Skorpió, Kos, Nyúl, Tejút. Sok van. Régen következtettek belőlük, igen, és biztosan a régi öregek

még mindig tudják is. Én csak hallottam, hogy ha csillagos az ég, akkor hideg lesz, meg akkor nem lesz eső. A csillagok állásából meg mindent következtettek, persze. Sok mindent meg tudtak állapítani, csakis azt figyelték, akkor még meteorológia sem volt.

K: Miért dörög az ég, és miért villámlik?

AK: Szerintem ez is egy természeti jelenség, hát, hogyan. Miért dörög? Az is a levegő összecsapása. Régen mindig mondták, hogy esővel, meg rossz idővel jön meg a tavasz, meg a nyár. Télen ugyebár nem szokott rossz idő lenni, dörgős idő. Eső az bár már szokott, régen az se esett olyankor.

K: Hogyan keletkeztek a hegyek?

AK: A hegyek biztos attól, hogy összecúsztak a földek, így domborzatok alakultak ki. Az évszázadok alatt egymásba gyűrődtek.

K: Milyen füveket ismer, melyekkel gyógyítani lehet? Miből főztek/főznek teát, és milyen betegségekre?

AK: Hát, én ismerem a cickafarkot, azt én magamnak is mindig főztem. Azt általában női bajokra ajánlják, mint petefészkek gyulladásra. Ismerem a pitypangot vagy gyermekláncfüvet, ami köhögésre jó. Most már elterjedt, hogy még a gyökerét is inni kellene, mert nagyon jó májregeneráló, tisztító. A virágából annak mézet főzünk, vagyis annak minden része hasznos, mondhatni. Az útilaput is ismerem, abból köhögés ellen készítettek teát, meg szirupot készítenek belőle. Ismerek még kamillát, ami gyulladáscsökkentő hatása a belekre. Ismerem a citromfüvet, ami jó nyugtató hatású, idegekre való. Milyet ismerek még... Most hallottam a bojtorjánról. Arról azt mondják, mindenre jó. A csalántea nagyon jó vértisztító. Ilyenkor, mikor tavasszal gyenge. Ismerem a farkasalmafa levelet, amivel keléseket borogattak. Ismerem a diófalevelet is.

K: Hogyan gyógyították régen a következő emberi betegségeket: aranyér, csonttörés, derékfájás, égés, fagyás, fejfájás, hasfájás?

AK: Az aranyeret izfűvel és diófalevéllel borogatták, a csonttörést, azt nem tudom, talán a nadálylapuval. Szerintem ezt csak leforrázzák és önmagával a levéllel beborogatják. Derékfájásra nem tudom. Égésre a körömvirágot is ismerem, az gyulladáscsökkentő, így veszi a tüzét. Ebből még kenőcsöt is csináltak. Az égést tejszínnel is kentük. Fagyást hideggel kezelték, hidegebb-langyosabb vízbe kellett tenni. Még az égésre jó az ecet, ecetes víz is. A fejfájásra citromfüvet mondjuk, mert nyugtató. Hasfájásra kamilla is jó, meg kömény, meg ánizsmag tea is. Azt hiszem, régen a gyerekeknek ánizsos teát is adtak, annak olyan jó illata is volt.

K: Ismer-e a településen kiemelkedő tudású gyógyítót?

AK: Hát, most már nem ismerek, mert már meghaltak, de ismertem egy családot, abból az utolsó generációt. Volt közöttük egy nő, akinek rövid, göndör haja volt, és mindig férfias ruhákba járt, mindig nadrágba, szóval ilyen férfias beállítottságú volt. Ahhoz sokan jártak, mert az szemölcsöt is le tudott olvasni, de biztos egyéb miatt is mentek, mondjuk biztos jósolni is tudott. Jártak hozzá öntetni is, ha a kisgyerekek sírtak, hogy kiderítsék, mitől ijedt meg, mert azt mondták régen, ha valamiért sírt a gyerek, akkor megijedt, megverődött. Ez hatásos volt, mert sok esetben megnyugodott a gyerek. Ma is biztos vannak, de én hiszem, hogy már kevesebben járnak hozzá, mint régen.

K: Ön szerint vannak boszorkányok?

AK: Biztos vannak.

K: Miről lehet megismerni őket? Hogyan néznek ki?

AK: Hát, biztos nem néznek ki különbül, mint akármék ember, csak azért mégis valamibe eltérnek, mint mondjuk, akit mondtam is, hogy az mindig nadrágba járt, meg motyogott is magába mindig. Ezeknek szerintem ránézésre is fura a kisugárzásuk. Szoktuk mondani, hogy még a szeme se jól áll az ilyennek. Na, hát ezeknek szerintem olyan mogorva a kinézetük, nem olyan víg kedélyűek, mint általában az emberek. Így képzelném el.

K: Ön szerint kiből lesz boszorkány, és hogyan tanulja a tudományt?

AK: Én szerintem, akibe van hajlam ezekhez az ilyen mágikus dolgokhoz, mert van ember, akibe nagy a hajlam, és érdeklődik az ilyen dolgok felé, és valami uton módon lesz is belőle ilyen. Régen egymásra is hagyták, így mondták. Biztos ma is meglesi a módját, ha az akar lenni valaki. Kutakodik a dolgok iránt és rájön végül, hogyan kell ezt csinálni, meg hát megkeres más embert, akitől tanul.

K: Hisz az átokban? Tud-e olyat, hogy az átok beteljesedett?

AK: Hát, én nem nagyon hiszek, nem akarok ebbe hinni. Nem tudok ilyet, az én életemben nem történt ilyen.

K: Fűződnek-e történetek a településhez, annak valamely épületéhez, romjához? Járt-e ott valamilyen nevezetes személy?

AK: Igen, itt zászlóbontás volt. Esze Tamás és a vele tartó kurucok itt zászlót bontottak a szabadságharc idején, azt hiszem. Meg nem csak itt, hanem még Beregszászban is és Tarpán is. Mai napig van ebből kifolyólag megemlékezés, ami idén a COVID miatt elmaradt. Ilyenkor az iskolából, óvodából is kimegyünk és megemlékezünk. Nagyon szépen szavalnak ilyenkor, meg énekelnek, kurucoknak is beöltöznek, úgyhogy nagyon szép szokott lenni. Erre a templom mögötti téren, az Újvári felőli oldalon szokott sor kerülni. Emléktábla is van kitéve. Van nekünk Hóttborzsaszeg is, Palajon, amihez szintén

fűződik valami történet, hogy állítólag ott valami alagút van, vagy volt, ahonnan mentek, meg jöttek át, amikor menekülni kellett. Van egy repülőhíd is, az is arrafelé van valahol Újváriban. Az, hogy mi célból került megépítésre, nem tudom. Más történetet nem tudok.

K: Tudna mondani olyan mesét vagy történetet, amit nem könyvből olvasott, hanem szüleitől/nagyszüleitől hallott?

AK: Nem, nem mondtak ilyet nekem a szüleim, ami nem könyvből van, nem tudok.

2. Adatközlő (AK): Dér Jolán

K: Ön vallásosnak tartja magát?

AK: Nem, én hívő asszonynak tartom magamot.

K: Mit jelent ön számára a vallás? Amikor előjön ez a téma, akkor mi jut eszébe?

AK: Hát, csak mutatóba hisz. Mutogassa magát, becsapja magát. A vallásos ember az becsapja magát, mert az nem hisz az Istenben, az Úr Jézus Krisztusban igazán, csak vallásos, mert ő tartozik valahova, és közbe meg nem, nem, nincs hite, mert ha valami nehézség jön, lelécel.

K: Mesélne kicsit arról, hogyan nevelődött bele a vallásba?

AK: Hát, az én gyerekkoromban az apámék templomba jártak kétszer vasárnaponként, mert akkor még kétszer is vót templom. Én még akkor kicsi vótam, és arra emlékszek, hogy mindig énekeltek, Bibliát olvastak, és mindig ilyen bibliai történeteket mesétek, mondjuk apja regényt is olvasott nekünk, az Egri csillagoktól kezdve mindent. Tudom, hogy vót ilyen kis Bibliánk, ilyen kis kicsi, de azt akkor még összetépdestük, mi gyerekek. Csak arra emlékszek, hogy má egyszer csak nem vót, mert én má mikor nagyobb vótam, akkor má nem vót fedele, meg ilyenek. Na, de mindig templomba kellett járnunk, minden vasárnap vittek. Akkor még sokan jártunk a templomba, ott ültünk a kicsik székébe, mikor még kisebbek vótunk, de elmentünk még egy félórával hamarabb, hogy jusson hely, és akkor úgy egymással vótunk, és emlékszek, hogy nagyon beszélgettünk mindig, mint ahogy most beszélgetnek a kicsik, mikor sokan vagynak. Tudom, hogy vót egy öreg bácsi, úgy hívták, hogy valami Kis László, pap, és az mindig, ahogy mondta az igét, olyan szép történeteket, meséket mondott, és amikor meg hazamentünk a templomból, akkor el kellett mondani, mert apám megkérdezte, hogy miről prédikált a pap, és el kellett mondani, mert ha nem, akkor kikaptunk, hogy nem figyeltünk. És ezen kívül minden este le kellett szállni az ágyra, egy pokrócot a lábunk alá teríteni, merthogy földes vót a házunk, és imádkozni kellett hangozson. Na, de utána már nem jártam az Isten útján, én majd akkor jutottam később igaz hitre, amikor a fiam meghalt.

K: Térdepelve kellett imádkozniuk esténként?

AK: Igen, térdepelve. Azt akkor apám úgy tanította, vagyis mi úgy csináltuk. Meg szerintem ma is ez nagyon fontos dolog, mert ezzel te az Istent tiszteled meg, és megalázod magad. Ha nem is térdepelsz le, de ne is fekvé imádkozz, hanem az ágy mellett vagy asztal mellett ülve, becsukott szemmel és meghajtott fővel.

K: Hány éves volt körülbelül, mikor már elkezdett templomba járni?

AK: Hát, biztos vagy három-négy.

K: Melyek voltak azok az imádságok, amelyeket gyerekként minden este el kellett mondaniuk?

AK: A Miatyánkot el kellett mondani, meg az Én Istenem, Jóistenem, becsukódik már a szemem...

K: Akkor ön most vallásosabb, mint fiatal korában, ugye?

AK: Most má igen, hívő vagyok. Akkor nem hittem, csak magamba.

K: Ön szerint a nők vagy a férfiak vallásosabbak?

AK: Attól függ. Ha egy férfi hitre jut – igazi hitre, akkor az kitartó majdnem, de az asszonyok, az asszonyok azok közelebb állnak a hithez valahogy, jobban, meg több asszony jut hitre, mint férfi, mert a férfiak valahogy egy kicsit túl gőgösök.

K: Elmondaná azokat a tanult imádságokat, amiket reggel és este szokott imádkozni?

AK: A Miatyánkot szoktam, de elmondom, persze: Miatyánk, ki vagy a mennyekben, szenteltessék meg a te neved. Jöjjön el a te országod, legyen meg a te akaratod, amint a mennyben, úgy a földön is. A mindennapi kenyerünket add meg nekünk ma. És bocsásd meg a mi vétkeinket, miképpen mi is megbocsájtunk az ellenünk vétkezőknek. És ne vígy minket kísértésbe, de szabadícs meg minket a gonosztól. Mert tiéd az ország, a hatalom és a dicsőség, mind örökké. Ámmen.

K: Mindig ezt imádkozza?

AK: Igen, mindig ezt, meg ugye saját szavaimból.

K: Szokott böjtölni? Mikor? Miért? Ha böjtöl, akkor is ezeket az imádságokat mondja el?

AK: Nem szoktam böjtölni.

K: Ismer hálaadó imádságokat?

AK: Hát, hálát adok az Úrnak, de csak saját szavaimmal.

K: Tud olyan imát, melyben kérés van?

AK: Hát, a kérés listám is hosszú, de azt is csak saját szavaimmal, magamtól mondom.

K: Imakönyveket sem használ akkor, igaz? Csak saját szavaival imádkozik.

AK: Imakönyvekből régen olvastam, de már nem olvasok, most má nem, nem.

K: Gyerekként először a Miatyánkot tanulta meg, vagy az Én Istenem, Jóistenem-et?

AK: A Miatyánk vót, amit legelőször megtanultam, azt tanították velem meg.

K: Az édesanyja vagy édesapja tanította meg erre az imára?

AK: Ö, anyám, de hát apám is. Mondhatni, hogy ketten együtt.

K: Ön szerint miért kell imádkozni?

AK: Szerintem békességet ad az embernek, olyan biztonságot, hogy van valaki, aki tud rajtam segíteni, akinek elmondhatom örömöm-bánatom. Mondjuk szerintem régen az emberek úgy gondolták, hogy ez űköt védi, meg hát most is azt hisszük, nem? Tulajdonképpen.

K: Ön szerint mikor hallgatja meg az Úr az imádságot?

AK: Mindig, csak nem mindig teljesíti, mert nem biztos, hogy a javamra vóna.

K: Többször imádkozik, amikor valakinek a betegségéről értesül? Ne adj' Isten, amikor beteg van a családban?

AK: Egész nap. Jövök-megyek és mondom, amikor csak eszembe jut. Van, hogy megyek az utcán, osztán eszembe jut valaki, vagy látok valakit, aki nagyon nyomorúságba van, akkor azt is az Úr elé viszem, hogy könyörüljön rajta.

K: Korábban látott vagy hallott-e már olyat, hogy segített az imádság? (Betegség, baj bekövetkeztek?)

AK: Én tapasztaltam. Igen, én éreztem, igen. Sokszor még most is rá tudok csodálkozni, a mindennapi csodákra. Hát, például most valamiért aggodalmaskodok, és, na, például nem tudok aludni, mert mondjuk Gyuri elment valahova discoba, vagy valahova, és én akkor má elképzeltem, hogy ott mit csinál, vagy, hogy nem jött hazafele. És én akkor izgultam, nem tudtam aludni, hanem állandóan erre forgott az agyam, és má szinte ideg alapon teljesen felhúztam magam, és mikor meg letérdeltem az Úr elé, és akkor elsírtam az Úrnak, elmondtam, kértem a békét, és akkor utána lefeküdtem, elmúlt az aggodalmam és aludtam reggelig. Úgyhogy, ha oda térdelünk az Úr elé és valóba komolyan vesszük, akkor megadja a békénket. Megadja úgy is a békénket, de akkor sokkal hamarabb megkapod. Én ezt tapasztalom az életembe.

K: Ismer olyan történetet, amely Jézus és Mária földönjárásáról szól?

AK: Hát, a Bibliában az van leírva. Máriával kapcsolatba mi is van? Ott csak az van megírva, ahogy vitte felfele a fiát Jeruzsálembe bemutatni, meg elmentek Názáretbe megszülni. Jézus földönjárása, csodái, ez mind a Bibliába, ami van, azt tudom. Zákeust például, a kicsi embert, amikor felmegy a fára, mert látni akarja az Úr Jézust, és hitre jut a háza népével együtt. Mi van még? A vér folyásos asszony, aki hozzáér a köntöséhez és

meggyógyul, pedig már egész életébe oda költötte a vagyonát, és még mindég nem gyógyult meg. Na, még mi van még? Van egy csomó. Például a parázna asszony, amikor elibe viszik, de a férfit nem viszik, csak az asszonyt, úgyhogy Jézust kísértették. Van a vak Bartimeus, akit Jerikóba menet meggyógyított. Van a harmincnégy éves béna ember, akit a Bethesda tónál meggyógyított. Van, amikor az ördögöt kiűzik az ördögösből, oszt az belemegy a disznókba, Szamáriánál, és akkor kérték az ördögök, hogy had menjenek bele a disznónyájba – belementek, és a szikláról meg mind belezuhantak a vízbe. Mik vótak még? Például, mikor a vizen járt, és Pétert meg magához hívta, és az járt a vizen. Ótán má, mikor meggyengült a hite, és a hullámokra gondolt, akkor meg elkezdett süllyedni. Vót a halfogás, mikor nem volt fogás, nem volt hal sokáig, aztán meg annyi volt, hogy feszült az egész háló. Van akkor még, mikor a pusztába megvendégelt négy-ötezer embert, férfiakot az asszonyokkal meg gyerekekkel együtt. Hát, volt nagyon sok, a Biblia erről szól.

K: Hogyan zajlott régen a keresztelő, házasságkötés és temetés? Ezekhez milyen szokások és hiedelmek fűződtek?

AK: Ez ugyanugy zajlott mind, alapjába ugyanugy vót, az ilyen hivatalos részek mármint, hogy most megáldja, kérdést tesz fel, ígét mond, vagy énekelnek – ezek ugyanolyan sorba mentek minden ilyen alkalmon, mint ma. A szokások azok voltak másabbak is, mondjuk a gyereket korán meg kellett keresztelni, tán hat hetes koráig. Addig az anya az utcára se mehetett ki, mert hát a gyereket meg nem vihette magával, és akkor mit koslasson az meg, ha azt nem viheti magával. Ez meg, hogy megkereszteljék korán azért volt fontos, mert ha véletlen a gyerek meghal, akkor nehogy a pokolra jusson, mert nincs megkeresztelve. Az esküvőn vót, hogy valakiket buzával szórtak, hogy gazdagságba meg bőségbe éljen, mer ugyi a buzakalász azt jelképezi. Az eső is áldást és gazdagságot jelentett a párna nézve, ha akkornap esett. Akkor is el kellett dobni a csokrot, meg arra emlékszek, hogy lakodalom vót, oszt akkor kiabálták, hogy: Eladó a menyasszony! Osztt akkor ugy szégyelltem magamot, mikor má nem nagyon jöttek a végén, oszt akkor vége lett, oszt utána má csak az urammal táncoltam. Volt tányértörés is, azt ugye a menyasszonynak kellett, mikor már az ünnepség folyt. Arra meg azt mondták, hogy annyi gyereke lesz, ahány darabra törik a tányér. Keresztelőre meg még arra emlékszek, hogy hívtak komának, és én akkor vótam fiatalasszony, és tudom, hogy aztat mondták nekem, hogy nehogy én fogjam a babát a templomba, mikor keresztelik. Nem értettem, csak néztem ráfele, hogy minek nem. Na, oszt majd anyósomtú megkérdeztem, és akkor azt mondta, hogy azért, mert ugy tartották, hogy ha véletlenül állapotos vagyok, akkor az egyik gyerek meg fog halni, de hát ez csak babonaság vót. A temetéskor olyan szokás vót, hogy a halott mellé raknak ilyen útravalót,

meg mondjuk pénzt tesznek a zsebébe, meg zsebkendőt, de mondjuk ma má nem teszünk. Régen tettek. Ez is ilyen szokás vót csak, babonaság vót, hogy mondjuk az útra legyen neki pénze. Csak egy rubelt tettünk bele jelképesen, nem jutott ott nem tudom mennyi. Vótak olyanok, hogy ha nem rakjuk oda az a tárgyat, amit kéne, hogy elvigyen, akkor visszajár majd a lelke, oszt akkor, ha mondjuk visszajárt, akkor bele vájták a sírba azt a tárgyat, oszt akkor lecsillapodtak, de szerintem ez is csak babona vót. Ez csak az ördög munkája, mert hittek benne. Hittek benne, hogy mondjuk mozogott a szekrénybe az edény, akkor jelen van, de az se igazából a halott vót, hanem az ördögösök. A gyászoló ember van, hogy magába felnagyítsa a dógokat, meg ilyeneket csinál, hogy mondjuk a temetőbe beszélget a halottal, oszt elmondjuk neki, hogy milyen jó vón neki, ha itt vón, vagy elsírjuk neki a bánatunkot éppen, de ezt se szabad, hanem imádkozni kell és hálát adni az Istennek, hogy addig is kaptuk ajándékba azt az embert, ameddig. Mert ezt a Sátán kihasználja, és ilyenkor a Sátánnal beszélsz, mert ott má csak a föld porhüvelyé van a halottnak, ugyhogy nem szabad, mert a Sátán sokáig kinlaszt. Szóval csak a Hiszekegyet kell mondani, meg a Miatyánkot. Nekem mondjuk ilyen gondom nem vót, nem járt vissza a halottam. Egyszer jelent meg Ferike álmomba, még akkor, frissen. Álmomba bejött az ólba, kacagott, olyan fényes foga vót, oszt mondta nekem: Na, annya, fejsz nekem tejet? Még akkor a literes bádogba fejtem kézzel, oszt akkor azt megitta melegén. És akkor mikor megláttam, akkor mondtam neki, hogy: Hát, te mit keresel itt, fiam? Te má meg vagy halva. Akkor az eltűnt, és az óta soha nem jött elő. Ez mind nem jó álom, nem jó a halottak felől álmodni, mert annyiszor felszaggassa a sebedet, oszt mit oldol meg vele? Az nem a halott van ott, hanem az ördög. Az kihasználja azt a fájdalmat, hogy minél jobban szenvedtesse az embert. A tudatalattinkba ugyi működik, de azt tudnunk kell, hogy mikor alszunk, mély álomba vagyunk, akkor halott állapotba vagyunk, ott ki vagyunk kapcsolva, és teljesen ki vagyunk téve a szellemi lényeknek, igen, igen. Mert azt mondja: Ez nem a ti harcotok, hanem a szellemi lények harca. Ez az Isten harca, meg a Sátán harca. Csak a Sátán felhasználja az embereket és kinlassza őket, mert azt akarja, hogy minél többet eltávolítson Istentű, hogy ne is menjen hozzá, hanem majd vele legyen a pokolba, mert neki má nincs kegyelem.

K: Ön milyen gyakran jár úrvacsorázni?

AK: Mindig, igaz, most otthon szoktam.

K: Volt-e régen diktálás? Miért volt szükség rá? Hogyan tekint a változásokra?

AK: Igen, ugy énekeltek a templomba is, hogy diktáltak, meg a temetésen is, aha. De temetésen se változott mondjuk, hogy most mikor mit diktált, a zsoltárok azok ugyanazok vótak, mindegy vót, ki halt meg. Szerintem nem vót énekeskönyv, de azért vót, mamámnak

mondjuk vót énekeskönyve. Akkor ez olyan szokás vót. Nem kéne visszahozni. Hát, elmond egy sort, oszt akkor utána énekelünk. Lassabban, darabosabban megy. Utána megint elmond egy sort, megint énekelnek. Szerintem nekünk így jobb, hogy má nem diktálnak.

K: Református létére tud-e Mária-imát?

AK: Nem, nem tudok.

K: Ön szerint hogyan teremtette Isten a világot?

AK: „Legyen” szavával.

K: Milyennek képzeled el Istent? Írja körbe.

AK: Hát, nem embernek, nem embernek. Hát, ahogy le van írva a jelenések könyvébe, hogy milyen, egy olyannak elképzelem, de azért nem tudom elképzeelni, hogy milyen lehet. Az, hogy ott úgy mondja, hogy forog a feje, és akkor nem tudom hány szeme van, úgy azt má magam elé képzelem.

K: Hogyan képzeled el a mennyországot?

AK: Hát, ahogy a Bibliába van: arany utcák, gyöngy kapuk, meg hogy nem lesz se nap, se hold, hanem Isten dicsősége fogja beragyogni az eget. Ott fogjuk dicsőíteni az Urat.

K: Ön milyennek képzeled el a poklot?

AK: Ahon mindig nyomoruság lesz, nagyobb, mint itt a földön van. Égni fognak a kénköves tóba az emberek.

K: Ön szerint ki jut a pokolba?

AK: Aki az Úr Jézus Krisztust nem fogadja el megváltójának, és nem az ő akarata szerint él. Ha én is eltérek tőle, akkor én is oda jutok.

K: Ki juthat a mennybe?

AK: Aki hisz az Úr Jézus Krisztusba, és az az ő megváltója, és üdvösséget nyert általa.

K: Ön szerint milyen alakú a Föld? Mi tartja a Földet?

AK: Gömbölyű, és az Isten tartsa.

K: Ön szerint mi látható a holdban? Szokás volt-e régen az újholdat köszönteni?

AK: Az én időmbe nem vót, csak vótak olyan babonák, hogy mikor újra van, akkor eső lesz. Tehát ilyen népi megfigyelés vót, vagy ha telihold van, akkor nem lesz esős idő. Más mi vót még? Mikor mondjuk telihold van, akkor az emberek betegebbek. Ha újra van, akkor jó vetni. Ha vára van a holdnak, akkor szeles idő lesz. Én, ha felnézek, akkor csak egy korongot látok, nem nagyon szoktam figyelni. Szép máskülönben a hold, olyan, mintha dimbes-dombos vóna, olyasmit látok. Olyan, mintha hegyek vónának benne.

K: Ön szerint mi okozhatja a jégesőt?

AK: Hát, nem is tudom, hogy hogy is olvastam egyszer. Tán mikor a hideg meg a meleg összecsapódik, oszt ugyi jéggé válik fenn a légkörbe, oszt ugyi ugy leesik. Ebbü szokott inkább jégeső lenni. Ha meg bugyborékos eső esik, akkor azt mondták, hosszú eső lesz, sokáig fog esni. Milyen van még? Ha rossz idő lesz, akkor hamarabb elülnek a jószágok, vagy fordítva, valami ilyesmi is vót, meg, ha alacsonyon száll a fecske, akkor is eső lesz.

K: Milyen csillagképet ismer? Lehet-e a csillagokból valamire következtetni?

AK: Hát, én nem ismerem őket. Hallottam, tanultunk rúlla, hogy Nagy Medve, meg ilyenek, de én nem ismerem. Akkor mondjuk, ha téli hónapokban tiszta és csillagos az ég, akkor fagyni fog, hideg idő lesz. Ha nyáron az ég alja vörös, akkor vihar lesz, szeles idő lesz. Ilyenekre emlékszek, ugyhogy jósoldak belőle is, igen.

K: Miért dörög az ég, és miért villámlik? Hogyan vélekedtek róla régen az emberek?

AK: Hát, szerintem azért is, hogy összecsapódik a hideg és a meleg, és annak a végkifejlete, szerintem. Régen azt mondták erre, hogy Illés hajtja a szekeret, nem tudom, miért, mindenfélét kitaláltak.

K: Hogyan keletkeztek a hegyek?

AK: Hogyan keletkeztek? Hát, Isten teremtette.

K: Milyen füveket ismer, melyekkel gyógyítani lehet? Miből főztek/főznek teát, és milyen betegségre?

AK: Jajj, van egy rakás: galaj, utilapfű, csonár, kalakác vagy gyermekláncfű, katángkóró vagy mezei katáng, cickafarok, orbáncfű, bojtorján, pásztortáska, fagyöngy, izfű vagy zsurlófű, székfű vagy kamilla, citromfű, vérehulló fecskefű, parlagfű. Ezek mind megvannak, ezeket használjuk, ezeket én is használom, mindből főzök teát. A galaj a mirigyekre jó, meg epére és vesére. Ezt teának szoktuk csinálni. A székfűtea hülésre jó, gyulladásra, meg pucolja a beleket. Csonár teát is szoktam, az pucolja az ereket, jó vértisztító, azt minden reggel meg kéne inni. A cickafarok bélgyulladásra van, meg ilyen női bajokra. Az izfüvet vesére isszák, én arra szoktam. A citromfű az jó nyugtató, hogy jól aludj. A gyermekláncfű jó torokra, meg nagyon pucolja a májat. Az utilapu az is torokra való, frissen a legjobb, ződön. A bojtorján is mindenre jó, vesetisztító például. A katáng máj és vesetisztító. A pásztortáska nagyon jó vérzésekre, jó vérzésselállító, meg még rákos sejtek ellen is jó. A vérehulló fecskefű az szemölcsökre jó, azzal kell borogatni. A parlagfüvet bár most nagyon irtsák kifele, de míg még fiatal, nagyon jó, mert rák ellenes enzimek vannak benne, emellett salátának is jó.

K: Hogyan gyógyították régen a következő emberi betegségeket: aranyér, csonttörés, derékfájás, égés, fagyás, fejfájás, hasfájás?

AK: Aranyeret diófalevéllel, de én izfüvel gyógyítottam, azzal kellett borogatni, a zöd izfüvel. Csonttörésre a nadálylapunak a tövét tettük, oszt akkor, mikor meggyógyult, hamarabb elindult a regenerálódás. Derékfájást, hát, én svéd cseppel szoktam bekenni, de szoktak rá tenni mondjuk reszelt krumplit, mert az is szedi a gyulladást, én mondjuk melegen betekerem. Égésre milyen füvet is használtunk, te, vót valamilyen ilyen fű, de nem jut eszembe. Tojást is szoktunk rá tenni vagy hideg vizet. Székfű mondjuk gyulladásgátló, azt is lehet rá, az a haját is kiszőkíti, ha azzal mosod. Fagyásra mit is tettek, valamit arra is raktak, de mi a csuda, nem jut eszembe, de valamivel borogatták. Fejfájásra szoktak valamit szedni? Hát, citromfüvet lehet talán, mert az a görcsöket is megszünteti, lazítja, nyugtat. Hasfájásra a kis pulyának köménymagos teát adtunk, azt főztünk. Kamilla is jó, ha gyulladás van. Keserű gaz is van, amit gyomorra szoktak inni, tán ezerjófű. Orbáncfű is jó idegre, mert idegnyugtató. Meg én a fagyöngyöt ittam, az menstruációs bajokra, meg ilyen klimaxos időkbe jó, méhtisztító hatása van.

K: Ismer-e a településen kiemelkedő tudású gyógyítót?

AK: Igen, vót egy ember, aki félkezes vót, mert valami baleset történt vele, elütték, vagy nem tudom, valami ilyesmi vót, és akkor ez mindég járta a mezőt, ebbü élt, mert másat nem nagyon tudott dógozni, és ebbü élt, hogy szárította a gazokat és azt árulta. Mindig mentünk hozzá, ha kellett valami. Az idős asszonyok azok mind használták ezeket a dógokat, az én anyám is, nagymamám is, meg mindenki. Olyat is ismertem, aki rá tudott olvasni, meg leolvasni, ilyen is vót egy csomó. Ördögösök is vótak, vótak. Vítették ilyenekhez a gyerekek mondjuk, mikor sirtak, megöntetni. Ez akkor öntötte az ólmot, oszt abbü kiöntötte, hogy mitü fél a gyerek, mitü ordít. Egyszer éngem is elvitt anyu egy ilyenhez, mert nagyon megijedtem, de még ekkor nagyon kicsike vótam, és akkor kiöntötte, hogy kutyátü ijjedtem meg, és valóba ugy vót, mert egy kutya huzott le a biciklirü. Ugyhogy vót benne igazság, a Sátán dolgozik. Vótak ilyenek. Megrontották a teheneket is, vért fejtek belőle, ellopták a tejet. Ha mondjuk a tehenet megrontották, – olvastam egy könyvet – akkor égő szenet kellett alátenni, és akkor jött a rontó, oszt kért valamit, oszt nem kellett neki adni, hanem el kellett kergetni az udvarrú, oszt akkor így rá ment, visszazállott rá, mert ugyi van olyan, hogy visszazáll. Vótak olyanok is, akik ezt vissza tudták hozni, akik megint megcsinálták a hókuszpókot, osztán visszafordult. Vagy, ha embert rontottak meg, akkor mondjuk, ha elment a háza előtt, mindig leesett a biciklilánca vagy valami, felburult. Ilyeneket is csináltak. Egyszer mi nállunk, ez az egy ilyen valaki, arra emlékszek vissza, hogy nállunk hordta a kecskéjét, mert valahogy odakapott, ugyhogy nállunk telelt ki mindig a kecske. Végül meg anyám megelégette, oszt

egy télen nem fogadta. Tudtuk, hogy tud rontani, mert ez nyílt titok volt mindenki előtt a faluba, meg hát sokan vótak még ilyenek. Anyám meg mindig szűtt, ebből éltek akkor az emberek, hogy egész télen szűttek. Ezzel kapcsolatba tudni kell, hogy mikor leszövünk egy adag cérnát, akkor marad ilyen veléznek, ami má nem ér be oda. Egyszer meg eljött nálunk ez az asszony, az anyám meg látta, hogy valamit bedug az ágy végibe. Mikor meg elment, akkor meg anyám kivette, és képzeld el, hogy egy ilyen veléznek vót, de nem vót végi, hanem egybe vót. Nem vót se göm rajta, semmi, hanem csak egybe vót. Emlékszek rá, hogy anyu beletette a tűzbe, mert hát akkor még tüzeltünk, nem vót gáz, se semmi, nem vót ilyen módunk. Ez után reggel, már három órakor annak a jánya kiabált, hogy menjünk át gyorsan, mert az anyja nagyon beteg. Bedugta, amit ű hozott, azt az ágy végibe azért, hogy megrontson minket, amiért nem fogadtuk a kecskéjét. Anyám meg elégette. Anyám is elmondta nekem, hogy mikor ű jány vót, oszt udvarolni akart neki egy olyan, aki neki nem tetszett, oszt az valami tudákos vót, akkor mindig ment a mezőn, mert neki menni kellett a mezőre, oszt akkor folyton csak azt hallotta, hogy azt mondja: Ej, haj, ej, haj, ej, haj. Osztt akkor neki meg menni kellett utána, csak ment utána, az meg az erdőbe bevezette. Na, de osztán mit tudom én, hogy mi vót, má nem emlékszek rá, de végül se kellett neki, nem kellett neki, mint udvarló. Vót más is olyan, van ma is olyan, aki megrontsa az embereket. Sokszor irigységbű vót, hogy megrontották az embert. Tudok olyat, hogy éccaka vót, hogy macska ment rá, verekedni kellett vele. Mikor reggel felköttek, akkor ott vót végig a karmolás a mejjén. Igen, oszt elment végül hozzá, oszt nagyon megfenyegette, végül ugy hagyta csak abba, mer hát minden éccaka bántotta. Vannak szóval olyan rontók, fekete mágiák, meg vannak fehér mágiák, akik leveszik. Nem biztos, hogy aki ront, az helyre is tudja hozni, hanem az csak rontani tud. Az biztos viszont, hogy ez mind bűn, tehát ördögi. Sokakat próbáltak megkörnyékezni, osztán mondta azt is egy ember, hogy nálla is mindig ment egy, oszt vitt neki tejet, meg mindent, a meg kihajította utána, meg mondta, hogy oda se tegye a lábát, mert az is tudott ugyi rontani, oszt nem lehetett tudni akkor is, hogy mi szándékbű ment. Egy nő ugy megrontotta anyámékot is – apámot, hogy az ivott. Addig sose ivott, akkor meg belefogott. Ugyhogy ilyeneket is tudtak. Én magam is vótam kártyavetőhöz, mert rászedtek. Hülye fejemmel elmentem, a sógornőmre hallgattam. Ez még akkor vót, mikor Ferike, a fiam élt. Azt mondta a sógornőmnek a kártyavető, még mikor a fia kábitózott ugyebár, hogy a családba még egy fiu meg van rontva, és meg fog halni. Hát, ugyebár, na, de valóba, ha Ferike, a fiam hazajött, annak mindig vót valami baja. Az nem tudta, hogy került bele az árokba, még ha ivott is, az előtt pedig sose vót ilyen baja. Mindig valami baja vót. Majd, amikor már meghalt, kiderült, hogy ott is,

Magyarországon is vót, hogy leesett az aknába, úgy kapta el a gerendát, akkor mit tudom én, vót még vagy három-négy másik eset is, mikor vót vele valami, de ezt má csak utána tudtuk meg, mert ő nem hagyta, hogy mondják. Szóval elmentem a sógornómmal kártyavetőhöz Beregszászba, és vittem Ferikét is, de Ferike nem hitte, az csak kacagott rajta. Azt mondta neki a nő, hogy: Ne kacagjál, mert meg tudom csinálni, hogy nem fog felállni a károd, csak egyre. Vagyis szexelni nem fog tudni, mert csak eggyel tud, na. Na, akkor utána vetette a kártyát, és azt mondta, hogy meg van rontva Ferike, és a felét sem fogja élni, mint az apja, mert megrontották. Nekem is azt mondta utána, hogy én is meg vagyok rontva, és megkérdezte azt is, hogy épp ezért, hogy lehet, hogy még én élek. Ezek után elmentünk Ungvárra, Sztorozsnyicára is, és ott meg, ha láttad vóna, milyen épület vót, ahon vótunk. Olyan szobák vótak, mint valami kis laboratóriumok lennének, olyan furák vótak, nem olyanok, mint a te szobád, vagy mint ez a konyha. Ott vót egy fekete hajú nő, kis fiatal nő, aki ugyanazt a kártyát vetette ki, mint ez a másik Beregszászba. Ugyanúgy megkérdezte tőlem az is, hogy: Hát, te még élsz? Már régen meg kellett vóna halnod. Azt mondta, hogy Ferike Ferencre lett keresztelve, mint az apja, és mivel az apját megrontották, ezen keresztül, ha meghal, akkor rászáll a fiára. Ilyet mondott. Akkor má épp meghalt az apja, abba a két évbe vót ez, mert két év vót közte, hogy meghaltak mind a ketten.

AK: És akkor ön ezt eltetszett hinni?

AK: Hát, én akkor ezt az egészet hittem is, meg nem is. Ugy vótam vele, mielőtt elindultunk is, hogy ha nem használ, nem is árt, de azt mondom, ne menjen senki csináltatni, mert amit megéltünk, azt el se tudod te képzelni. Vót három nagy disznónk, és két lábbon állottak mind a karámba, és úgy ordítottak. Míg anyja fel nem állított egy seprüt felfele, tehát nem fordította fel, addig nem csillapodtak le. Ordítottak, visitottak, olyan hanggal vótak. Vót egy kutyánk, ami sose tudott kiugrani a kerítésen, mert valami fa kerítés vót, úgy emlékszek. És mindég a kutya kinn vót, beengedtük, kis idő múlva megint beengedtük, megint kinn vót, megint be kellett engedni. Ugyhogy ezek nem kicsi dógok vótak. Ez mind az után, mi után vótunk ezekhez a jósokhoz. Megbolygattuk ezt az egészet mi ugyi, és akkor az harcolt ellene. Meg a padon is szaladgáltak egyfolytában. És akkor vót egy olyan eset is még, igen, hogy egy éjszaka éjfél után arra ébredtem fel, hogy anyja ötözik felfele oszt menni akar kifele. Én meg felébredtem, odamentem, oszt kérdeztem, hogy mit akar, meg hova fele megy. Ű meg csak annyit mondott, hogy neki menni kell, mert ütöt híjják. Gondolhatod, hogy mibe vótunk, na de ugyi nem engedték ki, hanem bevittük előre, oszt akkor lefektettük oda magunkhoz. Magátú elment vóna, és ki tudja,

hogy megkinlasztották vóna, vagy mit csináltak vóna vele. Ne is próbálja ezt meg senki, mert ez olyan iszonyatos szörnyőség vót, amit végig kellett csinálnunk, hogy én emlékszek mindég annyira féltem. Meg sógornóm is mindég mondta, hogy náluk is mennek a padon. Macskák ugráltak. Én meg elmentem már egyszer, hogy ott aludjak vele. Valóba vót, évekig ment. Ugyhogy ilyenekbe nem jó belenyúlni, mert nehéz megköötözöttséget jelent. Inkább menni kell az Úr Jézushoz, osztán az is meg tud gyógyítani, mert hát, Ferike is meghalt, hiába vótunk. Na, de mondom, hogy Sztorozsnyicán ugyanazokat mondta. Végül meg a sógornóm kigöbözte, hogy egy szomszéd vót az, akin felszabadultak a fiuk, és ezért megrontotta őket, és sokat is járkált az akkoriba ide mifelénk is. Biciklivel mindig, ahogy jött, egyre csak bámult befele nálunk, de majd leesett a biciklirú. Ez akkor vót, mikor mi má jártunk Beregszászba meg Sztorozsnyicára. És vót olyan, hogy egy fél zsák liszt vót a hidon, előttünk, és ez má feltűnt a szomszédoknak is, hogy minek jár ez ide, meg mit bámul befele. Ugyhogy vótak ilyenek, meg most is vannak. Vannak. Hiszel, nem hiszel benne, ugyis megronthat. És akkor meg, mikor megféle hal ez az illető, akkor meg kell fogni a kezét, és akkor az átadja a tudását. Viszont ugy csinálták már, hogy na, ne adja át senkinek, vagy aki nem akarta, hogy egy seprút odanyomtak neki, oszt akkor elszaladtak, így nem szállt rá senkire. Mert ugyi nem akarja engedni a Sátán, hogy ne adja át senkinek. Ez mind ördögi hatalom.

K: Ön szerint vannak boszorkányok? Vagy ezeket is olyasmi féleknek tartja?

AK: Hát, igen, ezek mondhatni ugyanazok. Vannak ilyenek.

K: Miről lehet megismerni őket? Hogyan néznek ki?

AK: Hát, ahogy én, vagy, ahogy te. Volt egy olyan hiedelem is, mikor a Luca székét csinálták. Arra emlékszek, mikor a Luca székét csinálták, meg olvastam is róla. Ennek az a lényege, hogy karácsony előtt, valamikor tizenharmadika fele vót szokás megkezdeni a Luca székét, és akkor ezt szentestéig meg is kell csinálni. Ez egy olyan egyszerű kisszék, kis fa szék, fejőszék, vagy valami, olyat kell elképzelni. Na, és akkor ezt szenteste meg el kell vinni a templomba, és fel kell ott meg rá állni. Bárhol, a padok, sorok mellett, ez mindegy, ahova tetted. És akkor azt mondták, hogy meglátták, hogy ki a boszorkány, mert annak szarva vót. Ez a hiedelem. Utána viszont nagyon szaladjon kifele, mert üldözni fogják az ördögök, bántani. Ugyhogy ezek végülis miközülünk vannak, ugyanolyan emberek, csak a Sátánnal működnek együtt. Ezek szellemi harcok, nem a mi harcunk, de azért az embereken keresztül bántsák egymást, mert ugyi embereken működik. Most már tudom én is, akkor is tudtam, de nem érdekelt akkor még, hogy a pap is mit mond például.

Akkor is tudtam, hogy a piros cérna, meg a szenes víz se Istentől való, de nem bántam. Ez is mind okkultizmus, nem bizunk az Úrba, úgy jön ki.

K: Ön szerint kiből lesz boszorkány, és hogyan tanulja a tudományt?

AK: Nem tudom, hogy tanulja, rámarad, rászáll. Abból lehet, akit valami érdek fűz hozzá. Volt olyan velem is, hogy mindig egy olyannal étettem, mert jártunk a tehénnel ki, aki szintén tudott így rontani. Oszt annak a tehene mindig csak rajta körül evett, sehova nem ment. Az ott feküdt, a tehen meg csak rajta körbe vót. Én nekem meg úgy kellett mindig összeszedni a tehenet, meg szaladni utána, meg kellett kergetni. Ismertem olyat is, aki a férfiakot mindig meg tudta fogni, meg mai napig is megfogja. Ennek is ez egy érdeke egyszóval, hogy ilyeneket csinál. Csak arra emlékszek, hogy mindig az ilyen boszorkányos történeteket mesélték nekünk is, mindig mikor jártunk fonna, akkor is. Mindig ilyeneket beszéltek, én meg szerettem hallgatni, de utána meg féltem.

K: Hisz az átokban? Tud-e olyat, hogy az átok beteljesedett?

AK: Régen hittek az átokba, hittek benne nagyon. Én mondjuk már, mint hívő asszony úgy vagyok velem, hogy Isten előtt mindenkinek meg kell majd állni. Régen azt mondták mindég, hogy: Szálljon vissza a kebledbe! De átkozódtak, igen. Hogy vót eredménye, vagy nem vót, nem lehet rá mondani, mert most a baj ugyanis megtörténik, oszt akkor az emberek oda kombinálják, hogy ez azért vót, meg ezért vót, ennek ez büntetés vót, stb. Az emberek egyszóval következtetnek, főleg a hitetlen ezt csinálja. Én mondjuk azt figyeltem meg, hogy az átok visszaszáll, de nem az emberre, hanem az utódokra. Azok csak abba éltek, abba nőttek fel és azt látták csak. Sokszor nem tudnak belőle kimászni.

K: Fűződnek-e történetek a településhez, annak valamely épületéhez, romjához? Járt-e ott valamilyen nevezetes személy?

AK: Innen bontotta ki a Rákóczi a zászlót, vagyis Esze Tamás bontotta ki. Meg a földvárnak ott van a Hóttborzszaszege a kapuja még, de már el van süllyedve benne. Azt a tatárok idejébe építették, és ott a Tiszán keresztül jártak Munkácsra, mert az Munkácsig felment, meg Magyarországra felment. Már biztos nincsen meg, mert a tatárok idejében azt lerombolták. A Hóttborzszeszege meg temető, mai napig vannak olyan síremlékek ott. Meg ezen kívül úgy vót valamikor régen, az őseink idejébe még, mikor a vasutat csinálták, hogy Vári megyei város lesz. Beregszász még akkor nem vót, hanem Várit akarták ilyen központnak, megyevárosnak, meg az is vót tán. A régi öregek viszont nem engedték, hogy a vasutat itt vezessék át a falu földjén, mert az ökör majd megijjed. Akkor még ökörral szántottak, sok vót belőle itt. Szóval ez az a vasút, ami végül Borzsován lett lerakva.

K: Tudna mondani olyan mesét vagy történetet, amit nem könyvből olvasott, hanem szüleitől/nagyszüleitől hallott?

AK: Nekem nem nagyon meséltek, nem nagyon vót rá idejek, de hallottam már valahonnan az Icirke-picirke asszonykát, és azt szoktam mesélni, meg meséltem régen a keresztlányoméknak. Ezt elmondom. Egyszer volt, hol nem volt, volt egyszer egy icirke-picirke asszonyka. Ennek az icirke-picirke asszonykának volt egy icirke-picirke házikója. Az ő icirke-picirke házikójában volt egy icirke-picirke asztalkája, icirke-picirke székecskével együtt. Az icirke-picirke asszonykának volt egy icirke-picirke ólacska is, benne pedig egy icirke-picirke teheneckéje. Az icirke-picirke teheneckét az icirke-picirke asszonyka kiment megfejni az icirke-picirke sajtárjával. Az icirke-picirke asszonyka az icirke-picirke ólacskaiban leült az icirke-picirke székecskéjére, és megfejte az icirke-picirke teheneckéjét. Miután megfejte az icirke-picirke teheneckéjét, az icirke-picirke sajtárjában az icirke-picirke tejecskét bevitte az icirke-picirke konyhácskájába, és az icirke-picirke asztalkájára tette. Miután letette az icirke-picirke asztalkájára az icirke-picirke sajtárjában a tejet, elment az icirke-picirke asszonyka elővenni az icirke-picirke szűrőcskéjét. Mire az icirke-picirke asszonyka visszaért, addigra az icirke-picirke kismacskája felugrott az icirke-picirke asztalkájára, és kiborította az icirke-picirke sajtárból az icirke-picirke tejecskét. Az icirke-picirke asszonyka meg akarta verni ezért az icirke-picirke kismacskáját, de az icirke-picirke kismacska addigra elmenekült.

3. Adatközlő (AK): Id. Beregszászi Lajos

K: Ön vallásosnak tartja magát?

AK: Igen, vallásosnak.

K: Mit jelent ön számára a vallás?

AK: Hitet és reményt, hogy hiszek valamibe, hiszek Istenbe mondjuk.

K: Mesélne kicsit arról, hogyan nevelődött bele a vallásba?

AK: Hát, én kicsi koromba, pulya koromba, én, mamámékka meg anyámékka be kellett áni az ajtó hátamegé, és ott megmosdani és imádkozni, ott kellett imádkozni, ugyhogy má akkor arra nevetek. Ótán má tudta mindenki, mer ugyi a pulya regge má arra készült rögtön. Este is imádkoztunk mondjuk. Mindenki vallásos vót nálunk, nagyapámék, mamámék – mindenki. Mi együtt éltünk.

K: Ön most vallásosabb, mint fiatal korában?

AK: Én ugyanolyan vagyok, mint akkor vótam. Én akkor is az vótam, most is. Negyvennégy évig vótam presbiter. Megnősültem, és akkor egybű. Ugyhogy negyvennégy

évig vótam az Istennek szógája. Egyházfi meg két évig vótam. Kaptam kiismerést, bekeretezett emléklapot, mindent.

K: Ön szerint a nők vagy a férfiak vallásosabbak?

AK: Én szerintem a nők vallásosabbak, mint a férfiak. Nálunk is ugy vót, mondjuk az én feleségem is, olyan nap nem vót, hogy ne olvassa a Bibliát, én meg hallgattam.

K: Ön szerint mi ennek az oka, mármint hogy a nők vallásosabbak?

AK: Hát, a nők ugyi nagyjából itthon vótak, a férfiak jártak ki dógozni inkább, oszt vót több idejük arra, hogy na, ők imádkozzanak. Templomba is a nők jártak inkább többségbe. Jártak férfiak is, de többségbe nők.

K: Hány éves korában tanult meg imádkozni? A családdal együtt is imádkoztak, vagy mindenkinek magában kellett?

AK: Persze, egész kicsi koromba imádkoztunk együtt. Én kicsi koromba mamámékka meg anyámékka tanultam meg. Be kellett állni az ajtó hátamegé, és ott imádkozni. Addig nem vót füstök, reggeli, na. Ezt minden reggel. Ilyen öt-hat éves lehettem, nem tudom pontoson. Én szerintem ugy vót, hogy nem hangoson kellett, hanem mindenkinek csak ugy magába.

K: Milyen imádságokat mondtak el?

AK: Leginkább a Miatyánkot mondtuk, meg hát, saját szavunkbú. Pontost má nem tudok mondani. Én Istenem, drága jó Atyám, bocsáss meg – valami ilyesmik is vótak – hogy vétkeztem, vagy nem tudom má. Ilyen kis izé, kis könnyü imák vótak, de nem nagyon emlékszek má vissza. Saját szavunkbú is megköszöntük az Istennek, hogy megőrzött a napon, meg hogy egészségesek vagyunk, ijjen is vót.

K: Elmondaná azokat a tanult imádságokat, amiket reggel és este szokott imádkozni?

AK: Miatyánk, ki vagy a mennyekbe, szenteltessék meg a te neved. Jöjjön el a te országod, legyen meg a te akaratod, mint a mennybe, úgy a földön is. A mi mindennapi kenyerünket add meg nekünk ma. És bocsásd meg a mi vétkeinket, miképpen mi is megbocsátunk az ellenünk vétkezőknek. És ne vígy minket kísértésbe, de szabadícs meg minket a gonosztól. Mert tiéd az ország, a hatalom és a dicsőség, mind örökké. Ámmen. Hiszekegy Istenbe, mindenható Atyába, mennynek és földnek Teremtőjébe. Hiszek Jézus Krisztusba, Isten egyszülött Fiába, mi Urunkba, ki fogantaték Szentlélektől, született Szűz Máriától, szenvedett Poncius Pilátus alatt, megfeszítették, meghala és eltemették. Szálla alá poklokra, harmadnapon halottaiból feltámadta, felméne a mennyekbe, ül a mindenható Atyaistennek jobbán, onnan eljövend ítélni eleveneket és holtakat. Hiszek Szentlélekbe.

Hiszek egy egyetemes keresztény Anyaszentegyházat, szenteknek egyességét, bűneinknek bocsánatát, testünk feltámadását, és hiszem az örök életet. Ámmen.

K: Mindig ezeket imádkozta?

AK: Én mindig, én má csak ezeket szoktam, meg magamtú amit. Közbe eszembe jutott, mikor kicsik vótunk, mit mondtunk minden este imát: Én Istenem, Jóistenem, becsukódik má a szemem, de a tied nyitva, Atyám, amig alszok, vigyázz rám. Vigyázz az én testvérimre, meg a drága szüleimre, hogy mikor a nap felkel, csókolhassuk egymást regge. Ámmen.

K: Szokott böjtölni? Mikor? Miért? Ha böjtöl, akkor is ezeket az imádságokat mondja el?

AK: Én régen nemhogy, régen kellett. Anyámék betartották azt, hogy egy hetet böjtölni kellett. Nem úgy negyven napot, hanem csak egy hetet az áldozás előtt. Mikor mentünk áldozni, akkor előtte héten böjtöltünk. Zsirost nem ettünk. Diós tésztát azt ettünk, meg ijjeneket. Egy hétig kellett.

K: Ismer hálaadó imádságokat?

AK: Nem, én magamtú szoktam csak hálát adni, meg szólni az Istenhez. Betanút imát ide nem tudok mondani.

K: Ismer olyan imát, melyben kérés van?

AK: Hát, a Miatyánkba is kérés van.

K: Fel tudja idézni, melyik volt az az ima, amit először tanult meg?

AK: A Miatyánkot, az vót a legelső. Mi mind, nem csak én, az összes testvérem azt tanúta meg először.

K: Ki tanította meg erre az imára?

AK: Mamámék, apámék, mi együtt vótunk, nem ugy vót, hogy minden család külön. Mi együtt vótunk, nálunk három család vót egy udvaron.

K: Ön szerint miért kell imádkozni?

AK: Ha hiszünk a Jóistenbe, akkor imádkozunk. Meg hogy imádkozzunk azért, hogy minden jó legyen, meg hálát adjunk.

K: Ön szerint mikor hallgatja meg az Úr az imádságot?

AK: Az Úr minden időbe meghallgassa az ember imáccságát, és minden nap velünk van. Ugyhogy ez van, ebbe kell hinni.

K: Imakönyveket nem szokott használni? Csak fejből imádkozik?

AK: Én csak fejből, én csak fejből imádkozok. Nálunk a feleségem vót olyan, aki, ű vót ez az ilyen, hogy könyvbű szeretett.

K: Többször imádkozik, amikor valakinek a betegségéről értesül? Ne adj' Isten, amikor beteg van a családban?

AK: Persze, akkor mindétig, pláne korábban imádkoztam, mikor beteg vót. Most ugyi má meghalt a feleségem, de akkor is minden nap imádkoztam. Együtt is imádkoztunk, ő feküdt, én meg ott ültem mellette.

K: Korábban látott vagy hallott-e már olyat, hogy segített az imádság? (Betegség, baj bekövetkeztekor?)

AK: Hát, nálunk mondjuk nagyapámék idős korba haltak meg, hetvenhat éves, apám nyócvankét éves, anyám nyócvanhat éves vót, ugyhogy ezek mind sokáig éltek, hívők is vótak. Na, szóval a hívő embert is az Úr sokabb ideig élteti és megsegit.

K: Volt-e olyan az Ön életében, amikor érezte az ima vagy Isten segítségét, hatalmát?

AK: Hát, mindennap érezzük, mert végül is mindenünk megvan, és eddig mindig megsegitett.

K: Ismer olyan történetet, amely Jézus és Mária földön járásáról szól?

AK: Mikor a vak embert meggyógyította. Ez ugy vót, hogy észrevettek a tanítványokka egy születésétől fogva vak embert, és akkor azt kérdezték a tanítványok Jézustól, hogy az vétkezett e és azért vak, mire az Úr ugy tett, hogy ez azért van így, hogy az által, hogy ő meggyógyítsa, mindenki számára nyilvánvalóak legyenek az Isten cselekedetei. Vót olyan is, hogy a vizet borrá változtatta. Ez a kánai menyegzőn vót.

K: Hány éves korától kezdte el az istentiszteleteket látogatni?

AK: Én pulya koromtú. Akkor még fel kellett nekünk járnai a kis karba, a pulyáknak. Hát, ilyen hat-tíz évesek vótunk, mit tudom én. Ott vót a kántor is és az fegyelmet tartott. A nagyfiúk feljártak a nagy karba má, mi meg még a kicsibe vótunk, kicsik is vótunk. Mikor a nagyok is meg mi is mentünk felfele, akkor csak ugy dobogott a padló. Mikor a fennálló ének ment, akkor kellett nekünk befele menni, szépen, nagyság sorba mentünk befele. Sokan vótunk, még a leventék is jártak akkor, nekik kötelező vót járnai a templomba.

K: Hogyan zajlott régen a keresztlő, házasságkötés és temetés? Milyen szokások és hiedelmek kapcsolódtak ezekhez az alkalmakhoz?

AK: Hát, régen nem ugy vót, mint máma, mert régen nem lehetett lemenni az udvarrú addig, mig a pulya meg nem vót kereszteve. Akkor még pólyába keresztelték meg a pulyát, nem nagy korába, mert ma má olyan is van, hogy menne konfirmálni, de nincsen megkeresztelve, és ugyi az akadály a neki. Ki kellett menni az asztalhoz, és a pap ott állott szembe, ugy, mint most, oszt ugy megkeresztelte. Vót olyan is egy tájba, hogy itt nem engedték keresztelni a gyereket, hanem elvitték másik faluba. Abba az időbe meg utána ki

hogy tudott magának egy kis ellátást csinált, nem vót ez a nagy ünneplés, akkor csak otthon tartották. A házasságkötés is ugy vót, hogy nem vót szabad, vagyis szabad vót, de nem vót olyan nyilvános. Nem lehetett nagyon a templomba esküdni, hát, mi például itt esküdtünk a régi házba. Akkor még azt se vót szabad, hogy házasságkötés előtt teherbe essen a nő, mert az szégyen vót, ha megesett, és ugy az Isten elé nem lehetett állni. Vót olyan, – anyám elmagyarázta – hogy vót ilyen, oszt akkor leesett a fátyol a fejrú, vagyis na, büntette a Jóisten. Most lehet, má mindegy, mehetnek nagy hassal is. Jóslás is vót előtte, vagyis na, ha a menyasszony akart, akkor elment és jósoltak neki, amugy meg bárki mehetett a jóshoz, aki akart. Ugyhogy ilyen is vót. A temetés az nagy izé vót abba az időbe. Az udvaron vót, az emberek ugyi összejöttek, az asszonyok is, azok bent is vótak, hát éppen ugy vót, mint most. Csak most meg má ugyi a vírus miatt egybű a temetőbe kell menni, nem szabad az udvaron gyülekezni.

K: Ön milyen gyakran jár úrvacsorázni?

AK: Én mig nem vót vírus, mindig jártam. Ritka vót, hogy nem mentem. Nyócvankét éves vagyok, de még hál' Istennek tudok biciklizni is. De ezt mindenkinek magába kell eldönteni. Régen is, ha nem érezte ugy az ember, vagy nem tudott menni, akkor nem ment, de ugy sose szabad oda állni, hogy nem érzed magadba. Én gyakran jártam, egyházfi is vótam, a bort is nekem kellett felszógáni.

K: Volt-e régen diktálás? Miért volt szükség rá? Hogyan tekint a változásokra?

AK: Hát, régen diktálás, csak a vót, csak diktálás vót, mert abba az időbe nem tanították az énekeket, meg nem vót könyv se soknak abba az időbe. És akkor így eldiktált a kántor. Kezdte a kántor, a nép meg ugyi utána énekelte, vele együtt, na. Ez szerintem szép vót és ez régi hagyomány vót, és mióta én emlékszek, mindig így vót. Ez csak most jött be hogyishijjákba, rendbe, hogy nem kell diktálni. De ez szép vót az biztos, mi ugy szoktuk meg, hogy temetéskor is ment a diktálás, utána az ének. Jóbb vón most is az.

K: Református létére tud-e Mária-imát? Szokta-e imádkozni?

AK: Nem tudok, én református vagyok, az egész család nálunk református a mai napig.

K: Ön szerint hogyan teremtette Isten a világot?

AK: Egyetlenegy szaváva teremtette.

K: Milyennek képzeled el Istent? Írja körbe.

AK: Az Istennek csak jó tulajdonságai vannak. Jóságosnak képzelem el, mert hát akárhova megyünk, mindig hozzá fordulunk, mert ő segíthet rajtunk. Külsőre olyan láthatatlannak, szellemi lénynek képzelem el, mert hát, látni azt nem láttuk, nem látta senki, vagyis, mikor a földön járt, akkor látták, de ma már nem tudja senki se elmondani.

K: Hogyan képzeled el a mennyországot?

AK: Hát, ezt mindenki saját magának képzeled el. Én szerintem ott má osztán nem fáj semmi, szépen élünk, nincs gonoszság, béke csak. Angyalokat is elképzelek, mert hát az ember a gondolatjába mit láthat, hát, angyalokat rajta körbe.

K: Ön milyennek képzeled el a poklot?

AK: Hát, a pokol az milyen lehet? Nagy sötétség, ahol nincs semmi lehetőség. A pokolba, ha az ember elmegy, akkor ott má nincsen semmi, csak fájdalom, szenvedés. Ott nagyon rossz az embernek, azt mondják.

K: Ön szerint ki jut a pokolba?

AK: Aki nem istenfélő, hanem mondjuk Isten ellen van, és Istent gyűlöli.

K: Ki juthat a mennybe?

AK: Aki megtér és hisz a Jóistenbe.

K: Ön szerint milyen alakú a Föld? Mi tartja a Földet?

AK: A Föld gömbölyű, az jár a Nap körül. Én szerintem, hát, nem tudok mit mondani, a víz tartsa. Hát, alattunk mindenféle víz van, a föld alatt is, akkor csak az tartsa.

K: Ön szerint mi látható a holdban? Szokás volt-e régen az újhódat köszönteni?

AK: Én mondjuk a Göncölszekért látom mindig csak a holdba. Hát, mondjuk köszönteni nálunk nem volt szokás, nem tudok róla.

K: Ön szerint mi okozhatja a jégesőt?

AK: A jégesőt, én úgy tudom, az okozza, hogy a hideg meg a meleg összecsap fent az égen, és akkor jön a jég és lecsap. Rossz idő lesz egyszóval, nagy dörgés meg villám is kíséri.

K: Egyéb, esővel kapcsolatos hiedelmekről hallott-e még esetleg?

AK: Ugy mondjuk, ha alacsonyon száll a fecske, eső lesz. Ha későn ül be a jóság, akkor is rossz idő lesz. Ezt a feleségem mondta mindig, hogy ha Medárd napján esik, akkor otán még sokáig fog esős idő lenni, akár negyven napig is eshet. Ő nagyon sok ilyet tudott, Katalinrú, meg mindenrú. Neki az emlékezete jobb vót, sok mindenre vissza tudott emlékezni.

K: Milyen csillagképet ismer? Lehet-e a csillagokból valamire következtetni?

AK: Régen lehetett, hallottam ilyeneket apáméktú, hogy mondjuk, ha csillagos az ég, akkor hideg lesz. Más ilyenre nem nagyon tudok most visszaemlékezni. De vót ilyen, hogy a csillagbú jósolnak. Csillagképek közzül a Kis Göncölt meg a Nagy Göncölt tudom.

K: Miért dörög az ég, és miért villámlik?

AK: Hát, mert a fellegek összecsapnak, abból van a dörgés. A villámokat meg, hát, Isten szórja ránk, ha valamiért haragszik. Meg igazabú a dörgést is, vagyis így mondták régen, hogy ezzel bünteti az embereket.

K: Hogyan keletkeztek a hegyek?

AK: Hát, én csak a magam ízjét tudom mondani. Én a vulkánokat gondolom, hogy kitörtek, és abba az időbe ebbü keletkeztek a hegyek, meg a földmozgásokbú. Alól ugyi vannak a gázok, azok is feltörnek, és akkor azokbul is csomók keletkeznek.

K: Milyen füveket ismer, melyekkel gyógyítani lehet? Miből főztek/főznek teát, és milyen betegségekre?

AK: Ezerjó, aztat még én is szedtem, ittam. Megforrázni kellett és meginni. Én szivre inkább ittam, de jó emésztésre, puffadásra, étvágytalanságra meg a májra is. Az utilaput is ismerem, az ilyen térdre meg gyulladásokra jó. Van a csalán vagy csonár, ami jó vértisztító, azt is teának ittuk. Citromfüt is ittuk, az is jó emésztésre, jó nyugtató hatása is van, mindenbe lehet azt tenni. Székfüt is ittuk, az végképp jó gyógytea a gyomornak, vagy belekbe, ha gyulladás van.

K: Hogyan gyógyították régen a következő emberi betegségeket: aranyér, csonttörés, derékfájás, égés, fagyás, fejfájás, hasfájás?

AK: Én erről nem tudok, az aranyérről, nálunk ilyen nem vót senkinek. A csonttörést régen sehogy se nagyon tudták, csak bekötözték, bottal támasztották. Derékfájásra se vót semmi, fájt oszt jó van. Ha az ujjad megég, akkor azt hideg vízbe kell beleütni. Fagyásra is inkább hideg víz kell, mint meleg. Fejfájásra mit lehetett? Türtük. Hasfájásra, hát, attü függ, milyen hasfájás, arra sok fű meg tea jó, amit az előbb mondtam, mint a székfü, meg ilyenek.

K: Ismer-e a településen kiemelkedő tudású gyógyítót?

AK: Vót itt ilyen tudákos, aki tudott ilyeneket, mint mindenféle betegségeket meg tudott gyógyítani, vót ilyen. Emi néninek híjták. Meg le tudta a szemőcsöt is olvasni az ujjadrú. Még én is vótam hozzá, oda kellett állnom az eresz alá, a ház alá, és először egy cernáva megkezdett keresztelni, minden féle képpen, minden ódarrú, vagyis a szemőcsre keresztet tett. Utána ezt összegöngyölte, betette egy rongyfélébe, valamibe, és azt mondta, hogy eztet ne bontsam ki, és valóba, eztet, én vótam nála, és haza mentem, és ezt a rongyot el kellett vájni valahova oda a csatorna alá, és másnapra elmútt. Leolvasta. Azóta nem vót szömőcsöm sose. De hát az motyogott magába valamit, hogy mit izét magába, azt ki tudja. Erre nagyon is visszaemlékszek, ilyen hülyeségekre jobban. Mi a gyereket is szenes vizeltük például, nem tudom, ez kell e neked, mert igaz, hogy ezt nem ilyen tudákos

csinálta, csak mindenki magának. Mikor nagyon sirós vót a gyerek, akkor kellett eztet. Má ha nagyobb vót, akkor odaállítottuk az ajtó sarkába, és ott locsoltuk meg a homlokát, míg még pólyás vót, addig meg pólyába. Legtöbbször ezt azért kellett, mert azt mondták, megverődött. Valaki mondjuk odajött, és akkor olyan vót a szeme vagy valami, oszt a kisgyerek megverődött. Most ezt má nem csinálják annyira, legalábbis nem tudok rulla. De ilyen tudós a faluba ólmot is öntött, hogyha a gyerek nagyon sírt, hogy megtudják, mitű ijedt meg. Az ólmot valami edénybe öntötte, oszt mikor az felolvadt, akkor azt kilötyögtette, oszt meglátszott, hogy mitű ijedett meg a gyerek, mondjuk kutjátú, macskátú, vagy bármi, a formájárú megmondták. Ű ugyi magyarázott is közbe valamit, motyogott valamit. Vótak sok ilyenek.

K: Ön szerint vannak boszorkányok?

AK: Hát, mondjuk boszorkányok, hogy boszorkányok vagy nem, de vannak, vótak ilyenek, akik megkísérték az embereket. Vótak ilyenek. Vót velem is egy dolog, mikor ki kellett mennem az ólba, mert azt mondták, hogy megrontották a tehenet, vagy meg fogják rontani. Nem is tudom, mikor vót, tán Szent György nap éccakáján, ha jól emlékszek, hogy ki kellett menni az ólba, de ugy, hogy minden ruhánkot, még az alsónadrágot is ki kellett fonákára forgatni magunkon, a villákot, meg mindeneket fel kellett fordítva állítani – mindent. Ezt mind azért, hogy ne tudjanak megrontani bennünk. És valóba ugy vót, hogy eljött az éjfél, és ketten vótunk máskülönbén Biró Dezsőve, és égett a villony, óra vót nálunk, egyszercsak elaludt a villony. Dezsővel összenéztünk, hogy mi van itt – megijedtünk. Valóba így vót. És bejött egy csomó kisnyúl. Kisnyúl vót tán, ott szaladgáltak. Mi meg mentünk, hogy rálépünk, eltapossuk. Nem tudom, valami ilyesmi vót tán. Osztán hirtelen kiabált egy asszony, hogy: Ne bánd má, ne bánd má! És akkor eltűntek. Megrontani ugyi nem tudott, meg semmit nem tudott csinálni velünk. Ez is igaz vót. Mi nem mertünk reggelig kijönni az ólbú, a villany se gyút meg, kivágott a körte. Lámpát gyújtottunk, azzal világítottunk, mert vót régen az a viharlámpa. Regge jött apám, nézett, hogy mi van. Máskülönbén az meg a másik, hogy ű vele is megtörtént ez, ű is kinnhállott egyszer. Ugyhogy vótak ilyenek. Vagy ha egy éccaka jötté hazafele valahonnét a sikátorba, vagy ilyesmi helyeken keresztül – ez mondjuk apámmal történt – oszt ment utána egy ember, tiszta fehérbe. Ű megállott, az is megállott, ű megállott, az is megállott, ű elindult, az is elindult, oszt így kísérté. Ű lassan kiért a sikátorbú, azzal az ember is eltűnt, és ennyi vót. Ez is valami kísértet lehetett, vagy tudja a görcs, micsoda. Régen megrontották az állatokat is, a tehenet főleg. Vótak ilyen tudósok. Mert vót olyan, hogy vért fejtünk belőlle, meg egy csecsi megromlott. Vót olyan is, hogy annyira megrontották,

hogy a tehen nem bírt felkőni másik reggel, olyan beteg vót, csak feküdt. Vót egy Mikec nevű ember, az meg tudta gyógyítani azér azt is. Lehet meg is tudta vón rontani máskülönb. Azt mi elhíjtuk – eljött. De annak napfeljötté előtt kellett eljönni, neki azt addig meg kellett csinálni. Ugyi ű bement az ólba, senkit nem engedett be, ű is csak egy pár percig vót bent, ki tudja mit csinált. Pár perc múlva kijött, azt mondta: Kis idő mulva fel fog állni. És azzal elment. Fel is állott a tehen, semmi baja nem lett tovább, ugyhogy ilyen is volt.

K: Miről lehet megismerni őket? Hogyan néznek ki?

AK: Hát, a boszorkányokat, azokat nem lehet felismerni, mert azok fel vannak ötözve. Nem látod űköt – az arcát, mert ha látnád, akkor megismernéd, lehet, hogy kicsoda. Hát, vagy bekeni magát, vagy mit tudom én. Én akkor láttam először, mikor az ólba, máskor sose. Az egy asszony vót, fekete kendő vót a fején.

K: Ön szerint kiből lesz boszorkány, és hogyan tanulja a tudományt?

AK: Hát, azt én szerintem öröklí, mert akit én tudok, meg Váríba is, akit én tudtam, az mindegyik örökölte, még lehet mai napig is a pulyái öröklík, nem tudom. Nem tudok mit mondani, hogy honnent jön.

K: Hisz az átokban? Tud-e olyat, hogy az átok beteljesedett?

AK: Vannak, akik átkozódnak. Van, aki megátkozza az embert, de én szerintem, aki hisz a Jóistenbe, azt nem fogja az átok se. Biztos van, amikor beteljesedik, annál, aki hisz ebbe pláne, de nem tudok példát.

K: Fűződnek-e történetek a településhez, annak valamely épületéhez, romjához? Járt-e ott valamilyen nevezetes személy?

AK: Nálunk mondjuk egy leginkább régi épületre emlékszek – a malomra. Ott vót lent a töltésnél, de azt má lerombolták. Ehhez mondjuk történetet nem tudok. Igaz történet, hogy vót e, nem tudom, vót e igaz történet. De mondjuk Hóttborzsészen vót a izé, volt egy alagut, és az átment a Tiszán, oda Kóródná át lehetett menni, és kezdtek is neki ásni a cigányok egy tájba, de végül abba hagyták, mert azt mondták, hogy – igaz vagy nem, mindegy – olyan vaskapu van, hogyha azt kinyissa, akkor ott nem tud visszajönni má többet. Osztán ezért féltek kiásni, hogy ottmaradnak. Hogy igaz vót, vagy nem, azt má én nem tudom.

K: Tudna mondani olyan mesét vagy történetet, amit nem könyvből olvasott, hanem szüleitől/nagyszüleitől hallott?

AK: Vót ilyen nekem is, amit mindig mondtak, de csak ilyen ijesztgetésképp biztoson. Régen ugyi nem vót bent WC, hanem ki kellett menni mindig az udvarra. És azt mondták

régen a gyerekeknek, hogy ügyelni kell, mert ott van a szomszédba a Somosiék kutyája. Erről kötöttek egy ijjen történetféleséget, hogy az minden este kint vonít, és egyszer egy kisleány elvitt a Somosi kutyája. Ijesztették őket.

4. Adatközlő (AK): Ifj. Beregszászi Lajos

K: Ön vallásosnak tartja magát?

AK: Igen, vallásosnak tartom magam, mivel a szüleim is vallásos emberek. Édesanyám meghalt, édesapám még él.

K: Mit jelent ön számára a vallás?

AK: Hát, a vallás, az egy hit, az embereknél egy hitfajta. Hitet jelent valamiben, hit az Istenben például.

K: Mesélne kicsit arról, hogyan nevelődött bele a vallásba?

AK: Én a vallásba úgy nevelődtem bele, hogy a szüleim mindig vasárnap mondták, hogy menni kell az Isten házába. Amikor eljött a vasárnap tíz óra, édesanyám már kikészítette a ruhámat, hogy menni kell a templomba. És volt egy barátom, és azzal jártunk mindig istentiszteletre. Így belénk rögződött ez, és minden vasárnap jártunk.

K: Ön most vallásosabb, mint fiatal korában?

AK: Hát, igen, vallásosabb vagyok. Annak tartom legalábbis magamat.

K: Ön szerint a nők vagy a férfiak vallásosabbak?

AK: Szerintem a nők vallásosabbak, mint a férfiak.

K: Ön szerint mi ennek az oka?

AK: Hát, mert közelebb érzik magukat az Úrhoz. Több ilyen helyekre is járnak, vannak ilyen női foglalkozások, mint az énekkar is nálunk. És több helyre eljárnak, a faluba is.

K: Mikor tanult meg imádkozni? Gyermekkorában imádkoztak együtt a családdal?

AK: Minden este imádkoztunk. Mihelyt tudtam már beszélni – szerintem ilyen négy-öt éves koromban – már a Miatyánkot tudtam, mert ugye aztat megtanította a leghamarább édesanyám. Úgyhogy akkor már imádkoztam. Sokszor leültünk és együtt imádkoztuk a Miatyánkot. Megszoktuk.

K: Milyen imádságokat mondtak még el?

AK: Mi általában csak a Miatyánkot. Meg még a Hiszekegyet is megtanította.

K: Elmondaná azokat a tanult imádságokat, amiket reggel és este szokott imádkozni?

AK: Imádkozni jöttem Uram, Szent Felséged elébe. Midőn neved ünnepelem, szívembe szállj le Istenem. Ámen. Miatyánk, ki vagy a mennyekben, szenteltessék meg a te neved. Jöjjön el a te országod, legyen meg a te akaratod, mint a mennyben, úgy a földön is. A mi

mindennapi kenyerünket add meg nekünk ma. És bocsásd meg a mi vétkeinket, miképpen mi is megbocsájtunk az ellenünk vétkezőknek. És ne vígy minket kísértésbe, de szabadícs meg minket a gonosztól. Mert tiéd az ország, a hatalom, a dicsőség, mind örökké. Ámen. Hiszekegy Istenben, mindenható Atyában, mennynek és földnek Teremtőjében. Hiszek Jézus Krisztusban, Isten egyszülött Fiában, mi Urunkban, ki fogantaték Szentlélektől, született Szűz Máriától, szenvedett Poncius Pilátus alatt, megfeszítették, meghalt és eltemették. Szállt alá poklokra, harmadnapon halottaiból feltámadt, felmért a mennyekbe, ül a mindenható Atyaistennek jobbán, onnan léssen eljövendő ítélni eleveneket és holtakat. Hiszek Szentlélekben. Hiszek egy egyetemes keresztény Anyaszentegyházat, szenteknek egyességét, bűneinknek bocsánatát és testünknek feltámadását, és hiszem az örök életet. Ámen. Én Istenem, Jóistenem, őrizd minket minden rossztól: tüztől, víztől, rossz embertől. Ámen.

K: Mindig ezeket imádkozta?

AK: Igen, mindig ezeket. Ez a megszokott, ezeket.

K: Szokott böjtölni? Mikor? Miért? Ha böjtöl, akkor is ezeket az imádságokat mondja el?

AK: Most húsvétkor böjtöltem, teljesen. Még ilyet nem csináltam, de most betartottam, böjtöltem teljesen. Egész nap nem ettem semmit, csak vizet ittam. Akkor is ezeket imádkoztam, meg saját szavaimmal imádkozok az Istenhez.

K: Ismer hálaadó imádságokat?

AK: Hát, amit mondjuk alkalmak után szoktak mondani, azt ismerem. Például: Köszönjük Istenünk, hogy itt voltál velünk, kérünk Édesatyánk, vigyázz mindig ránk. Ámen. Hálaadó ima az is például, hogy hálát adunk a mindennapi enivalóért, hogy mindennap ételt ad az asztalra, tehát amikor saját szavainkkal megköszönjük az Úrnak, hogy mindig az asztalra tesz nekünk enivalót. A mindennapi kenyérért hálát kell adni, minden nap, mert ez nem mindenkinek adatik meg. Meg minden másért is, ha hálát adunk, akkor az is hálaadó ima.

K: Ismer olyan imát, melyben kérés van?

AK: Gyerekkoromban mondtam mindig egy imát, ami ilyennek tudható be: Én Istenem, Jóistenem, becsukódott már a szemem, de a tiéd nyitva, Atyám, amíg alszom, vigyázz reám. Vigyázz az én szüleimre, meg a drága testvéremre, mikor a nap újra felkel, csókolhassuk egymást reggel. Ámen. Az úrvacsorakor elmondott imákba is kérést fogalmazunk meg. Én mondjuk saját szavaimmal járulok az Úrhoz leggyakrabban, és úgy fogalmazom meg kéréseimet.

K: Ön szerint miért kell imádkozni?

AK: Hát, imádkozni kell Istenhez. Úgy nem lehet elkezdni egy napot, hogy ne imádkozzunk az Istenhez, mert akkor az a napunk tönkre megy, ha nem imádkozunk. Hálát kell adni azért, hogy felkeltünk, megköszönni az Istennek, hogy velünk volt az éjszakába, és egy új napot virrasztott ránk. Így kell elkezdni az új nap reggelét, és utána kezdjük a munkát. Fontos az Úrral kezdeni, mert másképp annak a napnak nincsen jelentősége és eredménye.

K: Ön szerint mikor hallgatja meg az Úr az imádságot?

AK: Az Úr mindig meghallgatja az imádságot. Bármikor imádkozunk: reggel, délbe vagy este, ő mindig figyel. Csak épp ő dönti el, hogy azt, amit kérünk, megadja e vagy nem. Attól, hogy nem kapjuk meg, amit kérünk, az nem biztos, hogy később se kapjuk meg, csak épp abban az időben nem lássa jónak. Vagy az is lehet, hogy attól jobbat szánt nekünk, mert végül is ő tudja jobban, mire van szükségünk. Mindennek van valami oka.

K: Manapság miből imádkozik? (Imakönyveket használ, vagy esetleg fejből imádkozik?)

AK: Fejből szoktam imádkozni főleg, és reggelente leggyakrabban. Szoktam a Bibliából felolvasni és a kalózból is, mert abban le van írva a mindennapi ige, és abban meg van magyarázva az ige és annak az üzenete a mai emberre nézve.

K: Többször imádkozik, amikor valakinek a betegségéről értesül? Ne adj' Isten, amikor beteg van a családban?

AK: Hát, szoktam imádkozni, igen, nem mondanám, hogy sokkal többször, de szoktam bele foglalni az imádságomba, ha valaki beteg, hogy azt az Úr gyógyítsa meg. Meg, hogyha meg is kérnek, hogy valakiért imádkozzak, akkor is szoktam.

K: Korábban látott vagy hallott-e már olyat, hogy segített az imádság? (Betegség, baj bekövetkeztekor?)

AK: Hát, ő, van olyan, hogy segített, igen. Például, mondjak példát? Hallottam olyat, hogy a gyülekezetbe volt egy beteg, és akkor többen is imádkoztak érte, ilyen láncreakcióba, és akkor végül meggyógyult az az illető.

K: Az ön személyes életében volt-e olyan, amikor érezte az ima vagy Isten segítségét, hatalmát?

AK: Hát, éreztem. Volt olyan, meg mindig van, hogy érződik az imának az ereje, akár apró, mindennapi dolgokban is, amiket mondjuk akarunk, és megtörténik, olyankor mondjuk is, hogy jaj, de jó, hogy ez pont így történt. De például, amikor fájdalom volt valamibe egy családtagnak, akkor is meghallgatta Isten, és megkönnyítette neki. Meg a lányomat is megsegítette a tanulásban is. Meg egy időben édesanyámat is meggyógyította, aki nagyon beteg volt a lábával, és nem adtak neki sok esélyt. Lányommal is volt, hogy

nagyobb baj történt, és akkor is megijedtünk, de végül az is jóra fordult. Úgyhogy van sok ilyen, igen.

K: Ismer olyan történetet, amely Jézus és Mária földön járásáról szól?

AK: Persze, igen. Mikor Jézus annak idején a halat megsokasította, tehát több ezer embert megvendégtelt. Mondták is a tanítványok, hogy: Hogyan akarsz te Uram ennyi embert megvendégtelni, mikor nincs étel, nincs hal? És akkor azt mondta Jézus, hogy: Annyi halat hozzatok ide, amennyi van, azt a pár darabot. És annyira megsokasította, hogy több ezer embert meg tudott vendégtelni. És ettek, és ettek a pusztában. Van még a kánai menyegző története, amikor elfogyott a bor, és Jézus mondta, hogy merjetez a kannákba vagy hordókba vizet, és nem tudták elképzelni, hogy minek. És az összes hordót megtelítették vízzel, és mind borrá változtatta. Ez után azt mondta a násznép a gazdának: Hogy lehet, hogy a legjobb borodat hagytad legutoljára, amikor mindenki a legjobb borát legelsőjére szokta felkínálni? Mert úgy illett régen, hogy a legjobb borát legelsőjére szolgálta fel ilyenkor, és akkor a Jézus, amit ugye borrá változtatott víz, az volt a legfinomabb. Van egy másik történet is, amikor volt egy parázna asszony, akit meg akartak kövezni. Mert régen ugye a vallás olyan volt a Mózes törvényében, szigorú volt, és ez az asszony nagy bűnt követett el, mivelhogy félre lépett, és erre rájőve akarták az emberek megkövezni. Erre Jézus odament és kérdezte tőlük, hogy mi a szándékuk, és mondák neki, hogy ez az asszony vétkezett és ezért meg kell büntetni. Jézus meg úgy tett, hogy megkérdezte: Hát nektek nincsen hibátok? Felvett egy követ, oda tartotta elébek és azt mondta: Az vesse rá az első követ, aki még nem vétkezett soha. Ez után mindenki nézett össze, és végül eloldalaztak onnét. Úgyhogy senki nem vetett rá követ végül. Az asszonynak meg azt mondta az Úr: Menj el asszony, és többé ne vétkezz!

K: Hány éves korától kezdte el az istentiszteleteket látogatni?

AK: Imádkozni ugye megtanultam hamar, templomba járni meg úgy tíz vagy tizenegy éves korba kezdhettem.

K: Hogyan zajlott régen a keresztlő, házasságkötés és temetés?

AK: A keresztlő úgy zajlott, mint most, hogy a keresztszülők, vagyis na, megy az istentisztelet, és amikor a pap elmondja a prédikációt, akkor bemondja a keresztlő éneket és a gyülekezet elénekli a keresztlő éneket, és akkor az egyházi kimegy, kinyissa az ajtót és beengedi a párt meg a keresztszülőket. Bejönnek, akkor a pap imádkozik, megkereszteli a gyereket, imádkozik értük, kérdést intéz a családhoz, hogy akarják-e, hogy a kisgyerek az anyaszentegyházba befogadtassék, és hogy ígérik e, hogy úgy fogják nevelni és neveltetni a gyereket, hogy az majd önként is vallást tesz az ő hitéről a gyülekezet előtt a konfirmáció

alkalmával. El szoktuk mondani a Hiszekegyet is. Mikor mindez megtörtént, oda adják a keresztelési emléklapot, és akkor az egyházi kinyissa az ajtót megé, és akkor kimennek és vége van. Utána már csak a záróének marad. A házasságkötés is ugyanúgy zajlott, mint most. Először is elmegy a pár bejelenteni a szándékukat a templomba. Utána az esküvő napján elmennek, ott összeadja őket a pap a rokonok, család előtt, ígét mond, imádkozik, kérdést intéz a pár felé, amiben azok hűséget fogadnak egymásnak, utána kapnak emléklapot, kijönnek és annyi. A temetéssel kapcsolatba, ha halott volt és temetésre került a sor, akkor először is megmosdatták a közeli hozzátartozók a halottat, például anyát a lánya, vagy ha lány halt meg, akkor azt az anyja. Elment a funerátor közbe bejelenteni a halálesetet. Őt a család választotta ki. Felöltöztették a halottat: rendbe rakták, megfésülték. Mondjuk, ha idős ember volt: megborotválták, haját megigazították és egyebek, szép ruhába öltöztették, majd kiterítették. Annak a napja, mikor meghalt egy bizonyos valaki, az a virrasztónak az ideje. Vagyis először a virrasztó van. Ez úgy zajlott, hogy bementek az emberek, gyászolók az udvarra, mert udvaron tartották a virrasztókat, és akkor régen egyébként boros virrasztók voltak, de úgy kezdődött az egész, hogy két embernek adtak bort és azt itták meg, azok kínálták. Éneklés közbe itták. Később már decis pohárba öntötték, és minden harmadik ének után menni kellett és önteni az embereknek. Inkább a férfiak, de nők is megitták. A nők általában bent voltak a házba, a férfiak és a pap gyülekeztek az udvaron. Ez az alkalom arra volt alkalmas, hogy megnézzék a halottat, búcsút vegyenek tőle. Énekek után vége lett és haza mentek. A temetésre másnap került sor, délután. Ilyenkor sirásókat kellett hívni, akik utcabeliek vagy barátok voltak legfőképp. A pap ilyenkor elmegy a halottas házhoz és ott mond ígét a híveknek, meg énekelnek is. A koporsót ilyenkor már leszögezik és kiviszik az udvarra, úgy, hogy a halott lába az utca fele nézzen, hiszen azt kifelé fogják vinni. A papnak jobb oldalán, a koporsó mellett a női családtagok állnak, a baloldalon pedig a férfiak. A pap elbúcsúztassa a hozzátartozókat. A halott fiait, a férfiak kiviszik a koporsót és felteszik a kocsira, arra rá rakják a koszorúkat is, és elindul a menet a temetőbe, ahol megint csak énekelnek, és közben leeresztik a halottat. A funerátornak a végén hazáig kell kísérnie a papot. Utána otthon kerül sor a torra, amin a családtagok, szomszédok, sirásók vesznek részt. Ilyenkor töltött káposztát és fánkot esznek. Ez a kettő el nem maradhatott, meg a szendvics.

K: Ezek bármelyikével kapcsolatban volt-e valamilyen szokás? Vagy ezeket az eseményeket megelőzően bármilyen rákészülés?

AK: Persze. Keresztelővel kapcsolatban, amikor megszült az asszony, akkor addig nem mehetett ki az udvarról, a gyereket se vihette ki babakocsiba, míg nem volt

megkeresztelve. Ilyenekre gondolsz? Szóval az első útja a templomba kellett, hogy vezessen. Addig nem lehetett sehova kimenni, így vót ez a hagyomány, úgyhogy meg is szólták volna, ha kiment volna az utcára, mert ez nem illő dolog volt. Nem volt szabad a gyereknek már meghalt rokon vagy családtag nevét adni, mert az balszerencsét jelentett és szerencsétlenségnek volt az okozója. Tudok olyat is, hogy kereszteléskor, mikor megkeresztelték a gyereket, akkor a gyerek nem ehetett halat, egészen addig, míg meg nem tanult beszélni, mert azt mondták, ha halat fog enni, néma marad. Úgyhogy ezt egész addig kellett, míg nem tanult meg beszélni. Ezt így tartották régen az öregek. Az esküvővel kapcsolatba olyat hallottam valakitől, hogy jósltak a menyasszonynak előtte, hogy milyen lesz az élete házasságkötés után, vagy, hogy hány gyereke lesz, milyen neműek lesznek, meg ilyenek. A folyamatjáról nem tudok sokat, nálunk ilyen nem volt, de tán ólmot öntöttek és abból magyarázták ki. De vót jóslás. Olyan is volt, hogy mikor jött kifelé a pár a templomból, akkor a vőlegénynek rá kellett lépni a menyasszony lábára, hogy ő viselje a kalapot a házba úgymond, vagyis hogy ő legyen a főnök. Ez ilyen szokás volt, ezt mi is csináltuk. Na, szóval, mikor rálépett a férfi a nő lábára, akkor az azt jelentette, hogy ő fogja viselni a kalapot, ő lesz a ház ura. Temetéskor régen diktálás folyt, és mikor mentek az utcán, akkor a kántor diktált. Hangosan mondta az énekek szövegét, és akkor mi, a többiek, akik kísérték a gyászmenetet, mondtuk utána. Amikor tegyük fel fiatal meghalt – ez általában fiataloknál volt szokás, legalábbis én úgy hallottam, és rengeteg ilyen barátja volt, vagy osztálytársa például – akkor rúdon vitték ki, és mindig cserélgették egymást. Amikor mondjuk valaki elfáradt, akkor átadta egy másiknak, és akkor így vitték ki egészen a sírig. A halottal kapcsolatba olyan szokás is volt, hogy ha valamit nagyon szeretett, például a rádiózást, vagy bármit, akkor egy kis rádiót mellé tettek, vagy lehetett ez bármilyen érték, gyűrű, bármi. Sőt, amit hallottam, hogy régen útravalónak egy üveg bort tettek mellé jelképesen. Olyat is mondtak, hogyha nem teszik oda azt a bizonyos tárgyat a feje alá, ami fontos neki, akkor nem nyugszik meg a lelke és visszajárhat kísérteni. Régen ebbe jobban hittek, ma már ilyenekbe nem nagyon.

K: Ön milyen gyakran jár úrvacsorázni?

AK: Régebben jártam többet, mostanában már nem annyit, de ez annak is köszönhető, hogy vírus van, és nincs templom. De bár templomba nem járunk úrvacsorázni, itthonról már kétszer is úrvacsoráztunk. Itthon is szoktunk.

K: Korábban említette, hogy a temetéseken is diktálás volt. Ön szerint miért volt szükség rá? Hogyan tekint a változásokra?

AK: Volt régen, igen. Régen az volt a megszokott, azt csinálták. Azért volt szükség, mert régen bár volt orgonaszó, de nem volt annyi könyv se. Az emberek még nem fejlődtek odáig. Rájöttek, hogy sokkal jobb így, ha orgonaszóra énekelnek. Több könyv lett az egyházba, jobban felfejlődött az egyház, a nyomdák is több könyvet tudtak kibocsátani. Szerintem jobb így, sokkal jobb – kényelmesebb.

K: Református létére tud-e Mária-imát? Szokta-e imádkozni?

AK: Nem tudok, úgyhogy nem szoktam Mária-imát imádkozni. Én református vagyok ugye.

K: Ön szerint hogyan teremtette Isten a világot?

AK: Isten hat napon át teremtette és a hetedik napon pedig megpihent. Sötétség borított kezdetben mindent, és látta Isten, hogy ez nem jó, és megteremtette előbb a napot, holdat, csillagokat, növényeket, állatokat, szétválasztotta vizeket, és az embert a hatodik napon, az utolsó napon formálta meg a célból, hogy az uralkodjon mindezen.

K: Milyennek képzeled el Istent? Írja körbe.

AK: Istent? Hát, az Istenről azt olvassuk, hogy saját képmására teremtette az embert, hát akkor, ő, emberi alakhoz hasonlóan képzelem el. De hatalmasnak kell lennie mindenáron, egy nagy mindent tudónak, egy, egy, hát, igen. Én úgy képzelem el, hogy egy nagy hatalmas ember, nagy, nagy. Hosszú, fehér ruhája van és szerintem ősz a haja, fehér a haja. Mindent tudó ez biztos, mindent tud, és hatalmas nagy. Valami óriási dologra kell gondolni. Fény kíséri, ha rá nézel, elvakít, annyira világos. Én így képzelem el.

K: Hogyan képzeled el a mennyországot?

AK: A mennyországot úgy képzelem el, mint egy virágmező, és teli van virágokkal: pipaccsal, mindenféle rózsával, és rengeteg állat is van benne, sok tigris, oroszlán és őzek. És az oroszlán – ezt már a Bibliában is olvastam – ott legelészik az őzekkel, és nem bántja őket. Tehát olyan megértés van ott, hogy nincsen harag, nincsen veszedelem, semmi gyilkosság, hanem mindenki olyan, mint egy bárány. Angyalokat is elképzelek. Azt mondják, hogy arany kapu is van ott, és szerintem a kapu jobb és baloldalán is ül egy-egy angyal, és azoknak szárnyuk van és babaarcuk, és olyanok, mint a gyerekek.

K: Ön milyennek képzeled el a poklot?

AK: A pokol az egy hatalmas nagy mélység, egy szakadék, ami több rétegből áll, több lépcsőzete van, és hatalmas hőség van benne, hatalmas hőség, mint egy izzó kemence. Mint a láva – folyik. Ott szenvedés van, azért pokol. Akik földi életük során úgy cselekedtek, ami nem tetszett az Istennek, azok oda jutnak. Ott van sírás és fogcsikorgatás.

K: Ki juthat a mennybe?

AK: A mennybe csak azok juthatnak, akik hiszik az Úr Jézus Krisztust, és hiszik a feltámadást, és betartsák a törvényeket. Bár ezeket nagyon nehéz betartani, meg be se tudja tartani az ember saját erejéből, mert azt egyedül Jézus Krisztus tudta betartani, de azért törekednünk kell rá.

K: Ön szerint milyen alakú a Föld? Mi tartja a Földet?

AK: A Föld gömbölyű alakú, ezt tudjuk már, mert ez bebizonyított tény. Szóval a Föld hatalmas nagy gömb alakú. Talán nem is gömb, kicsit oválisabb is, aminek van egy tengelye, úgy kell elképzelni, és a tengelyén van rajta, és azon forog körbe. Szerintem egy galaxisba van.

K: Ön szerint mi látható a holdban? Szokás volt-e régen az újhholdat köszönteni?

AK: A holdban vannak valamik, az biztos, és szerintem nem mindig ugyanaz van benne. Én egy hegyvidéket látok benne, hegyet egyszóval. Többször megfigyeltem, és az a dolog mozog is. Régen köszöntötték az újhholdat. Ha újra volt, akkor szokták régen a csirkét ültetni, mikor újra van, mert akkor azt mondták a régi öregek, akkor sok csirke fog kikelni. Ha újra van, akkor az állatokat is jobban lehet szaporítani. Ilyenkor minden jobb: jobban nő a kert, a vetemény. Így tartották a régi öregek legalábbis.

K: Ön szerint mi okozhatja a jégesőt?

AK: A jégesőt? Hát, szerintem a jégesőt az okozza, hogy a hideg meg a meleg levegő összeesik fent, az izébe, a légkörbe, és akkor ez a hideg meg a meleg, mivelhogy nagy hideg van fent, eső képződik, és az eső szilárd állapotba kerül, és úgy esik le a földre. Egyszóval megfagy a légkörbe az eső. Én így gondolom a jégesőt.

K: Milyen csillagképet ismer? Lehet-e a csillagokból valamire következtetni?

AK: Hát, soroljam? Ismerek. Göncölszekér: ugye Nagy Göncöl vagy más néven Nagy Medve, Kis Göncöl vagy Kis Medve, akkor, mi van még, Fiastyuk, Rák, Kos, Bika, Mérleg, Szűz, Vízöntő, Bak, Ikrek, Skorpió, Oroszlán, Orion. Régen a régi öregek persze, nagyon sokat tudtak a csillagokból. Azok már tudták a csillagok állását, ugye, mert máskülönben a csillagokból építkeztek, abból tudtak mindent a régiek. Megfigyelték a csillagot, hogy merre mozog, például, érted? Meg megfigyelték például, hogy merre áll egy csillag, mondjuk egy nagy fényes, akkor arra mindig észak van, vagy bármi. Régen csak abból tudtak következtetni. Most, hogy a Bibliából mondjak példát, ott is a csillag vezette el a napkeleti bölcseket Jézushoz. Na, de az öregekre visszatérve, következtettek másra is a csillagokból, például úgy tartották, ha tiszta és csillagos az ég, akkor hideg idő lesz és viszont nem lesz eső. Azt is hallottam az öregektől, hogy amikor lehullott egy csillag és te észrevetted, akkor meghalt valaki, tehát egy lélek eltávozott.

K: Miért dörög az ég, és miért villámlik?

AK: Az is azért dörög, mert a hideg meg a meleg összecsap, és emiatt. A villám például az elektromos kisülés. Ezzel kapcsolatba régen hallottam, hogy mikor van egy villám, és mondjuk elszámolsz ötig, akkor rögtön követi egy nagy dörgés.

K: Hogyan keletkeztek a hegyek?

AK: A hegyek, azok úgy keletkeztek, hogy, szóval régen nem voltak ilyen nagyok a hegyek. A földkéreg egymásba csuszott, mert a föld mozgásban van, és mikor a föld mozog, akkor az megrogyik, és mindig gyűrődik egymásra az évmilliók során. Egyszóval mindig halmozódott magasabbra, felfele. Mikor látunk egy hegyet, akkor azt úgy képzeljük el, hogy olyan van az óceánba is, csak azt mi nem lássuk, mert nem a felszínen van.

K: Milyen füveket ismer, melyekkel gyógyítani lehet? Miből főztek/főznek teát, és milyen betegségekre?

AK: Hát, sok fű van, sok. Régen ugye csak a gyógyfűvel gyógyítottak, mivelhogy nem volt gyógyszer, mindenféle kémiai anyag. Például van a székfű vagy kamilla, cintória teának, cickafark, útilapu, akkor, lándzsás útifű, csorbóka, van szuróka, rengeteg ilyen csonár. Ezek minden betegsége, gyomorfájásra jók, vértisztítók és gyulladáscsökkentők. Teát lehet szinte mindből. Csonárt, cintóriát gyomorbántalmakra megfőzni teának. Vagyis úgy kell elképzelni, hogy leszedték a füveket és azt nyáron kiszárították, majd elraktározták, és mikor használni akarták, leöntötték forralt vízzel és megitták.

K: Hogyan gyógyították régen a következő emberi betegségeket: aranyér, csonttörés, derékfájás, égés, fagyás, fejfájás, hasfájás?

AK: Nem tudom, az aranyért hogy gyógyították, szerintem hideg kellett neki, mert a meleg csak gyulladást okoz. Csonttörésre sok paszulyt kellett enni, mert az tudni való, hogy jó csonterősítő, de ez inkább megelőzésképp jó, hogy ne legyen ritka a csontod. Derékfájásra, reumára a csonár is jó, meg kell csapdosni vele a fájó részt. Égésre tejszint tettek, de ha a füveket nézzük, akkor talán székfűt szoktak tenni, mivel égéskor nagy a gyulladás, így azzal borogatták. Fagyásra is jeget tettek. Fejfájásra mit is szoktak tenni? Biztos, hogy valami gyógyszer volt arra is, de nem tudok rá semmit most. Hasfájásra, hát, attól függ, milyen hasfájás, de ha gyulladás van, akkor székfűteát kellett inni, vagy csonárteát.

K: Ismer-e vagy ismert-e régen a településen kiemelkedő tudású gyógyítót?

AK: Ismertem, persze. Volt ilyen a faluba is, aki foglalkozott ilyen-olyan dolgokkal. Le tudta például olvasni a szemölcsöt is a kezdről. Elmentél hozzá, és akkor szépen leolvasta, és másnap már nem volt ott. Nekem is van olyan ismerősöm, aki még, mikor élt az illető, felkereste, és valóba segített neki leolvasni a szemölcsöt az ujjáról. Több mindnet tudott,

rontani is tudott, állatokat meggyógyítani. Régen mondjuk nagy volt a rontás az állatok körébe, a jószágot sokat megrontották.

K: Ön szerint vannak boszorkányok?

AK: Manapság? Hát, manapság már nem nagyon, de még előfordulhatnak éppen. Régen jobban, mert régen jobban hittek az emberek benne. Most már nem hisznek benne.

K: Miről lehet megismerni őket? Hogyan néznek ki?

AK: Szerintem a beszédjükről rögtön észre lehet venni, fura a beszédjük, a nézésük – egyedi. Kinézetre nem öltöznek olyan túl szépen, hanem inkább az a régimódi, rongyosabb fajta ruhákba járnak, szerintem. Inkább idősek lehetnek boszorkányok, szerintem. Öreg mamáknak néznek ki, fekete kendővel a fejükön.

K: Ön szerint kiből lesz boszorkány, és hogy tanulja a tudományt?

AK: Hát, aki a gonosztságot nagyon szereti, az nagyon megtanulja ezt a boszorkányságot. Aki szeret gonoszkodni, szereti a rossz dolgokat. Szerintem ez rászáll az elődjétől, vagyis rá hagyja az elődje, így áthagyományozódik. Mielőtt hal meg fele az elődje, akkor odahívja magához, és átadja neki. Hallottam régen, hogy az ilyen ember addig nem is tud meghalni, míg át nem adja valakinek a képességét.

K: Hisz az átokban? Tud-e olyat, hogy az átok beteljesedett?

AK: Hát, régen átkozódtak, igen, volt átkozódás, meg még mai napig is vannak, hogy megátkozzák. Általában beteljesedik, úgyhogy biztos, hogy van ilyen, de régen többször előfordult ez. Volt olyan is, hogy visszaszállt az átok. Aki tehát átkozódott, az lett a bajba.

K: Fűződnek-e történetek a településhez, annak valamely épületéhez, romjához? Járt-e ott valamilyen nevezetes személy?

AK: Esze Tamás tudom, hogy zászlót bontott itt, ő járt itt, meg tán Rákóczi is. A Vári várt tudom, hogy itt volt, egy nagy vár volt. Itt volt nem messze a, a Borzsa mellett. Régen azt beszéltek, hogy volt a várnak egy nagy folyosója, ami a folyó alatt átment, és azon keresztül be lehetett jutni a várba. Ott volt egy temető a túloldalt a Borzsa partján, és még mai napig is megvan a temető. Hóttborzsaszegnek hívják.

K: Tudna mondani olyan mesét vagy történetet, amit nem könyvből olvasott, hanem szüleitől/nagyszüleitől hallott?

AK: Nagyapámtól hallottam egy jó mesét, egy kisfiúról szól, aki eltéved az erdőbe. Elmondom akkor. Egyszer egy kisfiú – ez nagyon régen volt, és szegény családba volt – elment fát szedegetni az erdőre, mivelhogy tél volt, nem tudtak fűteni, és nagyon szegények voltak. Elment hát magába az erdőre fát szedegetni a kis szekérével. Szedegeti a fát, szedegeti, egyszer csak ráesteledett. Hát, gondolkodott, mi tévő legyen. Ugyi megjijedt,

már haza nem tudott menni, mert sötét vót, így aztán felmászott egy hatalmas nagy és magas fára. Hát, egyszer csak éjfél tájba hallja, hogy nagy csete-pattéval jönnek valakik. Megijedt nagyon a kisfiú. Zsiványok voltak. Éppen az alatt a fa alatt telepedtek le, amelyiken a kisfiú fenn volt. És akkor fenn a kisfiú a fa tetején nagyon félt. A zsiványok csak ettek-ittak, hordó borokot hoztak, nagy marhát sütöttek a fa alatt, nevettek és mulattak. Egyszer csak egy zsivány, ahogy evett-ivott, felnézett a fára és meglátta a kisfiút. Azt mondja a zsivány egyből:

– Hej, gyere le te kisfiú onnan a fa tetejéről! A kisfiú nem akart lefele mászni, mert nagyon megijedt, de addig-addig mondta a zsivány, hogy jöjjön le, hisz nem fogják bántani, hogy csak lemászott. Na, osztán megvendégelték, adtak neki enni-inni, jóllakott a kisfiú. Közbe megkérdezték tőle, hogy mit keres itt az éjszaka közepén. A kisfiú elmondta, hogy eltévedt fagyűjtés közben, és mielőtt megtalálta volna a kivezető utat, ráesteledett. A zsiványok megígérték neki, hogy pirkadatkor kivezetik az erdőből. Lepihentek hát, és mikor eljött a hajnal, kikísérték a fiút az erdőszélig. De az egyik zsivány azt mondta:

– Mi nem mehetünk ki az erdőből, mert minket a falusi emberek nem kedvelnek, mi különálló nép vagyunk, akik az erdőt járjuk, és oda tartozunk, úgyhogy innen magad kell továbbmenni. Elköszönt hát a kisfiú, megköszönte a zsiványoknak a segítséget és hazament. Az otthon aggodalmaskodó szülők nagyon megörültek, mikor meglátták, a kisfiú pedig boldogan mesélte el nekik, hogyan sikerült kijutnia az erdőből, és hogy milyen jószívű erdei népséggel ismerkedett meg.

5. Adatközlő (AK): Jakab Ilona

K: Ön vallásosnak tartja magát?

AK: Hát, igen, ez egy nagyon jó kérdés. Nehéz rá válaszolni, mert én nem tartottam magam soha semminek, mert nem hittem, vagyis hittem, mert mindig vót bennem egyfajta hit, istenfélő hit, de nem istenfélő vót, hanem Istentől való félelem vót bennem, tehát míg meg nem ismertem az Úr Jézust. De azt tudom mondani, hogy míg élek se fogom úgy megismerni, mint ahogy szeretném, de minden nap jobban, közelebb és közelebb szeretnék hozzá jutni, de még ma is van, hogy érzem, hogy néha távolabb vagyok, máskor közelebb. Inkább azt mondom, hogy most már én inkább hívő embernek tartom magam, mint vallásosnak.

K: Mit jelent ön számára a vallás?

AK: Számomra a vallás egyfajta valamibe való hit, amit vallunk. Például nem biztos, hogy minden hívő vallásos. Bármibe lehet hinni, bármit vallhatunk: van, aki vallja, hogy van

Isten, van, aki azt mondja, hogy nincs Isten. Tehát egyik is egyfajta vallás, a másik is egyfajta vallás. Az igazi vallás szerintem az Istenbe való hittel kapcsolatos, de inkább azt mondom, hogy ugye mi reformátusok vagyunk, és a református vallást gyakoroljuk, ugyanakkor nem biztos, hogy minden ember hívő, aki református, de vallásos, mert református vallásban van.

K: Mesélne kicsit arról, hogyan nevelődött bele a vallásba?

AK: Én a vallásba sajnos sehogy nem nevelődtem bele. Arra emlékszek kicsi koromban, hogy az én nagymamám volt egy Bibliája, ami egy nagyon nagy, hatalmas nagy Biblia volt, és az én nagymamám katolikus vallású volt, de én azt a Bibliát mindig a kezembe tartottam, és meg akartam mindig nézni, hogy mi van benne, kicsi koromban. Az én mamám az mindig azt mondta, hogy: Te ezt jányom nem érted, még nem érted. Nem tudtam, hogy, miért mondja, de mégis vágytam rá, hogy mi van benne, de sose tudtam. Szóval nekünk nem volt Bibliánk, nem volt énekeskönyvünk, szóval nem voltam egy ilyen vallásos közegbe otthon – a családba. Az édesanyám bár járt templomba nagyon ritkán, majd később egy kicsit sűrűbben, de sose beszélt nekem Istenrű, csak inkább azt beszélte mindig, hogy ha elmegyünk a templomba, akkor csendbe kell lenni, mert a Bibliát hozzánk vágják. Úgyhogy nagyon csendbe kell lenni, tisztelettudóan kell viselkedni. Szóval nem nevelődtem bele a vallásba. Én az Úr Jézus Krisztust megismertem negyven éves koromban, amikor egy, az Imányi József Váriba volt ilyen evangelizációt tartani. Én akkor döbbsentem rá, amikor az egyik prédikációt meghallgattam – a bűnről beszélt egyébként, és arról, hogy ha nem térünk meg, akkor a bűnünkben fogunk meghalni és örök kárhozatra jutunk – és én akkor nagyon elgondolkoztam rajta és megérintett az én bűnösségem, mert akkor a prédikáció alkalmával rájöttem, hogy milyen nagyon bűnös vagyok. De hát Isten nélkül minden ember bűnös, és ha Isten nélkül élünk, akkor kárhozatra megyünk. Szóval akkor én úgy éreztem, hogy meg akarok az Úr Jézushoz térni, és az istentisztelet után én visszamentem sok másik vári emberrel, úgyhogy én az óta folytatom ezt az Úrral való járást: vagyis olvasom a Bibliát, olvasom az ígét, tanulmányozom a szövegeket. Nekem minden nap egy új csoda, amikor hallok vagy tanulok valamit az Istenről.

K: Akkor ön most vallásosabb, mint fiatal korában?

AK: Hát, igen, mondhatom, igen.

K: Ön szerint a nők vagy a férfiak vallásosabbak?

AK: Szerintem a nők, szerintem a nők.

K: Ezt meg tudná indokolni?

AK: Hát, eleve az, hogy a férfiak nagyon, ö, nagyon kis létszámba járnak például Váriba is templomba, többen inkább nők vagyunk. Általába én is, mióta már jártam ilyen alkalmakra, akkor több helyen is inkább a nők vesznek részt, azt tapasztalni. Én szolgáltam a Váriban működő felnőttkórusban, és onnan is sok helyre utazva azt tapasztaltam, hogy inkább a nők többen vannak az ilyen helyeken.

K: Mikor tanult meg imádkozni?

AK: Ilyen kis könnyebb imákat már kiskoromba a mamámtul megtanultam, hogy Én Istenem, Jóistenem, becsukódik már a szemem, meg ilyen hasonló, de mondjuk még mondhatom azt, hogy szinte a Miatyánkot sem akarta édesanyám megtanítani. Valahogy persze megtanultam valamikor, de az nem akkor volt, olyan kisgyermek koromba.

K: Volt valamilyen ima, amelyet kiskorában elmondott?

AK: Ezt a kis ilyen imákat, mint az Én Istenem, Jóistenem, becsukódik már a szemem, de a tiéd nyitva, Atyám, amíg alszom vigyázz reám. Vigyázz az én családomra, vigyázz az én testvéremre, mikor a nap újra felkel, csókolhassuk egymást reggel. Ámen. Ezt is kismamám tanította.

K: Elmondaná azokat a tanult imádságokat, amiket reggel és este szokott imádkozni?

AK: Én sokáig nem tudtam imádkozni fennhangon, és nem is tudtam az Úrhoz szólni, és én ezért nagyon sokat imádkoztam, hogy adjon a számba szavakat, hogy tudjak hozzá szólni, mert szerintem az az igazi imádság, ami belülről jön, és amit csak mi mondunk. Tehát betanult imádságokat nem nagyon mondok és nem is tanultam régen se be, de azt nem mondhatom, hogy nem is olvastam el valamikor ilyet. Általában én magamtól szoktam mondani Istennek. Reggel mondom, amikor felébredek, akkor megköszönöm az Istennek, hogy velem volt az éjszakába, megköszönöm, hogy vigyázott rám, kérem, hogy bocsássa meg nekem minden bűnömet, kérem, hogy legyen velem a napon, áldja meg azt a napot, amivel még megajándékozott és este pedig megköszönöm megint, hogy velem volt és ugyanugy, ahogy a szivembe jön, hogy mi történt akkor nap például. A megfogalmazott gondolatok után a Miatyánkot szoktam elmondani reggel is meg este, de más tanult imádságot nem.

K: Elmondaná ezt az imát?

AK: Miatyánk, ki vagy a mennyekbe, szenteltessék meg a te neved. Jöjjön el a te országod, legyen meg a te akaratod, mint a mennyben, úgy itt a földön is. A mi mindennapi kenyerünket add meg nekünk ma. És bocsásd meg a mi vétkeinket, miképpen mi is megbocsájtunk az ellenünk vétkezőknek. És ne vígy minket kísértésbe, de szabadícs meg minket a gonosztól. Mert tiéd az ország, a hatalom és a dicsőség, mind örökké. Ámen.

K: Szokott böjtölni? Mikor? Miért? Ha böjtöl, akkor is ezeket az imádságokat mondja el?

AK: Nem, nem szoktam böjtölni, nem szoktam. Szerintem nem az számít, hogy mit eszek, meg mit nem, hanem hogy a szívembe mi van.

K: Ismer hálaadó imádságokat?

AK: Hát, a hálaadó imádság is a szívemből jön. Szóval én csak saját szavaimmal szoktam Istennek hálát adni. Mindenért hálát adok, mindenért. Mindent, ami túllem telik, tehát ami csak számra jön szavak, azzal mindenért hálát adok. Csak neki vagyok hálás, mert mindent tőle kapok, semmim nincsen, ami ne tőle lenne.

K: Ön szerint miért kell imádkozni?

AK: Az imádkozás az olyan, mint egy lélegzetvétel a léleknek. A nélkül nem tudunk élni, tehát az, ha nincsen, nem tudunk imádkozni, vagy nem imádkozunk, hát, akkor egy olyan lélektelen életet élünk, ami nekem má, nekem má idegen.

K: Ön szerint mikor hallgatja meg az Úr az imádságot?

AK: Én szerintem akkor hallgassa meg az Úr az imádságot, amikor teljes hitünkből és teljes szívünkből tudunk imádkozni, és valóban elhisszük azt, amit kérünk, és hisszük, hogy van Isten, mert, hogyha nem hisszük és nem úgy imádkozunk, hanem csak úgy elmondjuk Istennek, akkor nem biztos, hogy meghallgassa, mert az nem igazi. Én má tapasztaltam azt az én esetemből, hogy volt olyan, hogy imádkoztam, de csak olyan felületes imádságba. De amikor teljes szívemből úgy odatérdepeltem az Úrhoz és oda vittem teljes szívemmel, az imádsággal valamit, amit kértem, akkor meg is kaptam. Tehát szerintem azt hallgassa meg inkább, de egyébként mindenre figyel, az Úr mindenre figyel.

K: Többször imádkozik, amikor valakinek a betegségéről értesül? Ne adj' Isten, amikor beteg van a családban?

AK: Hát, persze. Hát, most aztat nem mondhatom, mert sajnos, hogy vannak olyanok, hogy megszégyenülök Isten előtt, mert, ő, bevállalom, hogy igenis imádkozni fogok, de azért sokszor elfelejtem, valahogy sokszor nagyobb a kísértés egyébre. De imádkozni, ha imádkozok, akkor belevonom sokszor azt az embert, akinek gyógyulásra van szüksége. Ha pedig elfelejtem, akkor ilyen visszatérően, akár a házimunka közbe is imádkozok érte úgymond.

K: Korábban látott vagy hallott-e már olyat, hogy segített az imádság? (Betegség, baj bekövetkeztekor?)

AK: Igen, ez személyesen az unokatestvéremért való imádkozás volt. Sajnos a másik unokatestvérem, meg a férjem nem gyógyult meg, de az egyik unokatestvérem nagyon

beteg volt a májával, és én teljes szívvel könyörögtem az Úrhoz, és az meggyógyult, úgyhogy megadta. Nagyon örülök neki. Férjem az nem gyógyult meg, valami oknál fogva. Egyszóval minden egyes kérdésünket nem válaszolja meg az Úr Isten, és nem ad meg minden kérést se, de ez az ő szuverén joga, hogy mit ad meg és mit nem, ez nem a mi ügyünk. A mi feladatunk az az, hogy imádkozzunk, és ha megadja, akkor meg örülünk neki.

K: Ismer olyan történetet, amely Jézus és Mária földönjárásáról szól?

AK: Hát, amikor borrá változtatta a vizet. Akkor még egy történet van, Máriával kapcsolatos. Amikor odamentek Jézushoz és mondák, hogy itt vannak a testvéreid meg anyád, és akkor Jézus így válaszolt: Kik az én testvéreim és ki az én anyám? Aki cselekszi az Úrnak az akaratát, azok az én testvéreim, nővéreim és anyám. Ezek hirtelen, amik eszembe jutnak.

K: Hány éves korától kezdte el az istentiszteleteket látogatni?

AK: Legalább, hát, kicsi koromban. Úgy jött ki, hogy mielőtt úrvacsorázni kellett volna menni, már az előtt jártunk. De sokat ugyi az iskolába is tiltva vót abba az időbe a templomba járás, sokat piszkáltak érte bennünket, meg a tanító oda állt a templom ajtajába, oszt akkor nem engedett be. A kommunizmusba volt ez ugye. Sajnos, hogy egyébként férjhez mentem, templomba is esküdtem, de utána még hosszú ideig nem jártam. Én amióta járok, rendszeresen, az negyven éves korom óta van.

K: Hogyan zajlott régen a keresztlő, házasságkötés és temetés?

AK: A keresztlő is úgy zajlott, mint most. A keresztszülőnek meg szülőnek oda kell állni az Úr asztalához, és akkor van egy rövid istentisztelet, amibe elmondja a tiszteletes, amit oda szán, amit meg akar osztani velek. Aztán megadja neki a nevet, odalép hozzá és megkereszteli ugye az Atyának, a Fiúnak és a Szentléleknek a nevébe, majd megáldja. Ez után a gyülekezet elmondja a hitvallásunkat, és ennyi körülbelül. A házasságkötés is ilyesmi. Bemegy a fiatal pár a templomba, akkor is van egy rövid istentisztelet, fogadalmat is tesznek, és annyi. A temetés is úgy zajlik, hogy a pap eljön, meg ott vannak az emberek is, aztán van egy ének és istentisztelet már az élőknek, vagyis azokhoz szól, megszólítja az embereket az ige által, aztán elbúgyuztassa, merthogy van egy búcsuztató, aztán megint egy ének, és elindulnak menetbe a temetőbe.

K: Ön milyen gyakran jár úrvacsorázni?

AK: Hát, én amióta negyven éves korom óta templomba járok, azóta sokat megyek. Képzeld el, eleinte, vagyis megtérésem után még nem mentem mindig úrvacsorázni, sőt, még a Sátán is abba az időbe sokat kísértett, mert milyen érdekes, hogy aki az övé, azt nem

kisérti, de azt, aki már nem az övé, vagy nem akar az övé lenni, hanem az Úré, azt egyre jobban kísérti. Volt többször, hogy úrvacsora előtt érdekes módon történt velem olyan dolog, ami miatt eleinte nem mentem, mert azt gondoltam, nem vagyok rá érdemes. Ez tartott több időn keresztül, míg egyszer aztán imádkoztam, és az Úr kinyitotta a szememet, hogy hát ez így nem jól van. És akkor eszembe jutatta nekem minden egyes kérdést, ahogy a pap felteszi, mikor úrvacsoraosztás van, hogy hiszed meg vallod, meg akarod, meg fogadod, stb. És akkor eszembe jutott nekem az, hogy, ha én ezt fogom csinálni, hogy én mindig azt fogom mondani, hogy nem érdelem, akkor sose jutok oda, tehát ez is a Sátán műve vót és erre rá kellett ugy jönnöm. Még akkor élt a férjem, minden percen vele összevesztünk, mielőtt menni kellett volna a templomba, mindig vót valami piszkálódása neki, ami miatt én nem mentem. Egyszer eszembe jutott az, hogy azt mondja az ige, hogy: Te hiszed azt, hogy neked az Úr Jézus halálaért bűnbocsánatot ad? És akkor eszembe jutott, hogy hát én ezt elhiszem, hát akkor mehetek, mert bár ezt a bűnt elkövettem, való igaz, de az Úr azért a bűnért is már meghalt, tehát már a keresztre vitte. Ez persze nem azt jelenti, hogy én akkor most már elkövethetek bűnt, na de tudatlanul is, akaratlanul is elkövetünk, mert ilyenek vagyunk, de én már ettől függetlenül elmehetek a templomba úrvacsorázni. Na, és azóta nem azt mondom, hogy nem hagytam ki még sose alkalmat, de általában járok úrvacsorázni.

K: Volt-e régen diktálás? Miért volt szükség rá? Hogyan tekint a változásokra?

AK: Volt. Most mondjuk, megmondom őszintén, hogy én gyerekkoromról emlékszek a diktálásra, múltóan. Én egy olyan ember vagyok, aki gyerekkorom minden pillanatára nem emlékszek. Múltóan emlékszek, hogy a temetésen is mindig diktálás vót, tehát a templomba is mindig diktálás vót. Hogy miért volt ez, azt én nem tudom, szerintem nem vót mindenkinek énekeskönyve, mert mondjuk nekem se vót, az én édesanyámnak se vót, tehát akkoriba nem lehetett venni, mert kommunizmus vót, vagy fogalmam sincs. Viszont mióta én má járok templomba, megtérésem, vagyis negyven éves koromtu kezdve, azóta nincsen diktálás. Azóta nekem mindig van énekeskönyvem, azóta nem diktálnak soha.

K: Református létére hallott-e, tud-e Mária-imát?

AK: Nem, nem tudok.

K: Ön szerint hogyan teremtette Isten a világot?

AK: Egy szavával. „Legyen” szavával. Nem tudom elképzelni, mert semmit nem tudok ilyenekrű, de ha meg van írva, azt elhiszem.

K: Milyennek képzeled el Istent? Írja körbe.

AK: Ez egy jó kérdés, mert annyi sokszor hallottam már róla, hogy valaki így elképzelem, meg sokszor kérdezik, hogy milyennek is képzelem. Én is úgy szeretnék választ kapni erre, de még egyelőre soha nem kaptam rá választ. Vót úgy, hogy saját magam is képes vótam arra, hogy gondolkozzak, hogy hogy is képzelem el mégis, de képzelem el, hogy nem, sose nem jutott eszembe semmi, és semmit nem tudok magam elibe képzelem. Végül mindig oda lyukadok ki, hogy Isten nem kiábrázolható. Tehát Isten nem mutassa meg nekem ezt, hogy most te így képzelem el, vagy úgy. Magamtól semmilyen elképzelem sincs egyszerűen. Nem tudom kiábrázolni.

K: Hogyan képzelem el a mennyországot?

AK: Ez is egy ilyen nehéz kérdés, mert nem tudom elképzelem. Nekem azt mondja Isten igéje, hogy szem nem látta, fül nem hallotta, elme el nem képzelem – tehát akkor szerintem ezt nem lehet elképzelem, ezt majd ott fogjuk meglátani, ha odakerülünk. Én szerintem csak ott lesz majd látható, majd ott lesz majd meglepetés, mert azt mondja az ige: Most még tükör által homályosan láttok, de akkor majd tisztán. Én szerintem ehhez nagyon nagy hit kell, hogy ezt elhiggyük, hogy igen, meg fogjuk látni. Sokszor felteszem én is a kérdést magamnak, mikor olyan rosszabb lelkiállapotba vagyok, hogy vajon találkozok vele, meglátom, vagy oda fogok jutni, és akkor mindig megerősödök, hogy hiába halt meg Jézus akkor, oszt akkor felébredek, az elmém kitisztul, hogy Isten azt akarja, hogy higgyem el és ragaszkodjak, kapaszkodjak.

K: Ön milyennek képzelem el a poklot?

AK: Poklot? Úgy van megírva, mint egy tüzes kemence, na de valami irtózatosan képzelem el én is, úgyhogy nem vágnék oda. Nem tudom, de nagyon borzasztó lehet ott.

K: Ön szerint ki jut a pokolba?

AK: Hát, ez olyan kérdés, amire nehéz választ adni. Úgy kijelenteni dolgokat, ami előtt rejtve vagyunk, vagy amivel még nem vagyunk tisztába, olyan értelemben, hogy most nem mondhatom, hogy te oda fogsz jutni, én meg nem. Én szerintem pokolra, hát, ha mondani kell valamit, akkor az jut, aki nem hisz az Úr Jézus Krisztusba.

K: Ki juthat a mennybe?

AK: Hát, szerintem, én például mondjuk úgy képzelem el, hogy aki hisz az Úr Jézusba, az mindenki oda jut, szerintem, de viszont nem lehet azt mondani arra a másikra, aki még most nem hisz, hogy az nem oda jut. Szerintem ugyanúgy nem lehet ezt se megmondani. Azt mondja az Úr, hogy nincs olyan bűn, ami meg nem bocsátható, mert ő minden bűnért meghalt. Egyedül azt a bűnt nem bocsássa meg Isten, ha nem hiszünk a Szentlélekbe, de Istennél van ez, még egyszer mondom, ez olyan titok, amit nem tudunk.

K: Ön szerint milyen alakú a Föld? Mi tartja a Földet?

AK: A tudósok azt mondják, gömbölyű alakú a Föld. Én szerintem az Isten tartsa a Földet a tenyerén. Valahogy úgy képelem el. Régen, képzeld el, volt egy olyan elképzelésem, hogy nem tudtam sokszor, hogy ő bennem van és én őbenne, és úgy képzeltem el, hogy az Isten a világmindenség, és mi abba benne vagyunk. Tehát ő ott van mindenütt, ő tart mindent, és mi vagyunk benne. Én így képzeltem el valahogy, hogy ő bennünk, mi benne, de ne tudom, ehhez nincsen valahogy még felfogásom, sejtelmem, de ezt csak Isten tarthassa fenn.

K: Ön szerint mi látható a holdban? Szokás volt-e régen az újholdat köszönteni?

AK: Hát, nem tudom, mi volt régen szokás, de biztos, hogy mindenféle ilyen szokások voltak, mert nagyon el volt uralkodva még az én időmbe is ez a babonaság. És ezek is a mindenféle napisten meg holdisten, na vótak ilyenek. Természetesen, hogy mindig figyelték az emberek az újholdat, teliholdat, mindig kapcsoltak valamit hozzá, ez mindég vót és szerintem még mai napig is van, és sok ember hisz benne. Én úgy tudom, a hold Szent Pétert ábrázolja az esernyőjével, vagyis mintha azt látnám legalábbis. Az újholdat köszönteni nem tudom, hogy volt e szokás.

K: Ön szerint mi okozhatja a jégesőt?

AK: Nem tudom, szerintem ez is valamilyen természeti jelenség, de abba biztos vagyok, hogy a havat, akármit az Úr irányít. Ő azt mondja, hogy esőt ad a hívőkre, a hitetlenekre, a jókra, rosszakra egyformán, nem tudom.

K: Milyen csillagképet ismer? Lehet-e a csillagokból valamire következtetni?

AK: Nem nézem a csillagokat, a csillagképeket, nem hiszek ebbe az ezotériába, horoszkópba se, de ismerek csillagképeket. Hát, mit tudom én, mondjuk van: Nyilas, Nyúl, Kis Medve, Nagy Medve, Mérleg, Szűz, Oroszlán, Orion. Régen biztos következtettek róla, meg figyelték, de én nem értek ehhez, meg nem is akarok.

K: Miért dörög az ég, és miért villámlik?

AK: Szerintem ez is egy természeti jelenség.

K: Hogyan keletkeztek a hegyek?

AK: Hű, jó kérdés. Isten alkotta azt is, valahogy megteremtette.

K: Milyen füveket ismer, melyekkel gyógyítani lehet? Miből főztek/főznek teát, és milyen betegségekre?

AK: Vannak olyan dolgok, amik engem sokszor foglalkoztattak, biztos vagyok benne, hogy van benne valami jó is, de én nem hittem az ilyen dógokba, hogy mondjuk gyógynövénnyel kezdtem volna magamat gyógyítani. Lehet, hogy rossz ez, mert valaki

mondjuk, aki hisz benne, az használja és meg is gyógyul, de én nem nagyon használok ilyet. Egyedül, amit szoktam használni, az a kamilla. Teába iszom, meg, ha van valami gyulladás, akkor arra rá teszem, rákötöm. Nagy figyelmet nem tulajdonítottam ezeknek soha. Sebekre kiskoromba raktak mindenféle füveket, de én nem, nem csinálok ilyet.

K: Hogyan gyógyították régen a következő emberi betegségeket: aranyér, csonttörés, derékfájás, égés, fagyás, fejfájás, hasfájás?

AK: Csonttörésre van egyfajta növény, azt úgy hívják, hogy ínnyújtó gaz, és avval szokták, azt szokták teának főzni, olyan főzetet csinálni, és abba szokták áztatni, vagy azzal bekötni, meg ilyenek. Emlékszek rá, egyszer elmentem az orvoshoz, mert fájt a fülem, és annak az volt az első kérdése, hogy csepegtettem e bele valamit. Mert ha valami növényfélét, vagy valamit belecsepegtettem, akkor rögtön mondjam, mert meg se nézi. Azt mondta, hogy ezt nagyon nem szabad csinálni. Régen túrték a fájdalmat. Hasfájásra köménymagos teát főztek. Azt mondták általában, hogy az jó, ha a gyerekek fáj a hasa, úgyhogy azt főztem a fiának, arra emlékszek. Én mondjuk azt se ittam soha.

K: Ismer-e a településen kiemelkedő tudású gyógyítót?

AK: Itt Váriba? Nem nagyon, má kihaltak, csak régen voltak. Azt mondjuk tudom, hogy a faluba régen is, az én időmbe is nagyon babonások voltak az emberek. Én arra emlékszek, hogy én mikor férjhez mentem, és a kisgyerekem mindig, amikor sírt, akkor az én nagymamám mindig eljött és szenes vizet csinált neki, és én azt sose tudtam, hogy az mi. Meg arra emlékszek, hogy vót Váriba egy asszony, és mindig ólmot öntött. Mindig aztat csinálták, hogy na, sír a gyerek, akkor biztos valami baja van, biztos megverődött, ilyesmi, úgyhogy akkor hívni kellett azt az asszonyt. Emlékszek, egy este, későn el kellett nekem érte menni, mert ordított, kifele meredt a fiu, úgyhogy el kellett menni érte. Én meg, mint buta, elmentem, mert a nagyszülők azt mondták, hogy menni kell. Annyit tudok, arra emlékszek, hogy egész hazafele úton imádkoztam az Istenhez, hogy bocsássa meg, amiért elmentem. Az ott öntögetett, meg mit tudom én, mit csinált azzal az ólommal, nem tudom, de a gyerek nem sírt tovább. Ma már persze tudom, hogy ezt nem szabad, meg ez nem Istentől való dolog.

K: Ön szerint vannak boszorkányok?

AK: Vannak, szerintem. Az ördögnek is vannak emberei.

K: Miről lehet megismerni őket? Hogyan néznek ki?

AK: Nem tudom, de a tévébe már vót olyan műsor, hogy kimondotthon boszorkányokhoz lehetett telefonálni, és ezeknek az embereknek az vót a titulusa is, ami ki vót írva, hogy boszorkány. Ez van ma is. Egyszerű emberek ezek is, olyan szépek, vagy na, normálisak,

olyan, mint te vagy én. Szóval nincs külön jele, tehát első ránézésre nem is gondolnád, hogy az.

K: Ön szerint kiből lesz boszorkány, és hogy tanulja a tudományt?

AK: Hát, én szerintem, aki ezzel a fekete mágiával, meg valamivel még foglalkozik, nem jut eszembe most. Én szerintem van olyan iskola is, ahol ezt tanulják, mintha hallottam volna már rulla Magyarországon. Legelőször is ebbe a dologba hinni kell, hinni kell benne. Ű abba hisz, és hogyha, na, nem tudom, nem tudom, de nagyon sok olyan van, aki a tévébe is mond valami hülyeséget, de én szerintem van, aki az ördögnek ilyen embere. Ez az ember meg valóba megmondja, amit kell mondani, tehát van hatalma és meg tudja téveszteni az embert, szerintem legalábbis.

K: Hisz az átokban? Tud-e olyat, hogy az átok beteljesedett?

AK: Biztos van olyan, aki átkozódik, és az átok is beteljesül, de én abba hiszek, megpróbálok legalábbis minden féle képen, hogy az van mondva, meg azt tanultuk, hogy aki az Úr Jézus gyermeke, azon nem fog az átok. Tehát átok van, átkozni lehet, biztos engem is átkoztak már. Hát, vót már ilyen, hogy beteljesedett, megrontották vagy valami.

K: Fűződnek-e történetek a településhez, annak valamely épületéhez, romjához? Járt-e ott valamilyen nevezetes személy?

AK: Fűződnek, de én nem tudom így elmondani neked. Esze Tamás is járt itt, a templomon van emlékmű is neki. Várrom is vót, biztos vannak.

K: Tudna mondani olyan mesét vagy történetet, amit nem könyvből olvasott, hanem szüleitől/nagyszüleitől hallott?

AK: Nem tudok ilyen történeteket, nem hallottam semmi ilyet, amire emlékezhetnék.

6. Adatközlő (AK): Lengyel Ilona

K: Ön vallásosnak tartja magát?

AK: Vallásosnak tartom magam, hát, hiszek Istenbe. Vallást teszek róla, vallom az Ő nevét. Ezen túl én hívő embernek tartom magam elsősorba inkább, mint vallásosnak.

K: Mit jelent ön számára a vallás?

AK: Isten hitet jelent, hogy megvallom a Jóistent.

K: Mesélne kicsit arról, hogyan nevelődött bele a vallásba?

AK: Hát, igen. Abba az időbe nehéz vót, de azért eljártunk a templomba, tanítottak imádkozni a szüleim, igen, úgy nevelkedtem a családba. Az anyukám is vallásos vót.

K: Ön most vallásosabb, mint fiatal korában?

AK: Most igen, igen.

K: Ön szerint a nők vagy a férfiak vallásosabbak?

AK: Hát, szerintem a nők.

K: Miért gondolja így?

AK: Nem is tudom, miért is van így, de mégis a nők inkább eljárnak olyan vallásos gyülekezetekbe, azokat jobban foglalkoztassa ez az egész, mint a férfiakot. Lehet, hogy a férfiak is hisznek Istenbe, meg minden, de azért nem úgy állnak hozzá egészen a dógokhoz.

K: Mikor tanult meg imádkozni? Gyermekkorában imádkoztak együtt a családdal?

AK: Igen, imádkoztunk, igen. Gyermekkoromban. Egész kicsi koromban. Tíz éves korom körül már arra emlékszek, hogy minden este imádkoztunk, mindég imádkoztunk, kivált, ha lefeküdtünk. Úgy nem aludtunk el.

K: És ez hogyan zajlott?

AK: Hát, mikor együtt mondtuk, mikor magunkba. Vót, hogy elkezdte az anyukám, utána meg mondtuk mi, vagy mondtuk együtt.

K: Akkor legtöbbször este imádkoztak?

AK: Igen, meg úgy étkezések előtt is vót, hogy mondtuk, de akkoriban annyira nem, mint most inkább.

K: Milyen imádságokat mondtak el?

AK: Hát, a Miatyánkot, meg a Hiszekegyet, ezt mindég elmondtuk. Meg mondjuk az Üdvözlég-et is, mert az én anyám izé vót, katólikus. Édes mindig aztat mondta, valóba. Meg az Én Istenem, Jóistenem-et is mondtuk, mikor kicsik vótunk, ugyhogy azt is mindig elimádkoztuk.

K: Elmondaná azokat a tanult imádságokat, amiket reggel és este szokott imádkozni?

AK: Hiszek egy Istenben, mindenható Atyába, mennynek és földnek Teremtőjébe. Hiszek Jézus Krisztusba, Isten egyszülött Fiába, mi Urunkba, ki fogantaték Szentlélektől, született Szűz Máriától, szenvedett Poncius Pilátus alatt, megfeszítették, meghala és eltemették. Szálla alá poklokra, harmadnapon halottaiból föltámadt, fölment a mennyekbe, ott ül a mindenható Atyaistennek jobbján, onnan lészen eljövendő ítélni eleveneket és holtakat. Hiszek Szentlélekben. Hiszek egy egyetemes keresztény Anyaszentegyházat, szenteknek egyességét, a bűnök bocsánatát, a testünk feltámadását és hiszem az örök életet. Ámen. Üdvözlég, Mária, magasztalva vagy! Az Úr van teveled. Áldott vagy az asszonyok között, és áldott a te méhednek gyümölcse, Jézus. Istennek szent anyja, imádkozzál miérettünk, bűnösökért, most és mindörökké. Ámen. Fehér rózsa, Mária, engem Jézus talál. Szent szívével szeretett, szent vérével megváltott. Az én házam Szent Antal, négy szögibe négy angyal. Közepébe szent kereszt, forogjatok keresztetek, őrizzetek angyalok. Hadd

nyugodjam Máriámnak kebelébe, szent nevébe. Éjfél tájba kukorékol a kakas, kiáltja Máriát: Kelj fel, kelj fel, Mária! Szent Fiadat ellopták, vasdárdákkal dárdázzák, tövisekkel koronázzák. Keresztfára feszítették, három csepp vérét elejtették. A szent angyalok felszedték, aranytányérra tették, Egyiptomba elvitték, ott kihirdették. Aki ezt az imádcsgot háromszor napjában elmondja, Isten a hét bűnét megbocsássa. Ámen. Ezeket a katólikusokat is azért szoktam imádkozni, mert olyan jó imák ezek, olyan szép.

K: Ez nagyon érdekes. És mennyire fér meg ez a reformátusságával? Merthogy ugye két külön vallásról beszélünk.

AK: Hát, ugyi az én anyám katólikus vót, de mélyvallásos vót nagyon, és ő mindig katólikus imákat mondott, erre tisztán emlékszek, mikor mi együtt imádkoztunk.

K: És ön mikor és miért tért át a református vallásra? Vagy már annak is keresztelték?

AK: Engem annak is kereszteltek. Az én anyám ide bekerűt a faluba, és férjhez jött egy reformátushoz, és engem már reformátusnak kereszteltek a református templomba, mert akkor az amugy is ugy vót szokás, hogy annak keresztelik a pulyát, ami az apja. Itt Váriba akkoriba nem vót anyámnak lehetősége a katólikus vallást gyakorolni, mert itt nem vót, csak néhány katólikus, és templom meg egyáltalán nem vót olyan, csak református ugyi. És emlékszek, hogy még az én kiskoromba az anyám képes vót gyalog elmenni Beregszászba, vagy néha Gecsébe is a templomba vasárnaponként.

K: És ön mit gondol ezekről az imákról? Van még más oka is, ami miatt ezeket elmondja, vagy csak megszokás?

AK: Hát, én szeretem ezeket az imákat, mert mint mondtam, szépek. Ugyhogy lehet ez nem olyan jó máskülönben, nem tudom, lehet nem jó, hogy ezeket is imádkozom, vagy nem lenne szabad se, lehet. Én ezt mondjuk nem tartom rossz szokásnak se. Én ugy gondolom, hogy ezzel nem követek el olyan nagy megbocsáthatatlan bűnt, amiért ezeket elmondom, elvégre Mária Jézus anyja vót, egy szent asszony vót, semmi rosszat nem lehet rúlla mondani. Remélni tudom, hogy az Isten ezért nem büntet meg, amiért elmondom. Leheccséges, hogy mert anyám az vót, én bennem is így él ez, de én ebbe nőttem, ugyhogy vótam is ilyen közegbe, mert nekem anyám az magán hordta annak a jegyeit sokáig. Emlékszek, neki vót rózsafüzére is, meg néhány képe, de ezeket nem vitte túlzásba, később má le is vette őket a falrú. Arra is emlékszek, hogy sokat térdepelve imádkozott azért, amiért mondjuk nem tudott olyan könnyen az Isten házába menni, meg ugy gyakorolni a hitét. Később már református hitre váltott, már református pap is temette el.

K: Akkor ön mindig ezeket imádkozza?

AK: Hát, igen, általában ezeket. Szoktam imáccságos könyvből is, amikor nem úgy jönnek a számra fele a szavak. Van olyan imáccságos könyvem, amibe van öreg embernek imáccság.

K: Fel tudna nekem most olvasni egyet belől? Szívesen meghallgatnám.

AK: Hát, hogyne, hogyne. Csak elő kell keresnem. Nagyhatalmú és irgalmas szent Úristen, aki engem egész elmúlt életem minden részében: csecsemőkoromban, gyermekségemben, ifjúságomban, meglett állapotomban nagy kegyelemmel hordoztál, tartottál és tápláltál, s már az öregség hanyatló napjaira juttattál! Mióta élek a te jó voltodból, milyen sokan elhullottak jobb és bal kezem felől! Milyen sokan, akiket ismertem, és akikkel társalkodtam, már régen a sírban fekszenek! Tudom és elismerem, hogy engem nem az én jóságom és mások feletti tökéletességem tartott meg annyi esztendeig az élők földjén, hanem egyedül a te szabad, bölcs és kegyelmes jótetszésed az, aminek köszönöm kell eddig terjedt életemet. Már az is nagy és dicsőséges munkája a te rólam való gondviselésednek, hogy az én árnyékhoz hasonló gyarló életem ennyi időre terjedhetett. De ezzel együtt mennyi mindennapi újabb jótéteménnyel is meglátogattál életem minden napján! Mennyi veszedelemből ragadtál ki! Mennyi számtalan szükségemet teljesítetted be! Mennyi dolgomban, munkámban és igyekezetemben segítettél meg! Mennyi egészséges és békességes napot engedté! Mennyiszor megkoronáztál kegyelmeddel és irgalmaddal! Mennyiszor betöltötted eledellel és örömmel szívemet! Minden lehelletem, pillantásom, lépésem, mozdulásom a te jótéteményed volt! Irántam való irgalmasságod sokaságát meg nem foghatom, el nem mondhatom, csak csodálom, imádom és magasztalom. Ámmen.

K: Szokott böjtölni? Mikor? Miért? Ha böjtöl, akkor is ezeket az imádságokat mondja el?

AK: Hát, igen, szoktam böjtölni. Olyankor más imákat is mondani, a böjt alatt, amit megbánok dolgokat, bűnöket, a magam szava szerint. Ilyenkor igyekszek nem cselekedni rosszakot. Szerintem nem az evés, amit megesszünk, hanem a cselekedet. Nem csak az lehet böjt, na.

K: Olyankor is olvasni szokta az imákat?

AK: Nem, azt általában magamtú mondom.

K: Ismer hálaadó imádságokat?

AK: Hát, legtöbbször azt a fejemű mondok.

K: Ismer olyan imát, melyben kérés van?

AK: Hát, persze, persze. Olyant is szoktam mondani, saját szavaimmal is szoktam hálát adni, sőt, gyakran saját szavaimmal adok hálát, de könyvből is olvasok olyat, mert ott sokszor már könnyebb, ott szépen meg van fogalmazva.

K: Felolvasna esetleg egyet?

AK: Igen. Irgalmas Jóisten, kitől, mint világosság atyjától száll alá minden jó adomány! Hálát adok neked és áldom szent nevedet azért a nagy és megbecsülhetetlen jótéteményedért, hogy velem megismertetted magadat, és akit elbocsátottál, Jézus Krisztust. Tudtomra adtad a bünösök üdvözítése felől elhatározásodat, drága ígéreteidet és parancsaidat. Ezen felül azt is megcselekedted velem Szentlelked által, hogy én téged megengesztelt Istenemnek és Atyámnak tartalak, szent Fiadat úgy látom, mint üdvözítőmet és megváltómat, kijelentett igazságaidnak és ígéreteidnek hiszek, parancsaidat teljesíteni kívánom, és eképpen van hitem a te kegyelmed által. De még mindig kicsi és erőtlen az, ami miatt sokszor kétkedő a bizodalمام, sokszor lankad a könyörgésem, sokszor buzgóság nélküli és kedvtelen az istentiszteletem, nyughatatlan és gyakran békételen a keresztviselésem, sokféle botlással és fogyatkozással van tele az életem. Ó, Isten, aki a megrepedezett nádszálat el nem töröd és a füstölgő gyertyabelet ki nem oltod, aki nem szoktad félbehagyni elkezdett jó munkádat, ne utáld meg, és ne büntesd meg kishitűségemet, és emiatt sokféle erőtlenségemet. Inkább jöjj segítségemre, és szentlelked drága kegyelme által adj növekedést és erősödést hitemnek. Ámmen.

K: Fel tudja idézni, melyik volt az az ima, amit először tanult meg?

AK: Hát, a legelőbb, amit megtanútam, az a Miatyánk vót.

K: Édesanyja tanította meg erre az imára?

AK: Ugy gondolom, édesanyám, igen.

K: Ön szerint miért kell imádkozni?

AK: Hát, mindenért kell imádkozni, nemhogy miér, hanem mindenér. Azért, hogy a lelkünk könnyebb legyen, hogy ezzel az Úrral beszélgetünk, meg hálát adunk, meg evvel ugyi tudunk közelebb az Úrhoz menni, ha imádkozunk.

K: Ön szerint mikor hallgatja meg az Úr az imádságot?

AK: Hát, ha tiszta szívbű, hittel jön az ima.

K: Manapság gyakrabban imádkozik fejből, mint imakönyvekből, vagy inkább fordítva?

AK: Hát, imakönyveket is használok, de például fejből is tudok imádkozni, leborulni. Az ígét is, azt minden nap elolvasom ugyi, meg még most hallgatom a reggeli áhítatot is a telefonba. Vagynak olyan szép beszédek, fél óraig megyen, de nagyon szépek azok.

K: Többször imádkozik, amikor valakinek a betegségéről értesül? Ne adj' Isten, amikor beteg van a családban?

AK: Hát, igen, még az idegenyekér is. Ha az ember úgyi hallja, hogy valaki beteg, oszt akkor imádkozunk érte, persze.

K: Korábban látott vagy hallott-e már olyat, hogy segített az imádság? (Betegség, baj bekövetkeztek?)

AK: Hát, igen, persze, vót ilyen már, hogy imádkoztunk érte, osztán meggyógyult.

K: Volt-e olyan az ön életében, amikor érezte az ima vagy Isten segítségét, hatalmát?

AK: Az én személyes életembe is vót, igen. Hát, a kis unokám is beteg vót nagyon, a vóm is vót egy időbe beteg nagyon, de meggyógyultak. Imádkoztunk és meggyógyultak. Az én gyermekem az sajnos nem gyógyult meg, de biztos meggyógyult az is lelkileg, de testbe má sajnos nem tudott meggyógyulni, elmet.

K: Ismer olyan történetet, amely Jézus és Mária földönjárásáról szól?

AK: Hát, persze. Mikor mondjuk a vizet borrá változtatta. Vót ott úgyi persze ilyen több is, mikor a földön járt és csodákat tett. Mikor a samáriai asszonnyal is találkozott például, mikor az elment vizet meríteni, oszt úgyi az Úr tudta, hogy már hét férje vót és nem olyan tiszta életet élt, és azt is megtérítette, annak is megbocsátott. A nő meg elment vissza, és elmondta, hogy tanákozott Jézussal, meg hogy megtért. Volt az is, akit meg akartak kövegni, mikor Jézus a templomba imádkozott, és ott vót a gyülekezet, az emberek. Úgyi bevitték egy nőt, akit házasságtörésen értek, és meg akarták kövegni. Az Úr meg azt mondta nekik, hogy azok vessék rá az első követ, akik tiszták. A nő végül meg felnézett és akkor hozzá szolt az Úr, hogy: Hol vannak a te vádlóid? És mondta az asszony, hogy nem tudja, elmentek. És akkor mondta neki Jézus, hogy: Na, akkor te is menj el asszony, és többet ne vétkezzél! Úgyhogy annak is megbocsátott.

K: Hány éves korától kezdte el az istentiszteleteket látogatni?

AK: Hát, pulya koromtú mentünk má, jányom, még gyerekek vótunk és má mentünk. Úgyi ótán má, mikor nagyobbak lettünk, akkor is még kétszer is vót templom, délelőtt és délután. Még ha kétszer nem is érkeztünk el, de egyszer mindég mentünk vasárnap.

K: Hogyan zajlott régen a keresztlő, házasságkötés és temetés? Ezekkel kapcsolatban milyen hiedelmeket ismer?

AK: Úgy zajlik, hogy elmennek, oszt megkeresztelik a gyereket. Ki mikor megy, má hathónapos vagy nagyobb, na, ki mikor viszi. Régen mondjuk úgy vót, hogy má hathetes koráig meg kellett keresztelni, úgy nem vót, hogy hónaposok, meg évesek a gyerekek. Addig még az anyának az udvarrú le se szabad vót menni, míg a templomba nem ment.

Nem, mint most má kocsikáznak előre, meg hátra, mindenhova. Most megszületik, oszt más viszik. Na, ilyen nem vót. És az anyának menni kellett, mikor má letött a hat hét, mert ugyi addig tartott a gyermekágy, és utána lehetett menni má az utcára, meg akárhova. A házasságkötés akkor kedden meg csütörtökön vót. Meg hát vót mindenféle szokás, hogy a jós megvetette a kártyát az embernek vagy menyasszonynak, el lehetett hozzá menni, oszt megjósolt dógokot. Megjósolta mondjuk neki előtte, hogy milyen lesz az élete, milyen lesz a gyereke, meg ilyeneket megmondott a jós. Olyan szokás is vót, hogy a pár, mikor má megesküdütt, oszt kijött a templombú, akkor arra rizst szórtak vagy buzát a vének. A jányomra mondjuk buzát szórtak, hogy na, áldásos legyen a frigy, meg ez bőséget, gazdagságot, sok pénzt jelentett. Az udvarra meg befele menet a menyasszonynak meg kellett, hogy vágjon egy kenyeret, addig nem mehetett fel az udvarra, mig meg nem vágta. Az azt jelképezte, hogy jó háziasszony lesz, meg áldásos, gazdag lesz az életük. Ha a házasságkötés napján esett az eső, akkor azt is áldásnak tekintettünk, meg, hogy gazdag élete lesz a párnak. Na, milyen szokás vót még? Például ma is van ez a tányértörés ugy gondolom, na, az akkor is volt. Ugy tartották a régi öregek, hogy ha a menyasszony összetör egy tányért, a gonosz szellemek megijednek, és széjjelszaladnak. Temetésre régen férfiak sokan jártak, sokkal többen jártak. Régen még a halottat is kézbe kellett vinni, nem vót autó, még szekér se. Kézbe vitték, fogták a rudat, oszt vitték az emberek, váltogatták, mikor ki vitte. Olyan is vót, hogy aki jány vót, és meghalt, azt meg menyasszonynak ötöztették, oszt hat jányt és hat fiut híjtak hozzá, és ugy kellett vinni a jányoknak meg a fiuknak, azoknak kellett kivinni. Egy ilyen temetésen én is vótam.

K: Ön milyen gyakran jár úrvacsorázni?

AK: Hát, mostanába má nem nagyon járok, de régebben, mikor fiatalabb vótam, akkor mentem mindig, ha csak tudtam, mindig mentem, igyekeztem, hogy mennyek.

K: Volt-e régen diktálás? Miért volt szükség rá? Hogyan tekint a változásokra?

AK: Régen nem orgonáztak, csak a kántor az diktált, diktálta az éneket. Egy-egy sort mondott mindég, oszt akkor utána megint mondta, meg megint mondta, oszt énekeltünk. Ez így vót a temetésen is, így vót a templomba is. Én szerintem jobb így, most jobb, persze, mert így egybe van és értsük a lényegét.

K: Ön szerint hogyan teremtette Isten a világot?

AK: Hát, itt van a nyelvemen, csak nem tudom kimondani. Egy szavával teremtette, és hat nap alatt. A hetedik nap már megpihent, ezért nekünk meg kell hagyni most is a vasárnapot pihenőnapnak, mert az az Úr napja.

K: Milyennek képzeled el Istent? Írja körbe.

AK: Hát, Istent jószágosnak képzelem el. Emberi alakba nem képzelem el, hanem egy léleknek. Hát, pedig úgyi Isten azt mondta, hogy az embert a saját képmására teremtette, de hogy mégis hogy képzelném el, ez nehéz. Nagyon fényes, nagyon nagy valakinek képzelem el. A legnagyobbknak.

K: Hogyan képzeled el a mennyországot?

AK: Hát, mivel se szem, se fül nem látott, hallott még ilyet, ezért a mennyországot nagyon szépnek képzelem el.

K: Ön milyennek képzeled el a poklot?

AK: A poklot, hát, azt csak pokolnak. Nagyon rossznak képzelem el. Sirás, fogcsikorgatás, örökké jajgatás van ott. Mert úgyi, ha a pokolba is kerül, aki kerül, de nem csak ott fog lenni, hanem ott fog szenvedni meg sírni, olyan, mintha nem tudna meghalni, hanem fájdalmat érez.

K: Ön szerint ki jut a pokolba?

AK: Csak a rosszak, a hitetlenek, akik nem térnek meg Istenhez. De hát azok úgyi nem is érdemelnek egyebet, mert megtagadják az Istent, meg nincs hitük, hát akkor hova lehet?

K: Ki juthat a mennybe?

AK: A jó emberek, meg a hívő emberek, akik szüntelen imádkoznak, meg akik keresik a békességet.

K: Ön szerint milyen alakú a Föld? Mi tartja a Földet?

AK: A Föld kerek, de hogy mi tartsa? Hát, víz tartsa, szerintem.

K: Ön szerint mi látható a holdban? Szokás volt-e régen az újholdat köszönteni?

AK: Én nem igazán látok benne semmit. Régen hallottam valami olyat, hogy Jézus. Hát, szokás vót köszönteni. Én mondjuk, ha most is meglátom, akkor megállok oszt köszöntöm, meg örülök neki, hogy újra van. Valamikor, ha mentünk többeken az utcán, oszt megláttuk, hogy újra van, akkor megcsodáltuk, meg kinek vót pénz a zsebébe, akkor azt adtuk egyik a másiknak oda, oszt akkor azt megfogluk, oszt örültünk, meg mondtuk, hogy akkor így legyen nekünk is pénzünk, mert ahogy a hold telik, úgy telik majd a pénztárcánk, úgy szaporodott a pénz egyszóval. Ha meg kimentünk, oszt nem vót pénzünk, akkor mondtuk, hogy nem lesz ebbe a hónapba semmi. Ez ilyen szerencsét hozott úgy gondoltuk. Olyan is vót, hogy azt mondták valamire, hogy ilyenkor nem szabad csinálni, vagy valamit ilyenkor jó csinálni. A régi öregek mondjuk azt mondták, hogy nem jó teliholdkor vetni, tehát veteményeket, hanem ha újra van, akkor jó.

K: Ön szerint mi okozhatja a jégesőt? Hogyan gondolkodtak róla régen?

AK: Hát, ezt csak az időjárás hozza. Egy természeti jelenség, szerintem. Régen ez olyan rossz dolog vót, csapásokat jelentett, na, ugyhogy nem jót jelentett, mert elvert minden veteményt, összetört mindent. Az esőhöz sok mindent társítottak régen az emberek. Azt mondták, ha alacsonyon száll a fecske, akkor eső lesz, vagy ha kárognak a varjak, eső lesz, ha piros az ég alja, akkor szél lesz, eső lesz, ha visszasüt a nap, akkor rossz idő lesz, ha későn ülnek el a tyukok, akkor esős idő lesz. Ezt mind hozzáfűzték az időjáráshoz.

K: Milyen csillagképet ismer? Lehet-e a csillagokból valamire következtetni?

AK: Hát, azt mondják, mindenkinek van egy csillaga. Én nem következtetek semmire belőlük, de régen biztosan következtettek a csillagokbú. Azt mondjuk sokszor hallottam, hogyha csillagos az ég, akkor ugy tartották, hogy hideg idő lesz. Csillagképeket ismerek, bár nem sokat. Van mondjuk a Göncölszekér, az hét csillagbú van, ezt mindig láttuk is az égen. Van a Tejút, meg mondjuk hallottam má Rákot is. Ennyi jut eszembe hirtelen.

K: Miért dörög az ég, és miért villámlik?

AK: Hát, nem tudom, Isten haragja? Összeérik, összezsap máskülönben a hideg levegő, meg a meleg levegő, oszt akkor abbú van a dörgés, meg a villámlás. Régen azt mondták, ha dörgött, hogy az öreg hömböriti a hordót.

K: Hogyan keletkeztek a hegyek?

AK: Összegyürődött a föld és így halmok jöttek létre. Ebből lettek a hegyek.

K: Milyen füveket ismer, melyekkel gyógyítani lehet? Miből főztek/főznek teát, és milyen betegségekre?

AK: Csalán, utilapu, gyermekláncfű, zsálya, kamilla, cickafark, akácvirág, bodzavirág, szuróka, farkasalmafa, izfű. Cickafarokból, székfüből teát főztünk gyulladástól. A zsálya az hugyutakra, megbetegedésekre való, meg jó torokra. Az izfüből is, az is gyulladástú jó vót. A bodzából is, akácbul is főznek teát, az köhögés ellen jó, meg vizhajtó hatású. Az utilaput sebre raktuk, kelésekre. A mezőn meg, ha megváltuk magunkot, akkor kerestünk szurókát, és akkor azt megdörzsöltük, és a levét a sebre tettük, belecsavartuk, és ettű gyógyult meg. A farkasalmát is kelésre kellett, azzal mostuk a sebet.

K: Hogyan gyógyították régen a következő emberi betegségeket: aranyér, csonttörés, derékfájás, égés, fagyás, fejfájás, hasfájás?

AK: Aranyérre meleg kellett, de ez nem vót a családba nekünk. Csonttörésre innýújtó gaz vót, azzal kellett mosogatni, abbul is teát főztünk. Körömvirágból krémet csináltunk, azt disznózsírral kellett összekeverni, vagyis a virág levét, meg a zsírt, ezt ugy megszórtuk, és ugy kentük. Derékfájásra keserülaput hallottam, ami olyan nagy. Azt kellett megmosni és rátenni a fájó helyre. Égésre jeget tettünk, mást nem nagyon, tán még tojással kentük,

vagyis a fehérjét felvertük, és avval. Fagyásra is csak hideget tettünk, a meleg nem vót jó neki egybű. Fejfájásra régen nem nagyon használtunk semmit. Hasfájásra, hát, arra se nagyon vettünk be semmit. Belekre jó a székfűtea.

K: Ismer-e a településen kiemelkedő tudású gyógyítót?

AK: Ismertem. Ilyen füvekkel foglalkozott az is, na meg ráolvasott is valakire. Régen ez ugyi olyan vót, hogy ebbe hittek az emberek. Még a családba is vót, akit hordtak ilyenhez, mert mondjuk pulya korába sokat sírt, oszt akkor az meg megöntötte, ólmot öntött, oszt akkor jobban lett. Az az ólom ugyi kimutatta, hogy mi a baja nekije. Akkor olyanokat csináltak, hogy megszületett a gyerek, má rögtön kötöttek rá piros madzagot, hogy meg ne verődjön, meg ne rontsák, vagy mit tudom én. Ezeknek a régi embereknek nem vót ilyen semmi tudományok, és ezért bele ragaszkodtak valami ilyesmikbe. Szenes vizet is csináltunk, ha ráfogtuk, hogy megverődött, mert az az igazság, ezt én is csináltam az enyimeken. Mert ha má sírtak, akkor csináltam egy kis szenes vizet. Gyufaszázból hét darabot bele löktem a vízbe, az égő gyufaszálat mármint, kezemet fölé tettem, hogy na: Atyának, Fiúnak, Szentléleknek nevében, és akkor meglocsoltam vele. Belecsepegtettem a kis szájába is három cseppet, meg keresztet rajzoltam a kis kezéhez, talpához, meg a kis mejjéhez is. Utána nem sírt. Mikor meg bevégeztem, akkor oda az ajtó sarkába kiöntöttem, meg lefordítottam az edényt, oszt ennyi vót. Ha meg mondjuk nem gyufával csináltam ezt, máskülönben lehetett égő szenet is bele lökni, hét darabot abbul is. Ugyhogy végülis az Istenhez kötöttük ezt is, az az igazság, nem az ördöghöz. Ezt én az anyámtú tanútam.

K: Ön szerint vannak boszorkányok?

AK: Vagynak hát. A dal is azt mondja: Még azt mondják nincs Szegeden boszorkány, pedig annyi, mint a réten a fűszál. Engemet is megrontott egy boszorkány, mégpedig egy kökényszemü barnalány.

K: Miről lehet megismerni őket? Hogyan néznek ki?

AK: Hát, szépek azok, mert kicicomázzák magokat. Biztos azért kicsit olyan különlegesebbek, mint a többi ember, körbe tudják járni a másikat.

K: Ön szerint kiből lesz boszorkány, és hogyan tanulja a tudományt?

AK: Hát, aki boszorkány akar lenni, az lesz boszorkány. Nem tudom, hogy lehet e tanulni annak, vagy inkább születni kell, nem tudom.

K: Hisz az átokban? Tud-e olyat, hogy az átok beteljesedett?

AK: Hiszek, vagy nem hiszek, nem tudom. Az átok az biztos nem jó, de lehet, hogy van, osztán megátkoz valaki valakit, oszt tényleg fog rajta az átok. Nem tudok olyat, hogy az átok beteljesedett, de régen azért vót ilyen, hogy mondta valaki, hogy na, addig fogja most

má ugyis átkozni azt a másikat, míg be nem teljesül. Összevesztek, oszt azért átkozta, na de az jót nem tesz, az biztos.

K: Fűződnek-e történetek a településhez, annak valamely épületéhez, romjához? Járt-e ott valamilyen nevezetes személy?

AK: Hát, igen, nem nagyon hallottam ilyet. Ezek a megemlékezések mondjuk miről is szólnak? Zászlóbontás vót itt, itt mentek keresztül Esze Tamásék tán.

K: Tudna mondani olyan mesét vagy történetet, amit nem könyvből olvasott, hanem szüleitől/nagyszüleitől hallott?

AK: Ó, nem nagyon tudok én ilyet, jányom. Nincs az én fejembe az má, pedig a régi öregek azok meséltek sokat, tényleg, hogy mondjuk mentek hazafele, mert kísérte haza a jányt a fiu, oszt akkor mikor elváltak, akkor visszafele a fiut követte hazáig egy macska. Ilyet meséltek. Meg apám sokat kinn vót a mezőn, mert pásztor vót, oszt egyszer ment hazafele, oszt ment egy izé előtte, mint egy lámpás. Az meg ugy eltéritette, elkábitotta a fejét, hogy má nem is tudom hova fele ment, mindenfele behuzogta, végül nem is odafele ment, ahova akart. Hogy mi vót ez, meg mik csinálták eztet, ördögösök, vagy mik, nem tudom. Az ördöggel cimborálók lehetek ezek, akik ezt csinálták, akik el tudták csalni. Ótán ugyi visszataláltak, de el-elmentek össze-vissza. Egy asszony is vót régen, na de az tényleg ugy is nézett ki, mint egy boszorkány, annak nagy vas orra is vót, attú félt is mindenki. Az is olyan tudákos vót, meg tudott téged szuggerálni. Annak még emlékszek, a háza táját is messzire elkerültük. Az elég nehezen is halt meg, sokáig élt.

7. Adatközlő (AK): Tóth Gizella

K: Ön vallásosnak tartja magát?

AK: Hát, gondolom, hogy az vagyok, mivel én Isten gyermekének számítom magamot, megváltott gyermekének.

K: Mit jelent ön számára a vallás?

AK: Mikor meghallom a vallás kifejezést, akkor ugye azt érzem, hogy valójában Isten gyermeke vagyok, és Isten gyermekeként másképp látok dolgokat, másképp élem meg a napjaimat, tudom, hogy kire lehet számítanom, hogy hová kell térnem, bármilyen gondom és problémámat, és hogy kivel kell kezdenem a napomat.

K: Mesélne kicsit arról, hogyan nevelődött bele a vallásba?

AK: A vallásba ugy nevelődtem bele, hogy nekem a nagymamám vallásos asszony volt, és én még gyerekként nagyon sokat hallottam tőle azt, hogy ő mennyire szereti Istent. Én mindig csodálkoztam azon, hogy hogy szeretheti annyira, amikor nem is látja őt. És aztán

ő tanított szinte naponta imádkozni, mi minden este imádkoztunk, ő fel is olvasott a Bibliából, és gondolom, hogy ez gyerekként így megragadt bennem. Aztán a másik nagymamám az katolikus asszony volt, és az szintén megélte a hitét, és sokszor kicsikét érdekessé vált számomra, hogy sokszor belekóstoltam abba a vallásba, amit ő képviselt, mert ők ugye teljesen másképp állnak mindenhez. Ott olyan csillogás, villogás volt mindig, na, de az éngemet nem fogott meg sose. Ez a vári mamám meg teljesen másképp mondta el, és ő is sokat elvitt az Úr házába, és az ott egyszerűbb és sokkal szebb volt számomra. Ugyhogy szerintem gyerekként ez elindult bennem, az életemben. Mi nem úrvacsoráztunk és nem konfirmáltunk ugye gyerekként, hiszen abba az időbe tiltották, mikor én olyan tizenhárom-tizennégy éves voltam, de ezt a konfirmálást már megélhettem felnőtként, ugyhogy amit elmulasztottam, azt később megkaptam.

K: Ön most vallásosabb, mint fiatal korában volt?

AK: Igen, igen.

K: Ön szerint a nők vagy a férfiak vallásosabbak?

AK: Hát, több a nő szerintem.

AK: Ezt meg tudná indokolni?

AK: Már csak azzal is meg tudom indokolni, hogy ha elnézünk egy istentiszteletet, akkor ott is mennyivel kevesebben vannak a férfiak, mint nők. Na, de azért ez sem mindig egyforma, mert ugye nagyon sok férfi is van megtérve.

K: Mikor tanult meg imádkozni? Gyermekkorában imádkoztak együtt a családdal?

AK: Igen, imádkoztunk. Én még olyan ovis voltam, vagy öt-hat éves, de még lehet hamarabb is. Mondjuk arra vissza emlékszek, hogy én akkor már imádkoztam.

K: És a családdal való imádkozás az hogyan zajlott? Szüleivel hangosan imádkoztak, vagy mondjuk mindenkinek magában kellett?

AK: Én inkább csak a nagymamámmal imádkoztam, a szüleimmel nem. Általában ő velem imádkoztam, velem. Én vasárnaponként ő velem mentem istentiszteletre is. Az én anyukám még akkor nem volt megtérve, de hála az Úrnak most már ő is, ugye gondolom, hogy valóban megismerte az Úr Jézust, és valóban Isten gyermeke. Most már másképp van minden, de gyermekkoromban csak a nagymamámtól hallottam az imát és tőle tanultam. Mi hangosan imádkoztunk. Ő tanított meg az esteli imára, reggeli imára, mondta, hogy az étkezések előtt imádkozunk. Szóval ezt mind gyerekként többször, aztán amikor tizenhat-tizenhét éves voltam, akkor is bár imádkoztam minden este, de azért ilyen hangosan nem gyakoroltuk, ilyen nem volt. Napjainkban ez persze már mindennapos, hiszen a

gyerekekkel az oviba imádkozunk, az unokáimmal imádkozunk, úgyhogy rendszeressé vált.

K: Milyen imádságokat mondtak el esténként a nagymamájával?

AK: Volt, ami betanult imádság volt, és volt saját szavú imádság is. A betanult például, amit betanultam leghamarabb, az az, hogy: Én Istenem, Jóistenem, becsukódik már a szemem, de a tiéd nyitva, Atyám, amíg alszom, vigyázz reám. Vigyázz az én szüleimre és az én testvéremre, hogy mikor a nap újra felkel, csókolhassuk egymást reggel. A Miatyánkot is elmondtuk, azt rögtön megtanultam, egész kiskoromtól tudom.

K: Elmondaná azokat a tanult imádságokat, amiket reggel és este szokott imádkozni?

AK: Hát, én saját szavaimmal szoktam imádkozni. Elsősorban hálát adok, hogy ismét kegyelemből felkelhettem, és hogy vigyázott rám, gyermekeimre, unokáimra az éjszakában. Aztán kérem, hogy adjon újból erőt az újabb naphoz, és vezessen azon a napon. Ezen kívül a Miatyánkot szoktam elmondani.

K: Elmondaná ezt az imát?

AK: El, persze. Miatyánk, ki vagy a mennyekben, szenteltessék meg a te neved. Jöjjön el a te országod, legyen meg a te akaratod, amint a mennyben, úgy a földön is. A mi mindennapi kenyerünket add meg nekünk ma. És bocsásd meg a mi vétkeinket, miképpen mi is megbocsájtunk az ellenünk vétkezőknek. És ne vígy minket kísértésbe, de szabadíts meg minket a gonosztól. Mert tiéd az ország, a hatalom és a dicsőség, mind örökké. Ámmen.

K: Mindig hasonlóképp imádkozik?

AK: Én itthon elolvasom a Mai igét, aztán van ugye a Bibliaolvasó kalauz, minden napra kitűzött ígérések, és azt én a Bibliából el szoktam olvasni. Ezen kívül imádkozok ugye saját szavaimmal, és igen, a Miatyánkot mondom el még. Általában így zajlik minden nap.

K: Szokott böjtölni? Mikor? Miért? Ha böjtöl, akkor is ezeket az imádságokat mondja el?

AK: Böjtölni nem szoktam, de viszont abban igen, hogy odafigyelek például nagypénteken, és nem eszem zsírosat, kicsikét jobban odafigyelek. Hogy kimondottan böjtölök, olyat nem szoktam. Az az igazság, hogy nekünk van ilyen könyvünk, és akkor abban van a böjtidőszakra írott ima, és olyankor az imádkozom el. Ez egy ilyen régi imádságos könyv, és én olyankor abból szoktam imádkozni.

K: Egy ilyen böjtidei imádságot nem olvasna fel nekem? Szívesen meghallgatnám.

AK: Kihozom, kikeresem és akkor igen. Hozzád szólnak gondolataim e böjti napokban, óh Jézus, s érettünk kiállott szenvedéseidben a te szereteted nagyságát csodálom. Mint Istennek egyetlen szülött Fia, mint mocsoktalan Bárány, mint dicsőségnek Ura, s

legszentebb a szentek között, kihez a bűnnek csak árnyéka sem fér, szomorú szenvedésekre, rút keresztalálra adtad magadat érettem, ki igaztalan, bűnös ember vagyok, s fia a halálnak. Óh, mily kibeszélhetetlenül nagy a te könyörületességed, megváltóm, Jézusom! Te, a szent szenvedsz a bűnösért; te, a kegyes, a rosszért; te, az igaz, a nem igazért, s te, az ártatlan, viseled a gonoszságnak terhét! Te vetted magadra, óh, Uram, az én vétkeimet, hogy a te igazságod nekem tulajdoníttassék. A te szenvedéseiből tanulhatom meg legbiztonságosabban, hogy az Isten haragszik a bűnre, s meg is bünteti azt, hogy javítson bennünket. Óh, ha látlak téged, Jézusom, gyötrődni a Gecsemáné kertben, ha föltekintek kereszted kínjára, hol ellenségeid kezétől a halálig szenvedtél, taníts megértenem, hogy mily nagy legyen azoknak büntetése, kiket e szenvedés nem indít hitre, bűnbánatra s életük megszentelésére. Jézusom, hozzád járlok e napokban, mikor a bűnbánat töredelmével készülök elő halálodnak s feltámadásodnak nagy ünnepeire, s hitben élő szívvel tekintek szenvedéseidre. Megváltóm, Jézusom, kiállott szenvedéseidre és kiömlött véredre gondolok ezután, valahányszor szívem bűnre akar csábítani. Rád tekintek az Olajfák hegyén, ostoroztatásod közepette, s kereszted kínjai között, ha a világ rossz példával magához akar vonzani. Sebeidre nézek, ha aggasztanak bűneim, váltságul ontott véredre tekintek, ha nyugtalanít lelkiismeretem. Halálom óráján is csak te légy elmém gondolata, óh, Jézus. A te szent neved legyen az utolsó szó elhaló ajkamon, s a kereszten kiejtett eme szavaid legyenek végsőhajom: Atyám, a te kezébe teszem le az én lelkemet. Hallgasd meg, óh, Istenem, az én imádságomat. Alázz meg engemet, hogy fölemelkedhessem hozzád. Csillapítsd bennem a szív bűnös kíváncsalmait, s taníts egyedül a léleknek élnem. Hallgasd meg igaz szívből jövő, buzgó imádságomat: Áldott Isten! Egy felségben! Te benned szívem örül. Mert te szavad igaz marad: Aki hiszen, idvezül. Ámmen.

K: Ismer hálaadó imádságokat?

AK: Hát, persze, ilyen is van, meg az az igazság, hogy én kikeresem a youtubeon, meg beütöm a keresőbe, és akkor kiadja, és szépen azt elolvasom. Ez mindig változik. Meg ugye, minden tiszteletesnek is vannak hálaadó imádságai, amik után lehet nézni, meg amit meg lehet hallgatni.

K: Fel tudja idézni, melyik volt az az ima, amit legelőször tanult meg?

AK: Az Én Istenem, Jóistenem, vagy például az Álom, álom, édes álom, pihenj az én szempillámon. Amíg zárva van a szemem, vigyázz rám, Jóistenem. Ámmen. Meg a Miatyánk.

K: A nagymamája tanította meg ezekre az imádságokra?

AK: Igen, eztet a nagymamám.

K: Ön szerint miért kell imádkozni?

AK: Hát, az imának nagyon nagy ereje van. El szoktam mondani a gyerekeknek is, hogy mikor imádkozunk, akkor Istennel beszélgetünk, akinek valóba olyan hatalmas van, hogy mindenbe és mindenkor ott van mellettünk. Ugyhogy szerintem mindenért, amink van, imádkozni kell, és hálát adnunk.

K: Ön szerint mikor hallgatja meg az Úr az imádságot?

AK: Az Úr mindig meghallgatja imádságunkat, csak az az igazság, hogy mi vagyunk türelmetlenek, és nincs türelmünk kivárni, hogy valójában mikor látjuk meg a csodát.

K: Manapság internetet, imakönyveket használ gyakrabban, vagy fejből imádkozik a legtöbbet?

AK: Hát, könyveket is, ugye a Bibliát naponta olvasom, de fejből is ugyanúgy, és az internetről is sokat.

K: Többször imádkozik, amikor valakinek a betegségéről értesül? Ne adj' Isten, amikor beteg van a családban?

AK: Igen, igen, többször.

K: Korábban látott vagy hallott-e már olyat, hogy segített az imádság? (Betegség, baj bekövetkeztek?)

AK: Igen, volt már rá példa, hogy imádkoztunk, imádkozok, vagy imádkoztunk együtt a testvérekkel, mert az egyik munkatársunk beteg lett, és valóba sokat imádkoztunk, kitartóan érte, és hála az Úrnak visszajött, és köztünk dolgozik továbbra is. Csodák vannak.

K: Volt-e olyan az ön életében, amikor érezte az ima vagy Isten segítségét, hatalmát?

AK: Igen, éreztem többször is már. Például, amikor a gyermekem beteg volt, és ugye több alkalomkor is, sokat kellett vinni orvoshoz, és imádkoztam érte, és hála az Úrnak kinőtte és meggyógyult.

K: Ismer olyan történetet, amely Jézus és Mária földönjárásáról szól?

AK: Igen. Például a vak meggyógyítása, a leprás meggyógyítása. Aztán van a Noé története, vagyis ott Istenhez imádkozott, bocsánat. Aztán a Zékeus története, a kicsi emberé, aki megtér és találkozik az Úrral. Aztán a Jairus lányát is meggyógyította. Több történet van, ahol láthatjuk a csodáit.

K: Hány éves korától kezdte el az istentiszteleteket látogatni?

AK: Hát, a gyerekkoromba látogattam, aztán ilyen tizenhat éves koromig. Utána valóban volt egy időszak, ami kimaradt, amit nem Isten mellett töltöttem. Aztán újból vagy, hát, már több mint tizenöt éve a közelségében vagyok.

K: Említette korábban, hogy részt vett felnőtt konfirmáláson. Az akkor hogyan zajlott?

AK: Igen, csak az az igazság, hogy a fiatalok két évig járnak ugye előtte kátéra, meg hittanra is, de mi akkor nem. Nekünk a felnőtt, az nem így volt, hanem nekünk is volt kátéfüzetünk, mi is jártunk ugye tanulni, a kérdéseket nem mondom, hogy nem beszéltük meg, tehát nem úgy ment azért, mint a gyerekeknek, de viszont mi is ugyanúgy átvettük az anyagot, ugyanúgy, csak mi nem feleltünk, úgy mint a fiataloknak feladják azt az öt vagy mennyi kérdést, és nekik arra válaszolni kell. Szóval mi is megtanultuk, de nem feleltünk ilyen szigorú helyzetben. A templomba majd ugyanúgy kiálltunk, na de akkor sem volt olyan, hogy elmond egy kérdést, és mindenki külön válaszol, hanem mi együtt válaszoltunk egyre. Az áldás az ugyanúgy megtörtént.

K: Hogyan zajlott a keresztelő, házasságkötés és temetés? Ezekkel kapcsolatban hiedelmeket, szokásokat tudna-e mondani?

AK: A keresztelő ugyanúgy zajlott, mint most, de az az igazság, hogy a kommunista rendszerbe keresztelőket nem nagyon lehetett csinálni, pláne az olyan embereknek, akik valamilyen vezető pozícióba voltak, mint mondjuk igazgató, tanár, óvónő, vagy a községházán, aki dolgozott. Szóval ők nem keresztelhették meg a gyermeket, mert ha megtudták, akkor azt megbüntették a munkahelyen. Ugyhogy vagy elment házhoz a tiszteletes, vagy pedig elvitték a gyereket más faluba megkeresztelték. A régi öregek mondjuk úgy tartották, hogy hat hétig az a kismama, aki megszült, nem mehetett ki az utcára, hanem csak az udvarra, és a gyermeket sem vihette ki. Amikor már megkeresztelték a gyermeket, hat hét után, akkor már kimehetett. Mikor még én is Vivient megszülettem, akkor azt nekem is jobban be kellett még tartani. Ma már ez nem divat, minden másképp megy. A menyasszonnyal kapcsolatba, most úgyi úgy van, hogy elmennek együtt a menyasszony meg a vőlegény megvenni a ruhát, régen azt úgy tartották, hogy a vőlegény nem láthassa, csak az esküvő napján, amikor már felvette, mert balszerencsét hozott. A ruha maga fehér volt és földig érő, és a menyasszony fátyla is hosszú volt általában. A fehér szín a tisztaságot, szüzességet jelentette, éppen ezért nem is volt szabad teherbe esni addig, míg meg nem megy a lagzi. Persze akkor is volt olyan, aki ezt nem tartotta be, de az emberek még akkor erre jobban odafigyeltek. A temetés régen úgy volt, hogy egyik este vérasztó volt, másik nap volt a temetés. Ugye a temetés eddig háztól ment, tehát háztól kikísérték a halottat gyászokocsival, de ma már a járványhelyzet miatt nem így van, hanem a temetőkből búcsuzik el mindenki szinte tőle. Azt beszélték, vagy beszélnek, hogy visszajár, szinte negyven napig a lelke. Mi mondjuk nem tapasztaltunk ilyet, de ezt beszélnek. Ugyhogy éjszakánként, mintha megjelenne, és hazajár. Negyven nap múlva meg,

mivel negyven nap múlva a lélek felszáll, ezért akkor má elmegy, nem jár már haza olyankor. Az én sógornőm magyarázta egyszer, hogy ugye ő neki is visszajárt. Szerintem nem tudta ő sem könnyen elengedni az anyukáját, de mondta, hogy több este arra mentek ki, mintha az ágyon a pokróc össze lenne huzogva, úgyhogy mintha haza járt volna. Én mondjuk ezt nem tapasztaltam, de beszéltek, hogy vannak ilyenek.

K: Ön milyen gyakran jár úrvacsorázni?

AK: Hát, minden alkalomkor szinte járok.

K: Volt-e régen diktálás? Miért volt szükség rá? Hogyan tekint a változásokra?

AK: Igen, volt. Régen diktáltak, sőt, még a vérasztókon is úgy volt, hogy azt hiszem a kántor diktált és úgy énekeltek utána. Nem volt annyi énekeskönyv, mint ma. És volt egy füzet, amiben le voltak írva az énekek, és akkor az, aki diktált, abból mondta, az emberek pedig ő utána. Szép volt.

K: Református létére tud-e Mária-imát? Szokta-e imádkozni?

AK: Mária imát? Nem, én nem tudok olyat.

K: Ön szerint hogyan teremtette Isten a világot?

AK: Isten azt mondta, hogy: Legyen! Eleinte ugye sötétség volt, aztán világosság lett, és Isten azt mondta, hogy legyen világosság, és lett. Aztán azt mondta, hogy legyenek növények, és lett, legyenek állatok, és lett. És így Isten megteremtette az egész világot.

K: Milyennek képzeled el Istent? Írja körbe.

AK: Istent úgy képzelem el, hogy ő egy nagy, egy király, aki valóban olyan hatalommal rendelkezik, amivel mi biztos, hogy nem fogunk. Ő a, hát, mindennek Ura, és a világosságnak a fejedelme.

K: Hogyan képzeled el a mennyországot?

AK: Mivelhogy olvassuk a Bibliából, hogy ott minden csillog és ragyog, ezért hiszem, hogy így is van, hiszen arany kövekből, gyöngyökből vannak az utcák és mindenek kirakva. Gondolom, hogy valóban ott minden csodálatos, ragyogó és világos.

K: Ön milyennek képzeled el a poklot?

AK: Mivelhogy azt mondja a Biblia nekünk, hogy ott rívás és sírás, fogcsikorgatás van, meg tűz, ezért sötétségnek számít, nem tudom, de nem szeretném meglátni.

K: Ön szerint ki jut a pokolba?

AK: Az olyan ember, aki gonosz, sötét, mindig csak a gonoszságon műveli mindenki iránt.

K: Ki juthat a mennybe?

AK: Oda az olyan emberek jutnak, akik valóban Isten gyermekei, és befogadták a szívükbe és vele élnek és vele vannak, mint nap.

K: Ön szerint milyen alakú a Föld? Mi tartja a Földet?

AK: Hát, a Föld végül is végtelen, kör formája van. Hogy mi tartja? Hát, legtöbb a víz.

K: Ön szerint mi látható a holdban? Szokás volt-e régen az újholdat köszönteni?

AK: Hát, mondák szerint van, hogy láttak régen az idősebbek valamit, viszont én nem látok benne semmi olyat, hogy valamit ábrázolna. Számomra egy fényes égi test, amit Isten teremtett. Biztos szokás volt, bár én nem hallottam így róla, de viszont ennyit tudok, hogy amikor mikor kifli alakú, és újra van, akkor, ahogy növekszik, úgy telik a hold.

K: Ön szerint mi okozhatja a jégesőt? Régen hogy tartották?

AK: Hát, ott a hideg-meleg összecsapódik, és így kialakul egy ilyen, mintha, hát, jég formájába esik.

K: Milyen csillagképet ismer? Lehet-e a csillagokból valamire következtetni?

AK: Mint egy égi test, hogy mit ábrázol? Ez a cél? Hát, persze, van a Kis Göncöl, Nagy Göncöl, Nagy Medve, Kis Medve. Most ennyi jutott így eszembe. Azt mondták régen, amikor nagyon csillagos az ég, akkor hideg idő lesz. Ha nincs csillag az égen, akkor meg eső lesz, vagy inkább elborultabb az idő másik nap.

K: Miért dörög az ég, és miért villámlik?

AK: Nehéz kérdés. Ugye, mivel, hogy elborult és eső következik, ott olyankor a hideg meg a meleg összecsapódik, és emiatt. Így keletkezik a dörgés meg a villámlás.

K: Hogyan keletkeztek a hegyek?

AK: Hát, a kövek, meg földrengések miatt. Egymásra csusztak, estek vagy rakódtak. Valami ilyesmi lehetett.

K: Milyen füveket ismer, melyekkel gyógyítani lehet? Miből főztek/főznek teát, és milyen betegségekre?

AK: Nagyon sok van. Most például eszembe jutott a kamilla, ami ilyen gyulladásra van, leveszi a gyulladást a gyomorról. A kamilla egyébként még a szemére is jó az embernek, hogy a gyulladást levegye. Aztán van a csonártea, ami tisztítja a vért. Aztán van a gyermekláncfű, amiből szintén teát készítenek. Az is nagyon jó, mert az immunrendszert erősíti, sok vitamin van benne, mint Kálium, B6. Aztán, a hecse gyökere is jó, epére szokták inni. Vérehulló fecskefű, bodza – ezek is gyulladáscsökkentő hatásúak, nagyon jó a teáját inni. Van a cickafarok, ami kimondottan jó szintén a belekre. Na, ennyi.

K: Hogyan gyógyították régen a következő emberi betegségeket: aranyér, csonttörés, derékfájás, égés, fagyás, fejfájás, hasfájás?

AK: Az aranyeret, hát, arra az az igazság, hogy vannak má kenőcsök és gyógyszerek, de régen pedig, hát, gyógyteákkal. Gyógyteákban mosdottak ugye, vagy például nem meleg,

nem langyos, hanem inkább hideg vízzel mosdottak, azt mondták az is jó rá, mert visszahúzza. Csonttörést gipszbe rakták, vagy ha még nem is volt régen, a régi öregek, ha nem azt használták, akkor is ilyen bottal támasztották és körbetekerték. Most már talán begipszelik az ilyen töréseket. Derékfájásra kenőcsök és gyógyszerek. Égésre vannak kenőcsök és ilyen fujó, mint a hab, azt fújják rá. Fagyást, hát, arra például nem jó a meleg, hanem inkább hűteni kellett, vagy langyosba tenni, de meleget nem, inkább jégpárna vagy valami olyan. Fejfájást régen annyira nem gyógyszerrel kezelték, hanem teákkal, meg hát általában bekötötték a fejeket, a homlokukat is ilyen ecetes-zsiros-vizes kendővel. A hasfájás az attól függ, milyen. Azt má most gyógyszerekkel kezeljük, de mondjuk, ha a belekbe gyulladás van, akkor arra jó a kamillatea. Ugyhogy ha azt vesszük, akkor gyógyteákkal kezelődött. Most ugye már nagyon nagy a tudomány, mert most már gyógyszeres kezelés van, vagy injekciót adnak.

K: Ismer-e a településen kiemelkedő tudású gyógyítót?

AK: Igen, ismertünk, volt a falunkba is. Névről valami Miski valaki volt. Ezek leolvasták a szemölcsököt, le tudták a kézről, vagy bárhonnán, meg hát tudtak rá is olvasni. Például itt az Irén mamaéknak a tehenével volt, hogy nem tudtak mit kezdeni, mert azt mondták, hogy meg van rontva. Nem tudták megfejni, mert mintha véres volt volna a teje, vagyis vért fejtek belőle, ugyhogy azt állapították meg, hogy megrontották a tehenet, és akkor elhívták az asszonyt. Na, és akkor az eljött, mit tudom én, valamit mondott, és amikor már elment, akkor a tehen tisztán megnyugodott, és akkor má nem jött olyan véres tej sem a tőgyéből.

K: Ön szerint vannak boszorkányok?

AK: Hát, a gyerekeknek azt szoktuk mondani, hogy boszorkányok nem léteznek, csak a mesébe, ugyhogy számomra is csak a mesébe léteznek.

K: Régen sem voltak?

AK: Hát, mivel hogy nem találkoztunk velek, személy szerint én legalábbis, így nem tudom. Lehet, hogy voltak, mert beszélnek róluk, de viszont én nem hallottam, nem láttam, nem találkoztam velek.

K: És ha maga elé kellene képzelnie, akkor ön szerint miről lehetne megismerni őket? Hogyan néznének ki a való életben?

AK: Hát, gondolom nem tiszta a szemek. Az ilyen embereknek általában, legalábbis a hallomás szerint az van, hogy olyan zavart a szem, és gondolom nem olyan szép kifejezésű az arca, tehát nem egy mosolygós, hanem gondolom egy gonoszabb lélek. A jelleme is ilyen.

K: Ön szerint kiből lehet boszorkány, és hogy tanulja a tudományt?

AK: Szerintem csak egy olyan emberből lehet gonosz, akinek eleve mindene csak a rosszat hajtja. Nem tud szeretetet nyújtani, nem tud szeretni, nem tud a másikkal egyáltalán megegyezni, magányos, és mindig másnak rosszat szeretne. Én szerintem egy ilyen ember tud válni egy ilyen gonosszá, szó szerint.

K: Ezt hogyan tanulja vajon? Rászáll esetleg?

AK: Hát, lehet olyan is, hogy rászáll, igen, mert régen mondták, hogy átadódik az ilyen anyáról gyermekekre, ugyhogy lehet, hogy valóba örökli ezt a tudást, vagy nem tudom, mi ez, minek nevezem, hatalomnak. Szerintem van ilyen, hogy öröklük. Bár ilyennel mi nem találkoztunk, de a monda szerint van ilyen.

K: Hisz az átokban? Tud-e olyat, hogy az átok beteljesedett?

AK: Én nem hiszek. Ilyesmibe nem hiszek, ugyhogy nem tudom.

K: Fűződnek-e történetek a településhez, annak valamely épületéhez, romjához? Járt-e ott valamilyen nevezetes személy?

AK: Hát, a Várihoz fűződik a Vári vár története, vagyis ott a Hóttborzsán is van a Vári várnak a romjai. Volt egy alagút is, ami átvezetett Magyarországra. Ez az alagút még megvan, valahol a Hóttborzsaszegen van. Az az igazság, hogy mi valamikor fiatalon elmentünk megnézni, már annak vagy harminc valamennyi éve, és láttuk a rácsos ajtaját, ami egy ilyen vasrácsos ajtó, de már biztos el van süllyedve azóta, nem tudom, mennyire látszik. Van egy lebegőhíd is, az Újvári fele van. Az meg ott valami átjáró lehetett egyik oldalról a másikra. Ugyhogy szerintem azon az emberek átjártak arra a Hóttborzsa partra. Valamikor mi is átmentünk rajta. Az egy olyan átjáró lehetett, ami ott átkötötte azt az utat, vagy víz lehetett ott, ne, nem tudom.

K: Tudna mondani olyan mesét vagy történetet, amit nem könyvből olvasott, hanem szüleitől/nagyszüleitől hallott?

AK: Történetet? Hát, ugyi nagyon sokat hallottuk az én nagymamámtól azt, hogy a régi időkbe a férfiak odamaradtak a lágerbe. Ez számunkra mindig olyan történet volt, mintha valóba egy mese lett volna. Olyan, amit nem tudtunk elképzelni, hogy az valójában is megtörtént, meg hogy is volt. Ugye nagyon sokat beszéltek róla, hogy eredetileg három napra vitték a férfiakot egy munkára, vagyis ilyen „málenykij robotra”, és számomra, meg szerintem minden gyerek számára ez mintha egy mese lett volna, mert el se tudtuk képzelni, hogy az hogy történt, hisz csak három napra vitték el, és mégis családok maradtak itt egyedül, mert a férfiak odamaradtak. Ugyhogy én nekem nagyon sokat beszéltek róla, én nagyon sokat hallgattam ezt, és ez olyan, mintha egy mese lett volna számomra.

K: Más történetet vagy mese nem jut eszébe ezen kívül esetleg?

AK: Ugye az én nagymamám Királyházán lakott, és ő nagyon sokat beszélt nekem a várról, hogy ott volt egy vár Királyházán, és hogy egy nagyon szép lány lakott abba a várba. Elmondta, hogy ezt a lányt akkor elrabolták, meg ilyen hasonlók, de az az igazság, hogy nem emlékszek már így vissza, hogy mi történt, meg mi okból. Tudom, hogy fel is vitt ehhez a várhoz, mert arra volt az iskola, de már nem emlékszem vissza erre a történetre.

Ім'я користувача:
Моца Андрій Андрійович

ID перевірки:
1007910499

Дата перевірки:
18.05.2021 15:14:07 EEST

Тип перевірки:
Doc vs Internet

Дата звіту:
18.05.2021 21:42:58 EEST

ID користувача:
100006701

Назва документа: Beregszászi Gabriella_Magyar szak_Szakdolgozat_2021

Кількість сторінок: 145 Кількість слів: 50157 Кількість символів: 338374 Розмір файлу: 3.02 MB ID файлу: 1008002919

2.76% Схожість

Найбільша схожість: 0.89% з Інтернет-джерелом (<https://hu.wikipedia.org/wiki/Miaty%C3%A1nk>)

2.76% Джерела з Інтернету

245

Сторінка 147

Пошук збігів з Бібліотекою не проводився

0% Цитат

Вилучення цитат вимкнене

Вилучення списку бібліографічних посилань вимкнене

0% Вилучень

Немає вилучених джерел

Модифікації

Виявлено модифікації тексту. Детальна інформація доступна в онлайн-звіті.

Замінені символи

2